

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	1
2. Słownik	8
3. Determinanty rozwojowe wynikające z przyjętych programów i strategii europejskich, krajowych i regionalnych	13
4. Analiza SWOT czynników zewnętrznych	37
5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	40
6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych	73
7. Wyzwania rozwoju stojące przed miastem Częstochowa.....	77
8. Uwarunkowania finansowe	83
10. Zgodność celów strategicznych z programowaną pomocą unijną	111
11. Wskaźniki rezultatu	136
12. Wdrożenie, monitoring, ewaluacja.....	157

Spis tabel

Tabela 1.	Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost naturalny, wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców 2014 r.	41
Tabela 2.	Liczba osób zameldowanych w dzielnicach 2016 r.	41
Tabela 3.	Liczba ludności w dzielnicach (2013r.) z podziałem na grupy wiekowe.....	42
Tabela 4.	Stan zdrowia dzieci i młodzieży do 18 lat	43
Tabela 5.	Stan zdrowia osób powyżej 19 lat	43
Tabela 6.	Przyczyny zgonów mieszkańców (współczynnik na 100 tys. mieszkańców) 2014 r.	44
Tabela 7.	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności.....	44
Tabela 8.	Liczba osób otrzymujących wsparcie z MOPS; powody przyznania świadczeń w 2014 r.	45
Tabela 9.	Średnia płaca w Częstochowie, wskaźnik w odniesieniu do województwa i kraju w 2014 r.	45
Tabela 10.	Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców; odniesienie do innych miast województwa.	46
Tabela 11.	Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych 2014 r.	47
Tabela 12.	Budżet obywatelski: liczba wniosków i frekwencja w głosowaniu 2015 rok.....	47
Tabela 13.	Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.	47
Tabela 14.	Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 r.	48
Tabela 15.	Liczba nowooddanych mieszkań (budynki, inwestor, powierzchnia).....	49
Tabela 16.	Liczba mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej....	50
Tabela 17.	Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych w 2014.....	50
Tabela 18.	Liczba wyroków eksmisyjnych (wydanych i wykonanych) stan na 2014 r.	51
Tabela 19.	Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną w wieku 3-6 lat w 2014 r.	52
Tabela 20.	Liczba przedszkoli gminnych i społecznych/ komercyjnych w 2014 r.....	53
Tabela 21.	Liczba uczniów i szkół podstawowych gminnych w 2014 r.	53
Tabela 22.	Liczba uczniów i szkół podstawowych społecznych w 2014r.....	53
Tabela 23.	Średnie wyniki uczniów w 2015 r.....	54
Tabela 24.	Liczba uczniów i szkół gimnazjalnych gminnych w 2014 r.	54
Tabela 25.	Liczba uczniów i szkół gimnazjalnych społecznych w 2014 r.	54
Tabela 26.	Średnie wyniki uczniów szkół gimnazjalnych w 2015 r.....	55
Tabela 27.	Liczba uczniów i szkół licealnych ogólnokształcących miejskich	55
Tabela 28.	Liczba uczniów i szkół ponadgimnazjalnych zawodowych.....	56
Tabela 29.	Zdawalność egzaminu maturalnego w sesji majowej w 2015 r.....	56
Tabela 30.	Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie (powiat Częstochowa) w 2015 r. - nowy egzamin	57
Tabela 31.	Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie (powiat Częstochowa) w 2015 r. - stary egzamin.....	57
Tabela 32.	Liczba uczniów i szkół pomaturalnych	57
Tabela 33.	Liczba wyższych uczelni, studentów i absolwentów w 2014.....	58
Tabela 34.	Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w Częstochowie.....	59
Tabela 35.	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w 2014	59
Tabela 36.	PKB per capita w 2013 r.	60
Tabela 37.	Liczba nowych obiektów budowlach (mieszkaniowych, przemysłowych, usługowo-handlowych) w 2014 r.	60
Tabela 38.	Ilość firm korzystających ze wsparcia miasta/ ilość utworzonych w nich miejsc pracy Stan na dzień 29.02.2016.....	60
Tabela 39.	Ilość bezrobotnych, z wyszczególnieniem grup (absolwenci, młodzież do 25 lat, długotrwale bezrobotni, kobiety, osoby 50+, niepełnosprawni)	62
Tabela 40.	Ilość bezrobotnych w podregionie częstochowskim/ odniesienie do średniej województwa i kraju w 2014	62
Tabela 41.	Zatrudnienie w przedsiębiorstwach (pow. 9 osób) w 2014r.	62
Tabela 42.	Powierzchnia miasta pokryta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.....	64
Tabela 43.	Dane dotyczące ścieków, odpadów	65
Tabela 44.	Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w 2012 r.	66
Tabela 45.	Stan dróg w Częstochowie.....	68
Tabela 46.	Ilość zarejestrowanych pojazdów (stan na koniec 2014 r.).....	68

Tabela 47. Przewozy MPK (tramwaje, autobusy)	69
Tabela 48. Długość ścieżek rowerowych.....	69
Tabela 49. Placówki, imprezy kulturalne, frekwencja w 2014 r.	71
Tabela 50. Szkoły artystyczne	71
Tabela 51. Ilość obiektów zabytkowych poddanych renowacji korzystających z dotacji miejskich	71
Tabela 52. Miejsca noclegowe i ich wykorzystanie w 2014 r.	72
Tabela 53. Kluby sportowe	72

Załączniki:

- zał. 1. Wzór karty projektu.
- zał. 2. Diagnoza społeczno – gospodarcza Częstochowa 2015.
- zał. 3. Częstochowa na tle innych dużych miast (benchmarking 2010-2015).
- zał. 4. Powiązania komunikacyjne Częstochowy (analiza Regionalnego Centrum Analiz i Planowania Strategicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego).
- zał. 5. Mapa z uzasadnieniem – wyznaczony obszar zdegradowany przeznaczony do rewitalizacji.
- zał. 6. Raport z przeprowadzonych konsultacji społecznych.

1. Wprowadzenie

Uchwała nr 165.XV.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24 września 2015 r. zdecydowała o przystąpieniu do prac na Strategią Rozwoju Miasta. Zgodnie z tekstem Uchwały: *„W celu wzmocnienia sprawnego zarządzania rozwojem Częstochowy, osiągania trwałej poprawy jakości życia mieszkańców miasta oraz skutecznego i efektywnego zarządzania jego zasobami, przystępuje się do tworzenia strategii rozwoju miasta w perspektywie roku 2030”*. Jako termin przygotowania stosownego dokumentu Rada Miasta ustaliła się datę 31 grudnia 2016 roku; wykonanie uchwały powierzyła Prezydentowi Miasta Częstochowy.

Uchwała Rady Miasta wpisuje się w zasady określone w Karcie Lipskiej, oparte na doświadczeniach miast europejskich. Z doświadczeń tych wynika, że trwałe i zrównoważony rozwój miast wymaga strategii określającej spójne cele rozwojowe, koordynujące różne sektorowe programy, plany i projekty oraz angażującej obywateli w kształtowanie przyszłości. Rozwój każdego miasta jest procesem historycznym, efektem pracy, intelektu i doświadczenia wielu pokoleń. Burzliwe i dramatyczne dzieje Polski powodowały, że proces rozwojowy nie mógł mieć charakteru ciągłego. Dopiero współczesne pokolenie mieszkańców Częstochowy doświadczyło szczęścia życia w warunkach pokoju, bez strachu przed zniszczeniem wojennym i obcą przemocą. Dopiero współczesne pokolenie może planować przyszłość w perspektywie wieloletniej, w przekonaniu możliwości utrzymania wspólnoty europejskiej nie podzielonej „żelaznymi kurtynami” i nie niszczonej wojnami.

Planowanie rozwojowe, a tym samym utrzymanie ciągłości podstawowych kierunków działań, obecne było w samorządzie Miasta Częstochowy od czasu reaktywowania samorządności w 1990 r. W 1994 r. utworzono specjalną komórkę - Biuro Strategii Rozwoju Miasta, kierowane przez Sławomira Bednarka. Powstawały dokumenty określające wieloletnie perspektywy rozwojowe, zarówno w obszarze ogólnym – program Częstochowa 2000 – jak i sektorowym: Studium Transportowe 1997 r., przygotowane przy wsparciu Funduszu Phare. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej przełożyło się na konieczność opracowania nowych strategii rozwojowych. Posiadanie takowych umożliwiałoby korzystanie z unijnej pomocy; wspierając rozwój naszego kraju państwa UE chciały mieć gwarancję, że udzielana pomoc nie będzie zmarnowana, lecz stanie się bodźcem do wejścia na drogę trwałego zrównoważonego rozwoju.

Uchwałą nr 193/XVIII/2003 Rady Miasta Częstochowy z dnia 22.09.2003 r. przyjęta została **Strategia Rozwoju Miasta do roku 2010**. Określono w niej Wizję rozwojową: *„Częstochowa – miastem nowoczesnym, bogatym, bezpiecznym i przyjaznym ludziom, stwarzającym dogodne warunki realizacji dążeń i aspiracji mieszkańców oraz rozwoju przedsiębiorczości, ze sprawną i kompetentną administracją samorządową”*.

Deklaracja misji

„Osiągnięcie trwałego, akceptowanego społecznie rozwoju przy optymalnym wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i talentów ludzi, zasobów kapitałowych i przyrodniczych oraz potencjału

gospodarczego miasta.

MIASTO Z JASNĄ GÓRĄ – budzące nadzieję i inspirujące do działania – sprzyjające harmonijnemu i wszechstronnemu rozwojowi jego mieszkańców oraz przybywających tu od stuleci pielgrzymów, którzy „stąd czerpią moc, by bronić przekazywanych z pokolenia na pokolenie wartości duchowych i patriotycznych”.

Wyzwaniami rozwojowymi było:

1. Zapewnienie długofalowego rozwoju miasta oraz utrwalanie jego wysokiej pozycji w strukturze społeczno - gospodarczej kraju przez wzmacnianie konkurencyjności jego gospodarki, aktywizowanie przedsiębiorczości, przy poszanowaniu zasad ekorozwoju oraz fundamentalnych wartości w życiu publicznym.
2. Stała poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców poprzez ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska i przestrzeni miasta, rozwój usług społecznych, ograniczanie bezrobocia i ubóstwa.

Przyjęto następujące Priorytety:

A. PRZESTRZEŃ MIASTA

- kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta,

B. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

- budowanie pozytywnego klimatu gospodarczego i inwestycyjnego oraz stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy,

C. SFERA SPOŁECZNA MIASTA – EDUKACJA, KULTURA, OCHRONA ZDROWIA, BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I POMOC SPOŁECZNA

- rozwój potencjału intelektualnego i kapitału społecznego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców,

D. ŁAD EKOLOGICZNY

- harmonizowanie procesów rozwojowych miasta przy poszanowaniu zasad ekorozwoju,

E. WIZERUNEK MIASTA

- wzmacnianie roli i znaczenia Częstochowy jako silnego gospodarczo, kulturalnie i naukowo ośrodka o znaczeniu krajowym oraz światowego centrum kultu religijnego.

Kolejna **Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2025** przyjęta została uchwałą nr 520/XLV/2009 Rady Miasta Częstochowy z dnia 24.08.2009 r.

W nowej Strategii przyjęto jako Wizję rozwojową:

"Częstochowa miastem nowoczesnym, bogatym, bezpiecznym i przyjaznym ludziom, stwarzającym dogodne warunki realizacji dążeń i aspiracji mieszkańców oraz rozwoju przedsiębiorczości, ze sprawną i kompetentną administracją samorządową".

Misja

"Osiągnięcie trwałego, akceptowanego społecznie rozwoju przy optymalnym wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i talentów ludzi, zasobów kapitałowych i przyrodniczych oraz potencjału

gospodarczego miasta.

MIASTO Z JASNĄ GÓRĄ – budzące nadzieję i inspirujące do działania – sprzyjające harmonijnemu i wszechstronnemu rozwojowi jego mieszkańców oraz przybywających tu od stuleci pielgrzymów, którzy „stąd czerpią moc, by bronić przekazywanych z pokolenia na pokolenie wartości duchowych i patriotycznych”.

Celem głównym była:

"Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców – od wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej miasta oraz konkurencyjności i innowacyjności jego gospodarki do wzrostu zamożności gospodarstw domowych".

Realizacja Celu polegała na skupieniu działań w ramach następujących Priorytetów:

1. Wspieranie rozwoju gospodarczego jako warunku szybszego rozwoju miasta we wszystkich dziedzinach.
2. Rozwój potencjału intelektualnego miasta oraz wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców.
3. Kształtowanie ładu przestrzennego i funkcjonalnego miasta.
4. Kształtowanie i umacnianie pozycji Częstochowy jako centrum subregionu wypełniającego funkcje regionotwórcze dla całego obszaru jego oddziaływania.

Zgodnie z rozdziałem 6 przyjętej Strategii:

*„Strategia rozwoju miasta w perspektywie 2025 roku wyznacza ogólne ramy – priorytety, cele strategiczne i kierunki – dla prorozwojowych działań władzy samorządowej miasta i jej lokalnych partnerów – środowiska biznesowego i akademickiego oraz organizacji pozarządowych. **Instrumentami wdrażania** strategii rozwoju miasta są polityki i **dziedzinowe programy rozwoju/ działania** w poszczególnych sferach finansowania rozwoju miasta /.../. Średniookresowe - 3,5 letnie – dziedzinowe **programy operacyjne** opracowane do tych zaktualizowanych programów będą/.../ podstawą rekomendacji zapisanych w nich zadań i projektów do **Wieloletniego Planu Inwestycyjnego** (dotyczy to projektów inwestycyjnych) oraz uwzględnienia ich realizacji – zgodnie z przyjętą hierarchią zadań –w corocznych **budżetach miasta”.***

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Miasta było zadaniem Zespołu powołanego przez Prezydenta Miasta Zarządzeniem nr 445/11 z dnia 01.09.2011 r., pracującego pod kierownictwem Dyrektora Generalnego Urzędu Miasta Częstochowy. Administracyjna obsługa prac Zespołu sędowana została na Wydział Rozwoju Miasta. Określone w Strategii zasady monitorowania przewidywały konieczność opracowania cyklicznych raportów z realizacji strategii i programów dziedzinowych pozwalających na zwiększenie skuteczności działań i ewentualną korektę kierunków działań. Taką formą pierwszego raportu syntetycznego był Raport Otwarcia przedstawiony przez Zespół Doradców Prezydenta Miasta Częstochowy w 2011 r. Efektem Raportu Otwarcia było powołanie Zespołu ds. monitorowania Strategii oraz przeprowadzenie sondażu w wydziałach Urzędu Miasta oraz jednostkach podległych Miastu

Częstochowa dotyczącego stanu realizacji zadań wyznaczonych w Strategii i propozycji korekty. Ankietowani nie wskazali konieczności zmian obowiązującej Strategii.

Po zmianach organizacyjnych wewnątrz Urzędu Miasta zadania związane z administracyjną stroną realizacji Strategii powierzono Wydziałowi Funduszy Europejskich i Rozwoju, tworząc w nim referat ds. strategii rozwoju.

W okresie po 2009 r. doszło do zmian sytuacji zewnętrznej rzutujących na realizację Strategii. Wprowadzone nowe ustawy narzuciły inny schemat realizacji. Zgodnie z nowymi przepisami ustawy o finansach publicznych zlikwidowane zostało wieloletnie planowanie inwestycyjne (WPI) określane w Strategii jako podstawowy instrument wdrażania. Ramy perspektywicznych działań określane są Wieloletnią Prognozą Finansową, aktualizowaną na bieżąco w trakcie roku budżetowego. Nowe przepisy ustawowe, m.in. z zakresu ochrony środowiska, polityki energetycznej, planowania przestrzennego, rewitalizacji, nakazywały zweryfikowanie wskazanej w Strategii listy planowanych do przygotowania i wdrożenia programów europejskich.

Zasadniczy jednak wpływ na dezaktualizację przyjętej w 2009 r. Strategii miały szersze czynniki zewnętrzne. W 2008 r. doszło do globalnego kryzysu finansowego, którego skutki odczuwalne były przez kolejne lata. W drugiej dekadzie XXI w. ujawniały się coraz powszechniej zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi (katastrofalne powodzie, susze, opady śniegu, gradu, pożary obszarów leśnych), terroryzmem, wojnami w najbliższym sąsiedztwie Polski (Ukraina) i wspólnoty UE (Syria). Pokłosem wojen i terroru jest zwiększony napływ do krajów UE uchodźców szukających bezpiecznego schronienia. W otaczającym Polskę świecie ujawniają się nie tylko tego typu zagrożenia. Postępuje proces globalizacji, mieszkańcy Częstochowy coraz bardziej korzystają z otwartego w UE przepływu ludzi, pracy, usług, towarów, informacji. Negocjowany jest traktat znoszący bariery celne i administracyjne w przepływie usług i towarów między UE a Stanami Zjednoczonymi. Utrzymuje się wysokie tempo rozwoju krajów Dalekiego Wschodu, w tym Chin; wykorzystujących szanse dostępu do europejskiego rynku. Uwidaczniają się zmiany świadomościowe mieszkańców Europy. Nie mają one jednolitego charakteru: rośnie ilościowo grupa osób uznających europejskość jako swoją podstawową tożsamość, równolegle coraz większe poparcie społeczne uzyskują ugrupowania narodowe, a nawet nacjonalistyczne. W odpowiedzi na owe globalne wyzwania modyfikowana jest polityka Unii Europejskiej, a w ślad za tym państw członkowskich, takich jak Rzeczpospolita Polska. Szczególnie istotne znaczenie dla Częstochowy ma nadanie pierwszorzędnej wagi polityce miejskiej nakierowanej na rozwój europejskich miast.

Wpływ na kształt Strategii Rozwoju Miasta ma także wynegocjowana przez polski rząd z Komisją Europejską Umowa Partnerska określająca inną, niż w poprzednich okresach zasadę interwencji prowadzonej dzięki funduszom pomocowym UE. Pominięcie tego w pracach nad strategią rozwoju oznacza w praktyce rezygnację z możliwości pozyskiwania pomocy, a tym samym oparcie się tylko na posiadanym potencjale własnym. Przy niskich zasobach Częstochowy tego typu wybór prowadziłby do regresu i osłabienia pozycji konkurencyjnej

miasta.

Rozważając zachodzące zmiany zadać można pytanie o możliwość prognozowania rozwoju w tak zmiennym otoczeniu. W trakcie prac nad Strategią zachodzą dalsze zmiany rodzące niepokój o trwałość reguł i fundamentów. Decyzja społeczeństwa Wielkiej Brytanii o wyjściu z UE rodzi nie tylko bezpośrednie zagrożenie dla Polski (ograniczenie unijnej pomocy, zmniejszenie transferów finansowych od pracujących w Wielkiej Brytanii Polaków, ograniczenie możliwości wymiany handlowej). Rodzi także pytanie o trwałość wspólnoty europejskiej i kierunek dalszych przemian w UE.

Pracując nad Strategią można odnosić się tylko do formalnie przyjętych dokumentów programujących rozwój regionów i miast Polski. Planując rozwój miasta uwzględnić także musimy przedstawiony przez Radę Ministrów w dniu 29 lipca 2016 roku projekt „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju”. Przyjmujemy, że wprowadzone w nim korzystne dla samorządów działania zostaną wprowadzone w najbliższych latach.

Zagrożenia dla planowania rozwoju Częstochowy ujawniają się w działaniach z zakresu wprowadzania nowych polityk sektorowych. Widoczne jest to w ogłoszonej 27 czerwca 2016 r. przez Ministra Edukacji Narodowej nowej polityce oświatowej. Likwidacja gimnazjum, utworzenie ośmioklasowych szkół podstawowych z podziałem na dwa okresy edukacyjne 4+4, czteroletnie i pięcioletnie szkoły średnie, nowy model szkolnictwa zawodowego; są to poważne wyzwania natury finansowej i organizacyjnej dla każdego miasta. Częstochowa wydała kilkadziesiąt milionów złotych na dostosowanie sieci edukacyjnej do wprowadzonego w 1999 r. podziału na szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne. Zmiany grożą nie tylko zmarnowaniem tego wysiłku, ale i nałożeniem kolejnego ciężaru związanego z adaptacją istniejących obiektów szkolnych do nowych zadań. Nowa polityka edukacyjna ogranicza w poważnym stopniu wpływ samorządu na jakość usług edukacyjnych, sprowadzając władze lokalne do roli administratorów obiektów oświatowych.

Ze względu na udział wydatków oświatowych w strukturze budżetu miasta, a także znaczenie jakie ma dobry poziom edukacji dla przyszłego rozwoju, zmiana polityki edukacyjnej wprowadzona przez rząd stanowi najpoważniejsze zagrożenie. Nie można jednak nie dostrzegać innych. Nowa ustawa o ochronie obszarów rolniczych, w teorii nie dotycząca miast, rodzi dla Częstochowy poważne problemy blokując rozwój gospodarczy terenów ściśle powiązanych z planowanymi węzłami autostradowymi (Rzęsawy, Dźbów). Tym samym miasto traci walory konkurencyjne jako miejsce rozwoju usług logistycznych. Niepokój budzi deklarowana polityka z zakresu finansowania usług zdrowotnych; zwiększanie finansowania dużych „wiodących” placówek szpitalnych, może uderzyć w możliwości funkcjonowania miejskiego szpitala. Także w prezentowanych wizjach rozwoju szkolnictwa wyższego, skupienie środków na najsilniejszych ośrodkach akademickich, może negatywnie wpłynąć na nasze miasto. Stabilność zasad prawnych jest podstawą zaufania społecznego, a więc cechą niezbędną dla umacniania jakości kapitału społecznego. Każdy urzędnik działa w granicach określonych prawem i zgodnie z prawem. Gdy rodzi się niepewność dotycząca „legalności” prawa, w ślad za tym rodzi się niebezpieczeństwo anarchizacji życia publicznego.

Z tych zagrożeń powinniśmy zdawać sobie sprawę wyznaczając kierunki rozwoju Miasta Częstochowy w dłuższej perspektywie, wykraczającej ponad rok 2030.

Zgodnie z uchwałą Rady Miasta zespół referatu Strategii i Rozwoju Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju przystąpił jesienią 2015 r. do prac nad nową Strategią Rozwoju Miasta 2030+. W marcu 2016 roku zakończono prace nad projektem Diagnozy Społeczno-Gospodarczej Częstochowa 2015 r. Przedstawiona Diagnoza poddana została konsultacjom społecznym. Ramy konsultacji społecznych określiło, zgodnie z uchwałą nr 715/LXII/2010 Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 czerwca 2010 r., Zarządzenie nr 927.2016 Prezydenta Miasta Częstochowy z dnia 10 maja 2016 r.

Diagnoza upubliczniona została na stronie internetowej www.czestochowa.pl. Wprowadzona została procedura przyjmowania uwag, wniosków, uściśleń poprawek.

Wsparcie i patronat nad prowadzonymi pracami nad Strategią Rozwoju Miasta udzieliło Biuro Zarządu Śląskiego Związku Gmin i Powiatów. Pomocy merytorycznej, poprzez prowadzenie warsztatów, opracowanie ich wyników oraz doradztwo merytoryczne, udzielił doradca Śląskiego Związku Gmin i Powiatów, pracownik naukowy Akademii Ekonomicznej w Katowicach, dr Krzysztof Wrana.

W dniach 31 maja, 13 czerwca, 20 czerwca i 27 czerwca 2016 r. w sali sesyjnej Urzędu Miasta Częstochowy przeprowadzono warsztaty strategiczne określające w drodze otwartej debaty potencjały rozwojowe, wyzwania, wizje rozwojowe, cele i kierunki działań, zasady przygotowywania projektów prorozwojowych i ich katalog. Do udziału w warsztatach zaproszono wszystkich radnych Rady Miasta, naczelników wydziałów Urzędu Miasta, prezesów spółek komunalnych i kierowników ważniejszych jednostek organizacyjnych samorządu. Dodatkowo skierowano zaproszenia imienne do blisko 150 przedstawicieli środowiska akademickiego, przedsiębiorców, związków zawodowych, organizacji pozarządowych, rad dzielnic i innych istotnych dla miasta grup obywatelskich. Średnio w każdych z warsztatów brało udział ok. 40-50 osób. Po każdych warsztatach przygotowany został obszerny materiał zawierający wnioski z dyskusji, natychmiast rozsyłany do uczestników spotkań.

Wyniki prac warsztatowych stanowiły podstawę przygotowania projektu Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+, przedstawionej pod konsultacje społeczne na przełomie lipca i sierpnia 2016 r. Projekt rozesłany został imiennie do wszystkich uczestników warsztatów. Został on także upubliczniony, by dać każdemu z mieszkańców możliwość wniesienia własnych uwag i wniosków.

Pełny raport z przeprowadzonych w ramach prac nad Strategią konsultacji społecznych znajduje się w załączniku nr 6.

Zespół opracowujący Strategię korzystał z doświadczenia, prac i wsparcia merytorycznego wielu osób i instytucji. Istotnym wsparciem była możliwość uczestnictwa w spotkaniach, dyskusjach, konferencjach i warsztatach organizowanych przez Śląski Związek Gmin i Powiatów oraz Związek Miast Polskich. Dzięki temu możliwe były wizyty studialne i bezpośrednie poznanie doświadczeń innych miast: Kielc, Lublina, Łodzi. Bezpośrednie

kontakty umożliwiły także poznanie doświadczeń z zakresu przygotowania strategii takich miast jak Bielsko-Biała, Katowice, Gliwice, Zabrze. Pomocne były także efekty prac zespołu doradczego pracującego w Kancelarii Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, kierowanego przez Olgierda Dziekońskiego, w tym zwłaszcza korzystanie z doświadczeń i wiedzy prof. Michała Kuleszy i prof. Jerzego Regulskiego oraz Henryka Wujca. Wykorzystany także został dorobek „Pracowni Miast”, cyklu debat organizowanych pod patronatem „Gazety Wyborczej”. Równie istotny był udział w organizowanych przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową Kongresach Obywatelskich.

Wykorzystywany był także dorobek krakowskiego Instytutu Rozwoju Miasta, Forum Rewitalizacji oraz innych organizacji i instytucji wspierających rozwój samorządności w polskich miastach.

2. Słownik

Analiza SWOT

Analiza SWOT (ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) to podstawowe narzędzie podejmowania decyzji strategicznych. Określenie swoich atutów i słabych stron oraz szans i zagrożeń, które niesie otoczenie, pozwala na podejmowanie właściwych decyzji na różnych etapach i poziomach procesu strategicznego.

Beneficjent

Osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, realizująca projekty finansowane z budżetu państwa, samorządu lub ze źródeł zagranicznych na podstawie decyzji lub umowy o dofinansowanie projektu.

Cele operacyjne

Cele operacyjne stanowią rozwinięcie celów strategicznych i charakteryzują się bliższym od nich horyzontem czasowym. Realizacja celów operacyjnych warunkuje osiągnięcie strategicznych celów rozwoju. Powinny one zostać sformułowane w taki sposób, aby były osiągalne i mierzalne. Narzędziem ich realizacji są programy sektorowe.

Cele strategiczne

Cele strategiczne wynikają z wizji rozwoju i są jej konkretyzacją. Cele te wyznaczają kierunek działania podmiotów życia społecznego i gospodarczego miasta. Są to cele długookresowe, określające, co można obecnie zrobić, aby zwiększyć przyszłe możliwości i zapewnić konkurencyjność miasta w dłuższym horyzoncie czasowym.

Inicjatywa lokalna

Przyjmuję się to określenie jako formę współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej.

Interes publiczny

Uogólniony cel dążeń i działań, uwzględniających zobiektywizowane potrzeby ogółu społeczeństwa lub lokalnych społeczności.

Konsultacje społeczne

Dwukierunkowa komunikacja administracji publicznej z partnerami społecznymi, prowadzona w celu uzyskania opinii na temat proponowanych przez administrację rozwiązań. Służą one uspołecznieniu procesu podejmowania ważnych dla społeczeństwa decyzji – decyzji nieodwracalnych.

Krajobraz

Postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierającą elementy przyrodnicze lub wytwory cywilizacji, ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych lub działalności człowieka.

Krajobraz priorytetowy

Krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze,

kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania.

Ład przestrzenny

Należy przez to rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Miasto obywatelskie

Społeczność mieszkańców posiadających właściwe umiejętności i wiedzę oraz chcących działać na rzecz dobra wspólnego, zdolnych do aktywności oraz nie pozbawionych praw i formalnych możliwości działania.

Miejski Obszar Funkcjonalny

Miejskie obszary funkcjonalne (MOF) są układem osadniczym ciągłym przestrzennie, złożonym z odrębnych administracyjnie jednostek i obejmują zwarty obszar miejski, powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną oraz ośrodki bliskiego sąsiedztwa.

Misja

Misja jest deklaracją środowiska, instytucji lub organizacji podejmujących realizację Wizji rozwoju Miasta. Opisuje przyjmowane przez nie zasady i podstawowy sposób urzeczywistniania tej Wizji. Podstawowe znaczenie ma misja samorządu Miasta, odpowiadająca na pytanie, w jaki sposób samorząd miasta będzie realizował materialne założenia Strategii: wizję rozwoju, cele strategiczne i operacyjne, programy i zadania.

Ochrona środowiska

Podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiające zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej; ochrona ta polega w szczególności na:

- a) racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- b) przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- c) przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

Organizacje pozarządowe

Niebędące jednostkami sektora finansów publicznych i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia z wyłączeniem m.in. partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych. Podmioty tak określane są: organizacjami non-profit, ponieważ nie działają dla zysku; organizacjami wolontarystycznymi (ochotniczymi), ponieważ w większości opierają swą działalność na pracy ochotników; organizacjami społecznymi (obywatelskimi), ponieważ obszarem aktywności tych organizacji jest szeroko rozumiana działalność dla dobra publicznego.

Państwo

Wspólne dobro wszystkich obywateli, a jego celem i racją istnienia ma być stworzenie

wszystkim właściwych warunków wszechstronnego rozwoju - zabezpieczenie podstaw dobrobytu, porządku prawnego, warunków rozwoju kultury, zagwarantowanie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.

Partycypacja społeczna

Jest to wspólne branie odpowiedzialności za rozwój miasta przez organy samorządu i mieszkańców. Wyraża się ona w różnych formach od zwykłego uczestnictwa w wyborach i aktywności w swoim środowisku poprzez samoorganizację społeczną wobec różnorodnych wyzwań, aż do systemowej współpracy z władzami Miasta.

Polityka rozwoju

Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej.

Programy sektorowe

Programy sektorowe to dokumenty planistyczne tworzone dla jednego lub kilku obszarów funkcjonowania miasta (sektora wydzielonego organizacyjnie lub dziedziny jednolitej merytorycznie), mające realizować jeden lub kilka celów operacyjnych zapisanych w strategii. Programy sektorowe są wdrażane poprzez zadania (projekty miejskie).

Projekty inwestycyjne

Projekty inwestycyjne to kompleksowe przedsięwzięcia inwestycyjno - programowe, złożone z szeregu bardziej szczegółowych zadań, mające szczególne znaczenie dla realizacji programów sektorowych, a przez to celów rozwojowych.

Przedsiębiorca

Przedsiębiorcą w rozumieniu obowiązującej ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

Rewitalizacja

Proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Samorząd terytorialny

Zgodnie z Europejską Kartą Samorządu Terytorialnego „samorząd terytorialny oznacza prawo i zdolność społeczności lokalnej, w granicach określonych prawem, do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na ich własną odpowiedzialność i w interesie ich mieszkańców”. Art. 16 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza: „Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału administracyjnego stanowi z mocy prawa

wspólnotę samorządową”.

Społeczeństwo obywatelskie

Społeczeństwem obywatelskim nazywamy społeczeństwo, w którym poszczególne osoby czują się obywatelami swego państwa i członkami społeczności lokalnych.

Strategia rozwoju miasta

Strategia rozwoju miasta to koncepcja działania zmierzającego do zrównoważonego i trwałego rozwoju społeczności miasta, przedstawiona w formie zwięzłego dokumentu zawierającego procedury osiągania zamierzonych celów – co pozwala na włączenie się do wspólnych działań partnerów społecznych. Dokument taki powinien zawierać: syntetyczną diagnozę stanu istniejącego; analizę słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń; określenie deklaracji strategicznych – wizji i misji; cele strategiczne i cele operacyjne; powinien opisywać także programy sektorowe i zadania, służące realizacji zamierzeń oraz wskazywać środki pozwalające te wszystkie przedsięwzięcia wdrożyć.

Środowisko

Przez określenie środowisko – rozumie się przez to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, krajobraz, klimat oraz pozostałe elementy różnorodności biologicznej, a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami.

Wizja

Wizja rozwoju miasta to pożądaný obraz przyszłej, odnoszącej się do następnego pokolenia, sytuacji społeczności miasta we wszystkich istotnych wymiarach rozwoju.

Zadania

Zadania to konkretne zamierzenia i przedsięwzięcia, które w całości lub w części realizują jeden lub więcej programów sektorowych. Wśród nich szczególne znaczenie mają zadania strategiczne, uznane za decydujące o rozwoju Miasta. Do realizacji zadań mogą być tworzone programy sektorowe.

Zasady konstytucyjne

1. zasada demokratycznego państwa prawnego, zakładającą między innymi współdecydowanie obywateli, poprzez szeroki wachlarz rozwiązań instytucjonalnych i proceduralnych, o formie i treści rozstrzygnięć władzy publicznej (art. 2 Konstytucji RP);
2. zasada dialogu społecznego jako podstawa dla różnych form i metod współpracy między partnerami społecznymi, przez których rozumie się związki zawodowe, organizacje społeczno-zawodowe rolników, organizacje pracodawców, organizacje pozarządowe, samorządy czy kościoły (preambuła konstytucji);
3. zasada społecznej gospodarki rynkowej jako podstawa systemu ekonomicznego Rzeczypospolitej, opierającego się na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych (art. 20);
4. zasada pomocniczości jako element „umacniający uprawnienia obywateli i ich wspólnot” poprzez zapewnianie im pierwszeństwa w rozwiązywaniu problemów społecznych (preambuła i rozdz. VII poświęcony samorządowi terytorialnemu).

Zrównoważony rozwój

Taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

3. Determinanty rozwojowe wynikające z przyjętych programów i strategii europejskich, krajowych i regionalnych

Miasta są miejscem koncentracji nauki, usług publicznych i biznesu oraz kreowania rozwoju gospodarczego. Są węzłami sieci firm, pracowników, wiedzy i umiejętności, co przyczynia się do większej produktywności i dynamiki wzrostu tych obszarów. Miasto, nawet to najmniejsze, stanowi również zjawisko kulturowe i nośnik cywilizacji. Szeroko pojęte zasoby dziedzictwa kulturowego, ich zachowanie i ochrona mają kluczowe znaczenie dla kulturowej identyfikacji i poczucia tożsamości mieszkańców, a także dla sfery gospodarki i edukacji. Przy właściwie prowadzonej polityce rozwoju na wszystkich poziomach, zarówno mniejsze, jak i większe miasta mogą i powinny rozwijać się jako motory rozwoju odpowiednio w skali lokalnej lub szerzej – w skali regionalnej, krajowej i europejskiej.

Z drugiej strony obszary miejskie to miejsca, w których skupia się wiele problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Dysproporcje społeczne wewnątrz miast są często większe niż pomiędzy regionami. Problemy dotyczą także degradacji tkanki miejskiej, chaotycznego rozpraszania zabudowy, segregacji ekonomicznej i społecznej, braku świadomości kulturowej oraz poczucia tożsamości i współodpowiedzialności mieszkańców, ubóstwa, stanu środowiska, zatłoczenia ulic i wielu innych aspektów. Dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich i podniesienia w nich jakości życia należy te kwestie traktować priorytetowo oraz rozwiązywać w sposób kompleksowy i zintegrowany.

Krajowa Polityka Miejska

Ustawa z dnia 6.12.2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz.U. 2016 poz. 383) precyzuje w art. 2 „Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej”. W przypadku miast dodatkowym uzupełnieniem jest art. 21 A: *Polityka miejska stanowi zespół działań prawnych, finansowych i planistycznych na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych, mających na celu wykorzystanie potencjału miast i ich obszarów funkcjonalnych w procesach rozwoju kraju, wzmocnienie zdolności miast i ich obszarów funkcjonalnych do pobudzania wzrostu gospodarczego i tworzenia trwałych miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców”.*

Zgodnie ze standardem wyznaczonym w **Karcie Lipskiej** strategia powinna:

- opisywać mocne i słabe strony miast i dzielnic w oparciu o analizę bieżącej sytuacji,
- określać spójne cele rozwoju dla obszaru miejskiego i tworzyć wizję dla miasta,

- koordynować różne terytorialne, sektorowe i techniczne plany i strategie oraz zapewniać, że planowane inwestycje przyczynią się do promowania równomiernego rozwoju obszaru miejskiego,
- koordynować i skupiać pod względem przestrzennym wykorzystanie funduszy przez uczestników sektora publicznego i prywatnego oraz
- angażować obywateli i innych partnerów, którzy mogą wnieść znaczny wkład w kształtowanie przyszłej jakości każdego obszaru w wymiarze gospodarczym, społecznym, kulturalnym i ekologicznym”.

Tworząc Strategię Rozwoju Miasta Częstochowy należy mieć świadomość współzależności rozwoju lokalnego i regionalnego od polityk narodowych oraz wdrażanych przez Komisję Europejską w ramach porozumienia państw członkowskich Unii Europejskiej. Współzależność ta nie ogranicza się do bycia beneficjentem unijnej pomocy, lecz także do świadomego uczestnictwa w kształtowaniu i realizacji różnorodnych działań będących częścią narodowej i wspólnotowej polityki społecznej, gospodarczej, kulturalnej i ekologicznej.

W 2010 roku została zatwierdzona strategia rozwoju Unii Europejskiej na lata 2010-2020: **„EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”**, zawierająca nowe regulacje ujęte w siedmiu projektach przewodnich: „Unia innowacji”, „Mobilna młodzież”, „Europejska agenda cyfrowa”, „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”, „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”, „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” i „Europejski program walki z ubóstwem”.

Nowa strategia EUROPA 2020 przejęła podstawowe wskazania dotyczące polityk rozwojowych miast europejskich wypracowane we wcześniejszych dokumentach, w tym Karty Lipskiej, powstałej w 2007 podczas spotkania w dniach 24-25 maja ministrów ds. regionów i miast z krajów członkowskich Unii Europejskiej. Preambuła dokumentu określa:

„KARTA LIPSKA na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich” jest dokumentem państw członkowskich, który został opracowany przy szerokim i przejrzystym udziale zainteresowanych stron. Mając na uwadze wyzwania i możliwości, a także różnice historyczne, gospodarcze, społeczne i ekologiczne miast europejskich, ministrowie państw członkowskich odpowiedzialni za rozwój miast uzgodnili wspólne zasady i strategie polityki rozwoju miejskiego. Ministrowie zobowiązują się do:

- zainicjowania w swoich państwach debaty politycznej na temat włączenia zasad i strategii Karty lipskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich do krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rozwoju,
- zastosowania narzędzia, jakim jest zintegrowany rozwój miejski, oraz wzmocnienia struktur zarządzania niezbędnych dla jego wdrożenia, a w tym celu do utworzenia niezbędnych ram na poziomie krajowym,
- promowania zrównoważonej organizacji terytorialnej opartej na europejskiej policentrycznej strukturze miejskiej”.

Pokłosiem Karty Lipskiej jest przyjęcie przez Parlament Europejski, Radę Europejskiego Komitetu Społeczno-Gospodarczego oraz Komitetu Regionów w dniu 18 lipca 2014 r. w Brukseli Agendy polityki miejskiej UE przedstawionej w sprawozdaniu „Miasta Przyszłości”. Zebrano w nim zasady modelu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich wynikające z Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, europejskiego modelu społecznego, Karty Lipskiej, deklaracji z Toledo i Agendy Terytorialnej Unii Europejskiej 2020.

Miasta europejskie powinny być:

- miejscami zaawansowanego postępu społecznego;
- platformami procesu demokratycznego, dialogu kulturowego i różnorodności kulturowej;
- miejscami rewitalizacji przyrodniczej, ekologicznej i środowiskowej;
- oraz miejscami atrakcji i motorami wzrostu gospodarczego.

Europejski rozwój obszarów miejskich powinien:

- odzwierciedlać zrównoważony rozwój Europy na bazie zrównoważonego wzrostu gospodarczego i zrównoważonej organizacji terytorialnej, przy założeniu policentrycznej struktury miejskiej;
- obejmować silne ośrodki regionalne, które zapewniają dobry dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym;
- charakteryzować się zwartą zabudową oraz ograniczeniem niekontrolowanego rozrastania się miast;
- charakteryzować się wysokim poziomem ochrony i jakości środowiska w miastach i wokół miast.

Podstawą zmian w polityce miejskiej UE był także przyjęty w 2011 r. raport pt. ***Miasta jutra – Wyzwania, wizje, rozwiązania (ang. Cities of Tomorrow – Challenges, visions, ways forward)***.

W myśl zapisów Raportu miasta przyszłości muszą przyjąć całościowy model zrównoważonego rozwoju miast, co oznacza:

- radzenie sobie z wyzwaniami w zintegrowany i całościowy sposób,
- łączenie podejścia opartego na miejscach z podejściem opartym na ludziach,
- łączenie formalnych struktur administracji z elastycznymi, nieformalnymi strukturami zarządzania, które odpowiadają skali występowania danego wyzwania,
- tworzenie systemów zarządzania umożliwiających budowanie wspólnych wizji godzących rywalizujące ze sobą cele i przeciwstawne modele rozwoju,
- współpracę w celu zapewnienia spójnego rozwoju przestrzennego oraz efektywnego wykorzystania zasobów.

Zgodnie z Raportem wdrażane w miastach systemy zarządzania muszą być dostosowywane do zmieniających się okoliczności oraz uwzględniać różne wymiary czasowe i terytorialne (na przykład wymiar ponadmiejski oraz wymiar wewnątrzmijski). Oznacza to, że:

- miasta muszą działać wielosektorowo i nie pozwalać, aby wizje „jednosektorowe”

- decydowały o kształcie życia na obszarach miejskich;
- konieczna jest koordynacja podejścia horyzontalnego i podejścia wertykalnego, ponieważ miasta muszą współdziałać z innymi szczeblami administracji i zacieśniać współpracę oraz kontakty z innymi miastami w celu realizowania wspólnych inwestycji i świadczenia wspólnych usług, które są konieczne w większej skali terytorialnej;
 - potrzebne są nowe metody zarządzania oparte na przekazywaniu uprawnień obywatelom, zaangażowaniu wszystkich odpowiednich zainteresowanych stron oraz innowacyjnemu wykorzystywaniu kapitału społecznego;
 - w kontekście osłabionych powiązań między wzrostem gospodarczym a postępem społecznym innowacje społeczne stwarzają możliwość poszerzenia przestrzeni publicznej dla obywatelskiego zaangażowania, kreatywności, innowacji i spójności;
 - dalekowzroczność (ang. foresight) jest szczególnie odpowiednią metodą zarządzania procesami przejściowymi, umożliwiającą rozwiązywanie konfliktów i sprzeczności między celami oraz pozwalającą na lepsze zrozumienie realiów, możliwości i celów."

Nowa, miejska polityka UE ma swoje odzwierciedlenie w dokumentach programujących rozwój Polski. Powstały w 2008 r. **Raport Polska 2030** prezentuje w swojej treści 10 kluczowych wyzwań, jakie stoją przed Polską:

- wzrost i konkurencyjność,
- sytuacja demograficzna,
- wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy,
- odpowiedni potencjał infrastruktury,
- bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne,
- gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego,
- solidarność i spójność regionalna,
- ochrona kulturalnego dziedzictwa narodowego,
- poprawa spójności społecznej,
- sprawne państwo,
- wzrost kapitału społecznego Polski.

Odpowiedzią na wskazane wyzwania są przyjęte przez Radę Ministrów dokumenty **Strategia Rozwoju Kraju 2020"** (przyjęta 25 września 2012r.) i **„Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności"**. Celem głównym strategii średniookresowej staje się *wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności*. Przyjęte zostały również krajowe dokumenty, tj.: **„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie"**, **„Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030"**.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. ustaliła trzy cele szczegółowe do 2020 roku:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów,
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych,
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Wyzwaniami wskazanymi w KSRR są:

1. Lepsze wykorzystanie potencjałów najważniejszych obszarów miejskich do kreowania wzrostu i zatrudnienia oraz stymulowania rozwoju pozostałych obszarów.
2. Zapewnienie spójności wewnętrznej kraju. Niedopuszczenie do nadmiernych różnicowań przestrzennych.
3. Zwiększenie potencjału do tworzenia, dyfuzji i absorpcji innowacji.
4. Przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym oraz pełniejsze wykorzystanie zasobów pracy.
5. Poprawa jakości zasobów pracy.
6. Odpowiedź na zmiany klimatyczne i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego.
7. Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych.
8. Wykorzystanie potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju regionalnego.
9. Wspieranie rozwoju kapitału społecznego.
10. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury transportowej i teleinformatycznej do wspierania konkurencyjności i zapewniającej spójność terytorialną kraju.
11. Podwyższenie zdolności instytucjonalnej do zarządzania rozwojem na poziomie krajowym i regionalnym.

KSRR wyznaczyła następujące cele polityki regionalnej:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”),
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

KSRR diagnozuje min.: *„utrata dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych obszarów miejskich i innych obszarów prowadzi do ich degradacji i wynika z kumulacji negatywnych zjawisk gospodarczych (niski poziom przedsiębiorczości, bezrobocie, niska jakość infrastruktury technicznej) i społecznych (niski dostęp do usług publicznych, depopulacja, niska aktywność środowisk lokalnych). Jak wskazuje mapa nr 12, miasta tworzące grupę z najliczniejszymi problemami zlokalizowane są głównie w północnej i środkowej części województwa śląskiego oraz w południowej części województwa łódzkiego. Grupę uzupełniają Puławy, Jelenia Góra, Włocławek, Tarnów, Częstochowa oraz Przemyśl i Kalisz”.* (str. 33). Działania na rzecz rozwoju obszarów miejskich miast takich jak Częstochowa, ukierunkowane zostały w celach szczegółowych:

1.2 Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się rozwoju na obszary poza ośrodkami wojewódzkimi

Drugim kierunkiem działań o charakterze przestrzennym w ramach celu 1 KSRR jest budowa warunków dla rozprzestrzeniania się i absorpcji procesów rozwojowych na obszary położone poza funkcjonalnymi obszarami ośrodków wojewódzkich - na miejskie ośrodki subregionalne i lokalne oraz na obszary wiejskie położone w ich pobliżu. (str. 100)

A w tym 1.2.2. Wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych

Oprócz miast – stolic województw, praktycznie we wszystkich województwach istnieje dobrze rozwinięta, w miarę równomiernie rozmieszczona sieć miast średniej wielkości (powyżej 20 tys.) pełniących istotne funkcje w skali sub- i regionalnej. Mają one duże znaczenie w sferze gospodarczej, a także w sferze zaspokojenia dostępu do usług publicznych średniego, a czasem wyższego rzędu. Polityka regionalna oddziaływać będzie na zwiększenie znaczenia gospodarczego i społecznego tych miast dla zapewnienia bardziej efektywnego wykorzystania potencjału całego regionu. Dla zwiększenia ich roli jako dostawcy lepszych miejsc pracy oraz usług decydujących o możliwościach rozwojowych społeczeństw regionalnych, w tym zamieszkujących tereny wiejskie, ośrodki te wspierane będą w zakresie rozwijania i uzupełniania funkcji społecznych, gospodarczych i publicznych itp.

Jako mierniki sukcesu realizacji celu 2 KSRR wymienione są m.in.:

- wzrost w zakresie podstawowych wskaźników odnoszących się do usług publicznych,
- wzrost przedsiębiorczości, poprawa struktury zatrudnienia, zmniejszenie emigracji i zagrożenia procesami depopulacji,
- zmiana struktury zatrudnienia na obszarach wiejskich, zwiększenie się udziału osób o wykształceniu co najmniej średnim,
- zwiększenie odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym,
- zwiększenie wskaźnika aktywności zawodowej w miastach,
- zwiększenie liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców,
- zwiększenie dostępności do ośrodków wojewódzkich i krajowych przy wykorzystaniu sieci dróg i kolei,
- zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich z wykorzystaniem dróg i kolei.

W KSRR stolice regionów postrzegane są jako główne centra rozwoju regionów, które w największym stopniu przyczyniają się do budowania siły konkurencyjnej regionu. Dzięki silnym miastom, skupiającym nowoczesne i konkurencyjne przedsiębiorstwa, oferującym miejsca pracy, wysokiej jakości usługi edukacyjne i kulturalne, wzmacniana będzie pozycja każdego z regionów oraz zwiększany będzie zasięg pozytywnego oddziaływania na cały obszar województwa. Wspieranie ośrodków miejskich jest jednym z podstawowych kierunków polityki regionalnej, ponieważ silne miasta decydują o pozycji konkurencyjnej całych regionów w wymiarze międzynarodowym i krajowym. Wsparcie skierowane do miast służy budowaniu siły konkurencyjnej całych regionów, wzmacnianiu ich znaczenia międzynarodowego i krajowego oraz wzmacnianiu regionalnej sieci osadniczej.

Pozostałe miasta (ośrodki subregionalne) stanowiące sieć uzupełniającą strukturę osadniczą regionu również są polem interwencji polityki regionalnej. Polityka regionalna oddziaływać

będzie na zwiększenie znaczenia gospodarczego i społecznego miast subregionalnych dla zapewnienia bardziej efektywnego wykorzystania potencjału całego regionu. Ośrodki subregionalne, stanowiące lokalne centra rozwoju, wspierane będą w zakresie integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej, zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej, rozwój rynku pracy, poprzez wspomaganie otoczenia biznesu oraz rozwój funkcji gospodarczych o ponadlokalnym obszarze oddziaływania. Ważnym aspektem wspierania miast subregionalnych jest rozwijanie oferty wysokiej jakości usług publicznych. Dotyczy to głównie edukacji na poziomie średnim i wyższym zawodowym, ochrony zdrowia oraz kultury. Uzupełniając do działań celu 1 („konkurencyjność”), miasta będą również adresatem interwencji polityki regionalnej w ramach celu 2 („spójność”). Zbyt słaba sieć miejska w Polsce wschodniej implikuje konieczność specjalnego wsparcia dla zapoczątkowania trwałej restrukturyzacji tej części kraju. Ponadto, nawet w najbardziej rozwiniętych i największych ośrodkach miejskich znajdują się dzielnice biedy, zdegradowane obszary oraz miejsca, które pilnie wymagają działań rewitalizacyjnych. Specjalny kierunek działań poświęcony temu obszarowi problemowemu (2.3) obejmuje zintegrowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne i restrukturyzacyjne na tych obszarach miast, oparte na precyzyjnie określonych, partnerskich planach rewitalizacji. (str. 148)

Dokumentem bezpośrednio określającym pożądany kierunek rozwoju polskich miast jest przyjęta przez Radę Ministrów w październiku 2015 r. **Krajowa Polityka Miejska**.

Określona w niej wizja miast w 2030 r. prezentuje następujący obraz:

Polskie miasta są przyjazne dla mieszkańców jako miejsca oferujące wysoką jakość życia oraz dla przedsiębiorców jako miejsca atrakcyjne do lokowania i prowadzenia biznesu. Są nowoczesne i konsekwentnie rozwijane. Główne polskie ośrodki miejskie są konkurencyjne w skali ponadregionalnej i coraz lepiej widoczne na gospodarczej mapie Europy, pozostałe są silnymi ośrodkami, motorami rozwoju w skali regionalnej i lokalnej. Małe miasta czerpią korzyści rozwojowe wynikające z partnerskiej współpracy z regionalnymi centrami oraz otaczającymi je obszarami wiejskimi, jednocześnie same będąc katalizatorami pożądanych przemian na tych obszarach. Polskie miasta są spójne społecznie, ekonomicznie i przestrzennie, również dzięki wysiłkom dotyczącym rewitalizacji najbardziej zdegradowanych ich części, i obsługiwane przez efektywny transport publiczny. Są otwarte i dostępne, rozwijają się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni. Są także sprawnie zarządzane – w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez coraz bardziej zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Polskie miasta w widoczny sposób ograniczają zużycie zasobów, w tym zwłaszcza energii, i coraz lepiej przygotowują się do skutków zmian klimatu.

Zasady jakimi powinny się kierować strategie rozwoju miast to:

- zasada integralności: podporządkowanie polityki miejskiej polityce rozwoju,
- zasada zintegrowanego podejścia terytorialnego,

- zasada wielopoziomowego zarządzania.

Strategicznym celem polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Cele szczegółowe KPM:

1. Stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych (m i a s t o sprawne).
2. Wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji (zwarte i zrównoważone).
3. Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich (spójne).
4. Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia (konkurencyjne).
5. Wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu.

Cele zawarte w KSRR i KPM są zgodne ze wskazaniami koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju KPZK 2030, przyjętej przez Radę Ministrów w grudniu 2011 r.

KPZK wskazuje najpilniejsze problemy zagospodarowania polskiej przestrzeni i konkretne działania naprawcze w sześciu obszarach tematycznych dla:

- poprawy konkurencyjności największych miast i powiązań między nimi,
- tworzenia warunków równomiernego rozwoju poza dużymi miastami,
- rozwoju infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej (np. sieci szerokopasmowe),
- poszanowania środowiska naturalnego i walorów krajobrazowych, a także kulturowych,
- wzmacniania odporności Polski na zagrożenia związane z bezpieczeństwem energetycznym (np. poprzez budowanie połączeń energetycznych z sąsiednimi państwami) czy ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi (np. powodzią),
- systematycznej budowy i utrzymania skutecznego systemu planowania przestrzennego (np. eliminowania chaotycznego sposobu zabudowy przedmieść).

KPZK definiuje pojęcie obszaru funkcjonalnego. *Jest to obszar kraju wyodrębniony na podstawie wspólnych cech geograficznych i silnych wewnętrznych powiązań. Przykładem obszaru funkcjonalnego może być duże miasto i otaczające je gminy. Mieszkańcy tych gmin na co dzień dojeżdżają do pracy w mieście, uczą się w nim, studiują, chodzą do teatru. Oznacza to, że taki obszar posiada wspólny potencjał i bariery rozwojowe, niezależne od granic administracyjnych. Planowanie przestrzenne czy szerzej – planowanie rozwoju – ponad tymi granicami, pozwala osiągnąć lepsze efekty.*

Ośrodki miejskie tworzące sieć osadniczą są przez KPZK określone według kategorii

wielkości i ich roli w kreowaniu rozwoju kraju. Pierwszą stanowią ośrodki o podstawowym znaczeniu dla systemu osadniczego kraju i jego gospodarki: Warszawa, Kraków, Gdańsk-Gdynia, Wrocław, Poznań, Katowice – Aglomeracja Górnośląska, Łódź, Szczecin, Bydgoszcz z Toruniem i Lublin. Kolejne grupy miast to pozostałe ośrodki wojewódzkie pełniące oprócz funkcji regionalnych szereg funkcji o znaczeniu krajowym: Białystok, Gorzów Wielkopolski, Kielce, Olsztyn, Opole, Rzeszów, Zielona Góra; ośrodki regionalne (nie będących stolicami województw i liczących przeważnie od 100 do 300 tys. mieszkańców): Częstochowa, Radom, Bielsko-Biała, Rybnik, Płock, Elbląg, Wałbrzych, Włocławek, Tarnów, Kalisz z Ostrowem Wlkp., Koszalin, Legnica, Grudziądz, Słupsk oraz ośrodki subregionalne, wśród których wyróżniają się podgrupy stanowiące dawne miasta wojewódzkie oraz ośrodki przemysłowe.

KPZK podkreśla istotny problem jakim jest zjawisko „rozlewania się” miast. *„Problemem polskiego systemu osadniczego jest ponadto nieskoordynowany rozwój obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich. W strefach podmiejskich tych ośrodków nasila się zjawisko żywiołowej urbanizacji i rosnącego chaosu przestrzennego. Skutkuje to degradacją krajobrazu i rosnącymi kosztami ekonomicznymi i społecznymi ponoszonymi przez poszczególne obszary funkcjonalne. Niekontrolowana suburbanizacja może doprowadzić do degradacji środowiska przyrodniczego, utraty atrakcyjności miejsc rekreacyjnych oraz inwestycyjnych, czego skutkiem będzie pogorszenie wizerunku i atrakcyjności inwestycyjnej tych obszarów. Ponadto niekontrolowana zabudowa obszarów zalewowych może doprowadzić do zwiększenia w najbliższych latach ryzyka powodziowego dotyczącego ludności, gospodarki, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Obecnie suburbanizacja przejawia się odpływem ludności miejskiej z dzielnic centralnych oraz wielkich osiedli do stref zewnętrznych głównych ośrodków miejskich, przyczyniając się do zmiany charakteru funkcjonalnego obszarów wiejskich w otoczeniu dużych miast, w odległości około 20-30 km od ich granic administracyjnych (str. 75). Zgodnie z KPZK polityka rozwoju ośrodków miejskich będzie promować rozwój budownictwa zgodnego z zasadami zrównoważonego rozwoju. Budownictwo będzie dążyło do ograniczania materiałochłonności i energochłonności budynków w całym cyklu budowlanym – od projektu po eksploatację. Na terenach ośrodków miejskich dążyć się będzie do wdrażania takich rozwiązań, które umożliwią zagospodarowanie wód opadowych w obrębie nieruchomości i ograniczą konieczność odprowadzania tych wód kanalizacją deszczową. W tym celu promowane będzie zwiększanie powierzchni zielonych w obrębie nieruchomości: budowa „zielonych” dachów, wprowadzanie zieleni towarzyszącej, zakładanie lokalnych oczek wodnych, parkingów zapewniających przesiąkanie wód opadowych do gruntu i innych nawierzchni przepuszczalnych (str. 81).*

Zmiany polityczne związane z wyborami parlamentarnymi w 2015 r. w ograniczonym stopniu przeniosły się na inne zdefiniowanie celów polityki regionalnej i miejskiej. Rada Ministrów kierowana przez Premier Beatę Szydło przyjęła 16.02.2016 r. Plan na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. 29 lipca projekt Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju został przedstawiony pod konsultacje społeczne. Strategia definiuje odpowiedzialny rozwój jako: *rozwój, w którym*

potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. Istotne jest odpowiednie kształtowanie relacji pomiędzy konkurencyjnością gospodarki, dbałością o środowisko oraz jakością życia. Odpowiedzialny rozwój odnosi się więc zarówno do kwestii gospodarczych, społecznych, środowiskowych, terytorialnych, jak i instytucjonalnych.

Odpowiedzialny rozwój to wzrost gospodarczy oparty na solidnych fundamentach, jakimi jest przedsiębiorczość, pracowitość, zasoby i umiejętności Polaków. Odpowiedzialny rozwój to także wielowymiarowa solidarność społeczna, której celem jest troska o dobro wspólne – solidarność między pokoleniami teraźniejszymi i przyszłymi, między poszczególnymi regionami, miastami i obszarami wiejskimi, między pracodawcami i pracownikami".

Głównym celem „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym i terytorialnym. Cel ten realizowany ma być poprzez skupienie działań w 3 celach szczegółowych:

- **Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach;**
- **Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie i terytorialnie równoważony;**
- **Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje gospodarcze służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.**

Wdrażanie Strategii, w tym przygotowanie i wprowadzenie stosownych programów sektorowych, przewidziano w okresie 2017-2020. Projekt zakłada działania, których realizacja dotyczy bezpośrednio samorządów miejskich, stąd uzasadnione jest odniesienie do nich w przygotowywanej Strategii Rozwoju Miasta Częstochowy. W szczególności dotyczy to:

Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach.

Wdrożenie kompleksowej polityki rozwoju kwalifikacji i umiejętności zawodowych.

Działania:

- Rozpowszechnienie kształcenia dualnego w edukacji zawodowej, łączącego nabywanie wiedzy w szkole z praktyczną nauką zawodu (opracowanie założeń, wdrożenie i realizacja);
- Zwiększenie wpływu firm oraz organizacji zrzeszających przedsiębiorstwa na funkcjonowanie systemu kształcenia zawodowego – formowanie podstaw programowych;
- Monitorowanie rynku pracy pod kątem potrzeb polityki edukacyjnej, klasyfikacji zawodów, wprowadzania nowych zawodów i zawodów preferowanych pod przyszłe potrzeby.

Opracowanie systemu kształcenia kadr dydaktycznych z uwzględnieniem nowych potrzeb przemysłu (Industry 4.0).

- **Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji**

Działania:

- Promowanie kultury przedsiębiorczości na uczelniach, wzmocnienie potencjału badawczego na uczelniach i włączenie ich w system tworzenia innowacji;
- Promowanie mobilności (w tym międzynarodowej) osób między sektorami (nauka/biznes) i w ramach sektorów, zbilansowanie udziału w międzynarodowej cyrkulacji talentów (atrakcyjny rynek pracy, tworzenie miejsc o wysokiej wartości dodanej np. poprzez przyciąganie zagranicznych centrów B+R i zakładanie własnych jednostek przez firmy polskie);
- Wprowadzenie do programów szkolnych komponentów ukierunkowanych na kształtowanie postaw i cech sprzyjających innowacyjności (zachęcanie do kreatywności, akceptacja ryzyka związanego z innowacjami, swoboda dyskusji, tolerancja dla błędów, otwartość na różnorodność, praca zespołowa, elastyczność i szybkość w działaniu);
- Zwiększenie zaangażowania przedsiębiorców w system kształcenia pracowników dla branż o dużej koncentracji wiedzy i techniki (w tym staże pracowników naukowych w firmach oraz przedstawicieli firm na uczelniach);
- Rozwój metod/inicjatyw promujących – zarówno w systemie edukacji, jak i na późniejszym etapie rozwoju – zdolność łączenia wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin nauki i sfer aktywności (w tym aktywności w ramach działalności społecznej w organizacjach pozarządowych);
- Kształtowanie kultury innowacyjnej w firmach, popularyzacja wiedzy o metodach wprowadzania innowacji w firmie, zwiększenie kompetencji menedżerskich w zakresie zarządzania procesem innowacyjnym i portfelem innowacji;
- Budowa zaufania społecznego zarówno na poziomie obywatel – instytucja publiczna, jak i między obywatelami z wykorzystaniem szkoły, urzędów, organizacji pozarządowych i mediów.

Wsparcie przedsiębiorczości oraz kompetencji zawodowych

Działania:

- Wsparcie instytucji otoczenia biznesu - inicjatywy klastrowe, profesjonalne usługi dla przedsiębiorców i gospodarstw rolnych, także poprawa ich dostępności dla przedsiębiorców z obszarów wiejskich;
- Rozwój usług szkoleniowych i doradczych dla osób prowadzących własną rolniczą lub pozarolniczą działalność gospodarczą, właścicieli przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych, a także kadr zarządzających podmiotów gospodarczych.

Najistotniejsze znaczenie dla samorządów miast mają działania planowane w **Celu**

Szczegółowym II Rozwój społecznie i terytorialnie równoważony

Obszar Spójność społeczna

1. Aktywna polityka prorodzinna

Działania:

- Wprowadzenie zmian w organizacji opieki zdrowotnej, prowadzenie szerokiej edukacji zdrowotnej, adaptacja nowych standardów postępowania w opiece specjalistycznej;
- Wsparcie finansowe rodziców z dziećmi w ramach programu Rodzina 500+, dalszy rozwój zróżnicowanych instytucjonalnych form opieki nad dziećmi, lepsze dopasowanie systemu podatkowego do potrzeb rodzin z dziećmi.

2. Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych

Działania:

- Integracja i koordynacja usług społecznych i zdrowotnych świadczonych z różnych źródeł i poziomów;
- Wsparcie rozwoju (w tym standaryzacja i certyfikacja jakości) usług asystenckich, poprawa dostępu do produktów i usług (np. teleopieki, sprzętu rehabilitacyjnego), umożliwiające mobilność społeczną i zawodową, oraz zwiększających autonomię funkcjonowania społecznego, a także wsparcie usług opiekuńczych w warunkach domowych i półstacjonarnych;
- Wsparcie dla rozwoju rolnictwa społecznego, jako innowacyjnego podejścia, łączącego rolnictwo wielofunkcyjne i usługi społeczne/opiekę zdrowotną na poziomie lokalnym (możliwość dywersyfikacji dochodów rolników połączona z ofertą usług socjalnych dla mieszkańców obszarów wiejskich z wykorzystaniem szeroko rozumianych zasobów rolnych i wiejskich);
- Promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów np. poprzez propagowanie wolontariatu seniorów i pomocy sąsiedzkiej osób starszych w celu wykorzystania ich produktywności społecznej;
- Poprawa wahadłowej mobilności przestrzennej;
- Zwiększenie dostępności do taniego mieszkalnictwa, wspieranie tańszego budownictwa czynszowego (mieszkania na wynajem), poprawa funkcjonowania prywatnego rynku najmu, m.in. poprzez reformę prawa lokatorskiego łączącą ochronę interesów osób prywatnych i firm oferujących mieszkania na wynajem;
- Rozwój form mieszkalnictwa wspomaganego na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (jako forma deinstytucjonalizacji).

3. Wsparcie grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej

Działania:

- Usprawnienie zarządzania polityką na rzecz redukcji ubóstwa i wykluczenia społecznego z poziomu krajowego;
- Uporządkowanie systemu programowania polityki integracji społecznej (w tym integracja wybranych baz danych administracyjnych) na poziomie wojewódzkim, gminnym i powiatowym, umożliwiające efektywne wykorzystanie m. in. środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz stworzenie spójnej polityki rozwoju w zakresie spójności na poziomie lokalnym;

- Zmiany systemu organizacji pracy ośrodków pomocy społecznej – oddzielenie zadań administracyjnych od pracy socjalnej i usług socjalnych;
- Szersze wykorzystanie aktywizacji zawodowej w podmiotach reintegracyjnych (warsztat terapii zajęciowej - WTZ, centrum integracji społecznej - CIS, klub integracji społecznej - KIS) z wykorzystaniem podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej;
- Tworzenie sieci usług aktywizacyjnych dla osób z niepełnosprawnością - od aktywizacji społecznej do pełnego włączenia społecznego;
- Wsparcie dla podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej w realizacji usług społecznych jako podmiotów o charakterze niekomercyjnym, tworzących miejsca pracy w społecznościach lokalnych oraz wzmacniających integrację społeczną;
- Włączanie obywateli i podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej w realizację usług społecznych na rzecz osób niesamodzielnych i zagrożonych wykluczeniem;
- Rozwijanie sektora ekonomii społecznej, jako miejsca aktywizacji i pracy dla osób o ograniczonej zatrudnialności na otwartym rynku pracy (np. usługi dla PES, szkolenia osób zainteresowanych założeniem przedsiębiorstwa społecznego, instrumenty zwrotne, promowania partnerstwa publiczno-społecznego);
- Poprawa dostępu do leków dla osób w podeszłym wieku, niwelowanie ekonomicznej bariery związanej z kosztem zakupu leków;
- Poszukiwanie innowacyjnych metod aktywizacji osób pozostających poza rynkiem pracy (np. innowacje i obligacje społeczne).

4. Rynek pracy wykorzystujący potencjał zasobów ludzkich dla rozwoju Polski

Działania:

- Aktywizacja zawodowa osób młodych (w tym szczególnie tzw. kategorii NEET), osób 50+, osób z niepełnosprawnościami, kobiet oraz osób długotrwale bezrobotnych - podniesienie poziomu mobilności zawodowej i przestrzennej osób biernych zawodowo i bezrobotnych;
- Tworzenie warunków dla rozwoju „białej” i „srebrnej” gospodarki oraz ekonomii społecznej i solidarnej, zakorzenionej w społeczności lokalnej;
- Przeciwdziałanie segmentacji rynku pracy (np. poprzez wprowadzenie tzw. jednego kontraktu, wprowadzenia minimalnej stawki godzinowej dla niektórych umów cywilnoprawnych, lepsze egzekwowanie obowiązujących rozwiązań prawnych dot. zakazu zastępowania umów o pracę umowami cywilnoprawnymi) - spowoduje to wzrost wynagrodzeń netto dla pracowników - zmiana ta przyniosłaby istotne korzyści mniej zarabiającym pracownikom i uboższym gospodarstwom domowym;
- Promowanie wśród przedsiębiorców stabilnych form zatrudnienia i elastycznych metod organizacji pracy, zgodnych z ideą „flexicurity”, czyli jednoczesnego zapewnienia bezpieczeństwa zatrudnienia (np. poprzez umowy na czas nieokreślony) z elastycznością sposobu świadczenia pracy (np. niepełny wymiar czasu pracy, różne godziny pracy, możliwość telepracy, elastyczny czas rozliczenia godzin pracy) -

- elastyczność rynku pracy poprawia produktywność wewnątrz firmy, ale też ułatwia przepływ pracowników do firm o wyższej produktywności;
- Programy profilaktyki, wczesnego wykrywania zagrożeń niepełnosprawnością, rehabilitacji i przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, ułatwiające powrót do zatrudnienia, wydłużenie aktywności zawodowej lub zmianę miejsca pracy (np. badania przesiewowe, systemy wczesnego wsparcia w środowisku);
 - Prowadzenie aktywnej i odpowiedzialnej polityki imigracyjnej, ukierunkowanej na potrzeby rynku pracy i polskich przedsiębiorców, pozwalającej jednocześnie unikać zaniżania standardów w obszarze zatrudnienia; w ramach tej polityki planowane jest m.in. wprowadzanie ułatwień dla cudzoziemców o kwalifikacjach potrzebnych na polskim rynku pracy, a także doskonalenie systemów monitorowania zatrudniania cudzoziemców oraz współpraca z partnerami zagranicznymi i krajowymi w obszarze migracji zarobkowych do Polski;
 - Programy rozwijania i uzupełniania kompetencji i kwalifikacji (w tym zapewnienia ich uznawalności) dla osób migrujących zarobkowo, w wybranych, deficytowych branżach i sektorach polskiej gospodarki (np. poprzez szkolenia językowe, trening umiejętności personalnych, pomoc psychologiczną, usługi asystenckie i doradztwo);
 - Tworzenie ścieżek imigracji dla wybranych kategorii cudzoziemców, m.in. dla pracowników wysoko wykwalifikowanych z kwalifikacjami i kompetencjami najbardziej dostosowanymi do potrzeb polskiego rynku pracy, opartych na prawie do zatrudnienia i możliwości podjęcia zatrudnienia bez konieczności otrzymania wcześniejszej oferty od pracodawcy; wprowadzenie rozwiązań ułatwiających prowadzenie działalności gospodarczej dla cudzoziemców, uzyskiwanie dostępu do polskiego rynku pracy dla cudzoziemców, którzy mogą wykazać pozytywną historię migracyjną; dbanie o odpowiednie rozwiązania na poziomie unijnym, które będą wspierać (a przynajmniej nie ograniczać) polskie potrzeby w tym zakresie;
 - Upowszechnianie koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR), wiedzy o zmianach zachodzących na rynku pracy, metod wdrażania zarządzania wiekiem i różnorodnością w miejscu pracy, pomoc w przygotowaniu miejsca pracy dla osób o specjalnych potrzebach; poprawa przepływu niewykorzystanych zasobów pracy z rolnictwa do innych sektorów i zmniejszenie bezrobocia na wsi, przez ułatwianie nabywania umiejętności i kwalifikacji zawodowych (w szczególności osób z małych i średnich gospodarstw rolnych), szkolenia i treningi budowania otwartości i aktywności na rynku pracy; podnoszenie umiejętności związanych z wykorzystywaniem technologii ICT i prowadzeniem działalności gospodarczej, rozwój doradztwa zawodowego oraz dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb lokalnych rynków pracy oraz dostosowanie czasu i trybu wykonywania pracy do potrzeb łączenia z aktywnością w rolnictwie w niepełnym wymiarze czasu pracy;
 - Dostosowanie polityki i usług rynku pracy do zmieniających się potrzeb, wynikających

m.in. ze zmian demograficznych (mniejszy udział nowych zasobów pracy, rozwój oferty dla migrantów ekonomicznych).

Obszar Rozwój zrównoważony terytorialnie

CEL 1. Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów

3. Rozwój miast – wsparcie horyzontalne

Działania:

- Poprawa warunków współpracy pomiędzy samorządami w miejskich obszarach funkcjonalnych w celu podnoszenia efektywności i jakości zarządzania poprzez wprowadzenie rozwiązań prawnych ułatwiających współpracę jednostek samorządu różnego szczebla (np. w ramach związków metropolitarnych/aglomeracyjnych czy partnerstw terytorialnych);
- Wsparcie obszarów zdegradowanych (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym) poprzez zintegrowane działania rewitalizacyjne realizowane w oparciu o programy rewitalizacji;
- Wzmocnienie zarządzania rozwojem obszarów miejskich poprzez dostosowanie metodologii statystyki publicznej do potrzeb i analiz struktur wewnątrzmijskich umożliwiających diagnozę problemów i potencjałów rozwojowych na obszarze miasta/obszaru funkcjonalnego, rozbudowa lokalnych, regionalnych i krajowych centrów wiedzy, wypracowanie nowych, elastycznych form współpracy pomiędzy miastami, rozwijanie i upowszechnianie zasad partycypacji społecznej w procesie zarządzania;
- Poprawa jakości środowiska miejskiego i budowanie miasta „zielonego” poprzez zmniejszanie uciążliwości oddziaływania na otoczenie, działania na rzecz niskoemisyjności i efektywności energetycznej, przystosowanie do zmian klimatycznych (miejskie plany gospodarki niskoemisyjnej) oraz uruchomienie mechanizmów wspierających miasta w realizacji działań na rzecz poprawy jakości powietrza (programy ochrony powietrza, plany działań krótkoterminowych oraz programy ograniczania niskiej emisji);
- Optymalizacja rozwiązań dotyczących sposobu organizacji miejskiego transportu zbiorowego i mobilności miejskiej (wsparcie miast we wprowadzeniu transportu niskoemisyjnego, szeroka integracja różnych środków transportu, także z uwzględnieniem linii kolejowych, system „parkuj i jedź”, kształtowanie bardziej ekologicznego modelu mobilności mieszkańców);
- Wsparcie rozwoju gospodarczego i inwestycji, w tym regulacja prawna własności warstwowej (inwestycje nad/pod powierzchnią gruntów), zwłaszcza na obszarach miejskich o zwartej zabudowie – pozyskiwanie powierzchni inwestycyjnej.

4. Pełniejsze wykorzystanie potencjału rozwojowego aglomeracji

Działania:

- Tworzenie narzędzi służących poprawie zarządzania obszarem aglomeracji w oparciu o zasadę partnerstwa poprzez realizację wspólnych, uzgodnionych, celów rozwojowych danego obszaru (m.in. w zakresie transportu, usług komunalnych, rynku pracy, przeciwdziałania niekontrolowanej suburbanizacji, kształtowania ładu przestrzennego i poprawy estetyki);
- Przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji poprzez prowadzenie bardziej racjonalnej gospodarki terenami (opartej na prognozach demograficznych i inwestycyjnych), zwiększanie efektywności realizacji inwestycji na terenach uprzednio zagospodarowanych, które utraciły swoje dotychczasowe funkcje, podnoszenie jakości i efektywności planowania i zagospodarowania przestrzennego w miastach i ich obszarach funkcjonalnych;
- Wprowadzenie nowych rozwiązań w zakresie organizacji i integracji transportu zbiorowego oraz ruchu pojazdów w obszarach aglomeracji, zmniejszających uciążliwość transportu na otoczenie (tj. zanieczyszczenie powietrza, hałas) poprzez eksploatację niskoemisyjnego taboru, wspieranie rozbudowy urządzeń do ładowania akumulatorów pojazdów napędzanych silnikami elektrycznymi, działania na rzecz zmiany dotychczas preferowanych przez obywateli zachowań mobilnych;
- Tworzenie sprawnych systemów komunikacji zbiorowej i dalsza rozbudowa niezbędnej infrastruktury technicznej w ramach aglomeracji, jak również na terenach przyległych;
- Działania na rzecz eliminacji niskiej emisji z istniejących urządzeń grzewczych, rozwoju zbiorowych systemów zaopatrzenia w ciepło, kontynuowanie działań na rzecz poprawy termomodernizacji w istniejącej zabudowie i wprowadzanie rozwiązań na rzecz rozwoju budownictwa energooszczędnego, integracja zabudowy ze środowiskiem naturalnym oraz adaptacja do zmian klimatu;
- Wspieranie sieciowej kooperacji polskich miast z ośrodkami zagranicznymi poprzez rozwój mechanizmów współpracy i tworzenie krajowych partnerstw między miastami posiadającymi komplementarne zasoby lub komplementarną strukturę społeczną i gospodarczą, np. Warszawa Łódź, Kraków-konurbacja katowicka, Trójmiasto;
- Selektywne wsparcie aglomeracji borykających się ze szczególnie znaczącymi problemami strukturalnymi, w tym poprzez ukierunkowanie inwestycji bazujących na ich potencjale rozwojowym (np. projekty pilotażowe: w zakresie rewitalizacji w Łodzi, w zakresie reindustrializacji w Szczecinie);
- Wsparcie rozwoju współpracy między samorządami a uczelniami i jednostkami badawczo-rozwojowymi w zakresie wykorzystania potencjału naukowego do tworzenia innowacji.

5. Aktywizacja zasobów i potencjałów miast średnich, tracących funkcje społeczno-gospodarcze

Działania:

- Poprawa jakości zarządzania rozwojem przez wsparcie władz miejskich w zakresie wypracowywania i realizacji wizji rozwojowej, planowania strategicznego i przestrzennego, upowszechnianie stosowania wysokiej jakości rozwiązań organizacyjnych w zarządzaniu rozwojem i w dostarczaniu usług publicznych, w tym ich dostosowanie do zjawiska kurczenia się miast, jak też podnoszenie zdolności samorządów do przyciągania i obsługi inwestorów, inkubowania lokalnej przedsiębiorczości oraz aktywizacji lokalnych społeczności oraz zdolności do partnerstwa, dialogu oraz współpracy przez zwiększanie zdolności do partnerskiej współpracy z innymi samorządami terytorialnymi, w tym z samorządem województwa;
- Pobudzanie rozwoju i zwiększanie możliwości inwestycyjnych przez aktywizację gospodarki lokalnej i tworzenie trwałych miejsc pracy (m.in. zachęty do podejmowania działalności gospodarczej i powstawania nowych miejsc pracy, wsparcie dla firm już istniejących, działania na rzecz zwiększenia napływu inwestycji i rozbudowy oferty inwestycyjnej, bardziej efektywne wykorzystanie obszarów inwestycyjnych, zachęty dla lokalizacji siedzib większych przedsiębiorstw, pobudzanie innowacyjności i rozwój branż stanowiących o specjalizacji gospodarczej danego miasta podnoszenie jakości i użyteczności dostępnej oferty edukacyjnej w celu lepszego jej dostosowania do potrzeb lokalnego rynku pracy) oraz aktywizację i rozwój zasobów ludzkich (szkolenia, staże, doradztwo zawodowe, kształcenie zawodowe/branżowe i ustawiczne) i poprawę dostępu do usług publicznych;
- Bardziej efektywne wykorzystanie istniejących źródeł finansowania przedsięwzięć o charakterze rozwojowym oraz zapewnienie dodatkowych źródeł finansowania tego typu przedsięwzięć (m.in. środki polityki spójności UE, budżetu państwa, środki własne JST, „janosikowe” w nowej formule, środki prywatne);
- Wzmocnienie roli miast w świadczeniu ponadlokalnych usług publicznych.

CEL 3. Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie

1. Wzmocnienie sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych oraz partnerstw z innymi podmiotami do prowadzenia działań rozwojowych

Działania:

- Wzmocnienie roli Wojewódzkich Rad Dialogu Społecznego w kreowaniu warunków sprzyjających rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionów;
- Zbudowanie systemu kompleksowego doradztwa dla gmin (sieć krajowego i regionalnych centrów doradztwa) w zakresie m.in. zamówień publicznych, prawa europejskiego, przygotowania inwestycji do realizacji, pozyskiwania środków finansowych na realizację projektów rozwojowych, dostarczania dobrych praktyk (m.in. w zakresie konsultacji społecznych, partycypacyjnego planowania przestrzennego, budżetu partycypacyjnego, innowacyjnych sposobów dostarczania usług publicznych, współpracy z przedsiębiorcami);

- Upowszechnienie dobrych praktyk dotyczących narzędzi wspierania rozwoju przedsiębiorczości, np. wykorzystanie dostępnych instrumentów gospodarki nieruchomościami gminnymi i planowania przestrzennego do tworzenia mikrosterf aktywności gospodarczej, centrów handlu lokalnego; modelowania efektywnej współpracy samorządów z przedsiębiorcami, współpracy ze szkołami i uczelniami w regionie w celu zapewnienia kształcenia na potrzeby lokalnych MŚP, przekwalifikowania osób odchodzących z rolnictwa, wykorzystania doświadczenia zawodowego seniorów;
- Lepsze powiązanie analiz przygotowywanych przez krajowe i regionalne obserwatoria terytorialne (KOT, ROT) z trendami rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, w tym uwzględnienie w badaniach obszarów koncentracji wyzwań rozwojowych SOR; dostarczanie rekomendacji dla polityki rozwoju, oraz dyskusja, m.in. na krajowym i regionalnych forach terytorialnych (RFT i KFT) dotycząca kluczowych aspektów polityki rozwoju;
- Poprawa jakości dialogu na poziomie powiatowym w celu zapewnienia spójności gminnych strategii rozwojowych, wypracowania wspólnej strategii dla danego obszaru, uzgadniania kierunków rozwoju, kluczowych inwestycji i działań rozwojowych oraz ich wpływu na sąsiadujące gminy, organizację usług publicznych, wsparcie rozwoju przedsiębiorczości;
- Podniesienie jakości decyzji publicznych poprzez objęcie szkoleniami radnych (w tym likwidacja przeszkód prawnych umożliwiających prowadzenie szkoleń dla radnych, np. poprzez dysponowanie przez radę budżetem na szkolenia, pomoc biura w obsłudze radnych, upowszechnienie dobrych praktyk szkoleń radnych);
- Poprawa umiejętności zarządzania finansowego i utrzymania długookresowej równowagi finansowej w samorządach poprzez zastosowanie narzędzi prognozowania finansowego.

2. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych na poziomie lokalnym

Działania:

- Upowszechnienie wśród samorządów gminnych stosowania dostępnych, przetestowanych systemów pozyskiwania danych służących monitoringowi jakości usług publicznych i jakości życia oraz zastosowanie zachęt dla JST do regularnego monitorowania tego obszaru w celu lepszego dostosowania usług do sytuacji lokalnej i oczekiwań obywateli;
- Poprawa współpracy gmin sąsiadujących w zakresie dostarczania usług technicznych i społecznych, adaptacja dobrych praktyk w zakresie podnoszenia jakości i dostępności usług publicznych (w tym innowacyjne sposoby świadczenia usług);
- Integracja baz danych istniejących na poziomie gminnym, powiatowym, wojewódzkim w celu lepszego diagnozowania potrzeb i efektywniejszego wydatkowania środków publicznych;
- Pilotażowe projekty integrujące działania instytucji i organizacji lokalnych na rzecz świadczenia usług społecznych, np. usług opiekuńczych, integracyjnych,

zatrudnieniowych, profilaktyki zdrowotnej.

3. Wzmocnienie zintegrowanego podejścia do rozwoju

Działania:

- Zastosowanie w szerszej skali zintegrowanych działań i instrumentów terytorialnych na rzecz rozwoju obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i średnich miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze (m.in. poprzez mechanizm zintegrowanego programu rozwoju);
- Przygotowanie i wdrożenie projektów oraz programów pilotażowych dla wypracowania modelowych rozwiązań zapewniających skuteczną terytorializację interwencji polityk publicznych;
- Wzmocnienie współpracy na obszarze funkcjonalnym poprzez realizację wspólnych przedsięwzięć m.in. w ramach strategii ponadregionalnych;
- Usprawnienie systemu partnerstwa (odnowiony kontrakt terytorialny) – mechanizmu uzgadniania najistotniejszych przedsięwzięć rozwojowych finansowanych przy współudziale rządu i samorządów terytorialnych.

4. Racjonalizacja i zwiększenie efektywności finansowania polityk ukierunkowanych terytorialnie

Działania:

- Zwiększenie znaczenia dochodów własnych w finansowaniu działalności JST w stosunku do transferów ze szczebla centralnego, aby zachęcać JST do bardziej racjonalnego gospodarowania środkami publicznymi;
- Lepsze ukierunkowanie terytorialne krajowych i regionalnych środków finansowych poprzez zmianę zasad finansowania rozwoju – samorządy sięgają po środki, które umożliwiają realizację priorytetów inwestycyjnych określonych w strategii, wypracowanej we współpracy z mieszkańcami; wymóg przygotowania projektów rozwojowych na podstawie aktualnej strategii/programu rozwoju, z uwzględnieniem zgodności z planem zagospodarowania przestrzennego, określonym wpływie na rozwój przedsiębiorczości, mierzalnych celach i określonym oddziaływaniu terytorialnym;
- Większe zaangażowanie środków prywatnych w realizację celów rozwojowych, wprowadzenie w szerszej skali mechanizmu płatności za rezultat i partnerstwa publiczno-prywatnego;
- Stopniowe dokonanie zmian w strukturze wydatków i dochodów (na poziomie budżetu państwa i samorządów) tak, aby coraz większa część wydatków rozwojowych była finansowana ze stabilnych źródeł krajowych.

Na poziomie regionalnym najważniejsze wskazania zawarte są w **Strategii Województwa Śląskiego Śląskie 2020+** przyjętej przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr III/47/1/2010 na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2010 roku.

Wyznaczony został w niej obszar funkcjonalny otaczający Częstochowę – Subregion Północny oraz Aglomeracja Częstochowska. Do Aglomeracji Częstochowskiej zakwalifikowana

została jedynie Częstochowa. W skład jej bezpośredniego otoczenia funkcjonalnego wchodzi gminy: Mstów, Olsztyn, Rędziny, Kłomnice, Mykanów, Przyrów, Kruszyna, Blachownia, Konopiska, Poczesna, Janów. Aglomeracja Częstochowska to obszar organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym. Częstochowa określona została także jako obszar wymagający rewitalizacji.

Wizja rozwoju regionu zakłada:

„Województwo śląskie będzie regionem zrównoważonego i trwałego rozwoju stwarzającym mieszkańcom korzystne warunki życia w oparciu o dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie, o nowoczesnej i zaawansowanej technologicznie gospodarce oraz istotnym partnerem w procesie rozwoju Europy wykorzystującym zróżnicowane potencjały terytorialne i synergię pomiędzy partnerami procesu rozwoju.

Osiągnięcie tak nakreślonej wizji rozwoju poprzez wykorzystanie i wzmocnienie posiadanych pozytywnych wartości, usuwanie barier rozwojowych oraz kreowanie nowych wartości oznacza, iż województwo śląskie będzie regionem:

- *stwarzającym szanse rozwojowe mieszkańcom, dającym poczucie bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i socjalnego;*
- *którego mieszkańców cechuje otwartość, tolerancja, solidaryzm społeczny, przedsiębiorczość, wysokie kompetencje, zdolność adaptacyjna i kreatywna, mobilność zawodowa, ugruntowana tożsamość kulturowa i wysoki stopień identyfikacji z regionem;*
- *o dobrze rozwiniętym i dostępnym systemie szkolnictwa na wszystkich poziomach, zapewniającym wysoką jakość kształcenia i dostosowanym do potrzeb rynku pracy;*
- *o efektywnym i innowacyjnym systemie kształcenia ustawicznego, zorientowanym na różne środowiska i zaspokajającym oczekiwania różnych grup wiekowych ludności oraz aktywnym systemie przekwalifikowań zawodowych zwiększającym mobilność zawodową;*
- *o ugruntowanym, pozytywnym wizerunku funkcjonującym w świadomości Europejczyków;*
- *otwartym na współpracę zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej, w tym w ramach euroregionów;*
- *organizującym procesy rozwojowe i skuteczną współpracę społeczności lokalnych w dobrze zorganizowanych i ukształtowanych w wymiarze funkcjonalno-gospodarczym obszarach polityki rozwoju, kreującym i wspierającym rozwój funkcji metropolitalnych w aglomeracjach miejskich w oparciu o wysoką pozycję konkurencyjną Metropolii Górnośląskiej i Aglomeracji Bielskiej, Częstochowskiej i Rybnickiej;*
- *w którym nowoczesna gospodarka, rozwój przedsiębiorczości, edukacji, kultury i ochrony zdrowia zapewniają utrzymanie pozycji jednego z kilku centrów rozwoju cywilizacyjnego Polski i Europy;*
- *opartym na wiedzy, kreatywnym i innowacyjnym, o dużej koncentracji aktywności w dziedzinie badawczo-rozwojowej, zaawansowanych technologii, tworzącym*

- i absorbującym liczące się w skali międzynarodowej innowacje, dysponującym dużym potencjałem wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-badawczej, otwartym na współpracę z otoczeniem europejskim i światowym;*
- *rozwijającym nowe produkty przy wykorzystaniu dorobku innowacyjnego i wynalazczego regionu oraz zdolności do komercjalizacji technik i rozwiązań innowacyjnych;*
 - *o zdywersyfikowanej nowoczesnej strukturze gospodarczej, wydatnie przyczyniającej się do wzrostu gospodarczego kraju, m.in. odgrywającym czołową rolę w jego systemie energetycznym dzięki swoim tradycyjnym przemysłom oraz posiadającym silny sektor przedsiębiorstw, w tym MŚP, charakteryzujący się licznymi powiązaniem z międzynarodowymi koncernami;*
 - *o rozbudowanej i zmodernizowanej infrastrukturze, włączonym w transeuropejskie systemy infrastrukturalne, zwłaszcza transportowo-logistyczne, energetyczne, komunikacyjne i informacyjne;*
 - *„czystym” we wszystkich składnikach środowiska naturalnego, zapewniającym zachowanie bioróżnorodności obszarów, stwarzającym warunki do zdrowego życia i realizującym zasady zrównoważonego rozwoju;*
 - *o dużych walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także turystyczno-rekreacyjnych, z różnorodną ofertą spędzania czasu wolnego”.*

Wyznaczone zostały cztery obszary priorytetowe:

1. **Nowoczesna gospodarka** – rozwijanie regionu opartego na wiedzy, kreującego własne i absorbującego pojawiające się innowacje, w tym technologiczne, atrakcyjnego i przyjaznego dla przedsiębiorców i inwestorów, wykorzystującego dorobek i tradycje przemysłowe regionu, potencjały i specjalizacje związane z nowoczesnymi przemysłami; istotą będzie wzmacnianie kapitału kreatywnego województwa i uczestnictwa w kształtowaniu europejskiej przestrzeni badawczej dla wzrostu gospodarczego regionu, wspieranie przedsiębiorczości oraz tworzenia i implementacji nowych technologii do przedsiębiorstw oraz unowocześnianie i wsparcie przemian sektorów tradycyjnych i rolnictwa.
2. **Szanse rozwojowe mieszkańców** – zapewnienie powszechnego dostępu do podstawowych, regionalnych usług zdrowotnych i społecznych, uwzględniających potrzeby, w tym w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego, socjalnego i publicznego oraz tworzenie warunków do rozwoju usług upowszechniających aktywny styl życia i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, rozwijanie kompetencji i wykształcenia mieszkańców różnych grup wiekowych umożliwiającym wdrożenie usług i produktów zaawansowanych, w tym promocja i tworzenie warunków do rozwoju kształcenia przez całe życie, aktywizowanie zawodowo i społecznie mieszkańców regionu.
3. **Przestrzeń** – rozwijanie regionu o przestrzeni ukształtowanej w sposób umożliwiający trwałość i harmonijność procesów rozwoju, uwzględniający rozbudowę oraz budowę

infrastruktury ochrony środowiska i ograniczenie ryzyka środowiskowego w warunkach zmian klimatycznych i presji społecznej na regenerację środowiska naturalnego, jego zasobów i komponentów, rewitalizację terenów zdegradowanych, w tym przemysłowych oraz zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańcom województwa poprzez rozwijanie usług, transfer i stosowanie technologii ochrony środowiska oraz ograniczanie i efektywne rozwiązywanie konfliktów przestrzennych; istotą jest tworzenie wysokiej jakości przestrzeni i kształtowanie warunków rozwoju mieszkalnictwa oraz wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych i odnowa dzielnic mieszkaniowych, podlegających społecznemu wykluczeniu i degradacji środowiskowej, zintegrowanie układu sieci transportowej z metropolitalnym i aglomeracyjnym układem komunikacyjnym, rewitalizacja terenów kolejowych oraz ukształtowanie nowych źródeł generowania ruchu transportu pasażerskiego związanych z powstającymi strefami funkcjonalnymi.

4. **Relacje z otoczeniem** – *rozwijanie współpracy i partnerstwa wewnątrzregionalnego zarówno podmiotów publicznych, gospodarczych jak i mieszkańców; relacji międzyregionalnych w układach makroregionalnych, zarówno krajowych jak i transgranicznych, ukierunkowanych na realizację wspólnych wyzwań rozwojowych lub rozwiązywanie problemów międzyregionalnych oraz w wymiarze międzynarodowym poprzez uczestnictwo w sieciach współpracy i organizacjach o charakterze europejskim i globalnym.*

Opierając się na wartościach województwa śląskiego realizacja Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego będzie wymagała podejmowania i integracji działań skupiających się na:

- *poprawie jakości – modernizacji i rewitalizacji istniejącej infrastruktury społecznej i technicznej, zasobów środowiska oraz istniejącego systemu prowadzenia polityki rozwoju,*
- *podnoszeniu efektywności – wykorzystaniu istniejących zasobów i potencjałów w regionie oraz szans rozwojowych, realizowanej w regionie i w relacji z otoczeniem współpracy oraz instrumentów polityki rozwoju,*
- *kreacji – tworzeniu nowej infrastruktury i nowych rozwiązań organizacyjnych, w tym w zakresie współpracy i realizacji wspólnych przedsięwzięć, stworzenia nowych możliwości rozwoju, specjalizacji i nowych kompetencji oraz umiejętności mieszkańców.*

Rozwój miast wspierany będzie w latach 2014-2020 środkami europejskimi. Podstawą ich przeznaczenia jest **Umowa partnerska Polska – UE** (przyjęta przez Radę Ministrów 8 stycznia 2014 r. i przez KE 23 maja 2014 r.). Przyjęto w niej następujące cele tematyczne:

1. Badania naukowe, rozwój technologiczny i innowacje;
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych;

3. Podnoszenie konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury;
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem;
6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów;
7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastrukturalnych sieciowych;
8. Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników;
9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem;
10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie;
11. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej.

Przyjmując w ramach Umowy terytorialne ukierunkowanie inwestycji wyznaczono dwa rodzaje ośrodków miejskich, gdzie powinna być skupiona interwencja.

Miasta wojewódzkie mają zwiększać swoją konkurencyjność m.in. dzięki inwestycji na rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego okolice, poprawie dostępności transportowej między innymi miastami, poprawie stanu środowiska naturalnego, tworzeniu atrakcyjnych rynków pracy.

Miasta i dzielnice miast wymagających rewitalizacji wybierane będą na podstawie dokumentów strategicznych województwa. Działania rewitalizacyjne obejmować będą kwestie społeczne (działania na rzecz osób wykluczonych społecznie, poprawa dostępu do usług, wsparcie dla ubogich), gospodarcze (wsparcie przedsiębiorstw i samo zatrudnienia, ekonomii społecznej, mobilność pracowników) oraz przestrzenne (optymalne gospodarowanie przestrzenią i zasobami środowiskowymi).

Umowa Partnerska wdrażana będzie poprzez 6 programów operacyjnych krajowych:

1. **Program Infrastruktura i Środowisko** (PO IiŚ) – priorytetami Programu jest zmniejszanie emisyjności gospodarki, ochrona środowiska (w tym adaptacja do zmian klimatu), rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska oraz zwiększenie dostępności do transportowej sieci europejskiej. Realizacja programu ma zapewnić poprawę bezpieczeństwa energetycznego, ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz wzmocnić strategiczną infrastrukturę ochrony zdrowia.
2. **Program Inteligentny Rozwój** (PO IR) – zakłada wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach, wsparcie otoczenia i potencjału innowacyjnych przedsiębiorstw oraz zwiększenie potencjału naukowo-badawczego.
3. **Program Polska Cyfrowa** (PO PC) – jego celem jest wprowadzenie powszechnego dostępu do szybkiego Internetu, stworzenie E-Administracji i otwartego rządu oraz cyfrowej aktywizacji społeczeństwa.
4. **Program Wiedza Edukacja Rozwój** (POWER) – ma wesprzeć osoby młode wchodzące

na rynek pracy oraz dostosować szkolnictwo wyższe do potrzeb gospodarki i rozwoju. W swoich priorytetach Program zawiera wprowadzenie efektywnej polityki publicznej dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, współpracy ponadnarodowej oraz innowacji społecznych.

5. **Program Polska Wschodnia** (PO PW) – ma na celu poprawę sytuacji gospodarczej i społecznej na wschodnich obszarach państwa. W swoich celach zawiera wprowadzenie innowacji oraz wsparcie przedsiębiorczości. Wśród priorytetów Programu jest stworzenie nowoczesnej infrastruktury transportowej oraz ponadregionalnej infrastruktury kolejowej.

6. **Program Pomoc Techniczna** (PO PT) – zakładający wsparcie i zapewnienie odpowiedniej zdolności polskiej administracji do zarządzania funduszami UE

oraz Regionalne Programy Operacyjne.

Przyjęty w Województwie Śląskim **Regionalny Program Operacyjny** wyznacza następujące osie priorytetowe:

- I. Nowoczesna Gospodarka
- II. Cyfrowe Śląskie
- III. Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw
- IV. Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna
- V. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów
- VI. Transport
- VII. Regionalny rynek pracy
- VIII. Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy
- IX. Włączenie społeczne
- X. Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna
- XI. Wzmocnienie potencjału edukacyjnego
- XII. Infrastruktura edukacyjna
- XIII. Pomoc techniczna

Zgodnie z zasadą terytorialnego ukierunkowania część środków pomocowych zaprogramowanych w ramach RPO WSL przeznaczona została na zadania wskazane w subregionalnych Strategiach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych. W przypadku Częstochowy dotyczy to przyjętej w listopadzie 2015 r. Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Północnego Województwa Śląskiego.

4. Analiza SWOT czynników zewnętrznych

Analiza SWOT Uwarunkowania zewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
▪ Integracja Polski z krajami wspólnoty europejskiej w ramach UE. ▪ Stabilność polityczna kontynentu europejskiego. ▪ Ukierunkowanie polityki UE na rozwój regionalny i poprawę spójności krajów i regionów europejskich. ▪ Otwarcie granic wewnątrz wspólnoty UE umożliwiające swobodny przepływ pracy, usług, towarów i kapitału. ▪ Konsekwentne wdrażanie w Polsce polityk unijnych opartych o zasadę pomocniczości dążących do poprawy spójności społecznej, gospodarczej i komunikacyjnej. ▪ Określenie ram rozwojowych miast i regionów w dokumentach strategicznych. ▪ Określenie w Umowie Partnerskiej Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Komisji Europejskiej stabilnych zasad udzielania pomocy rozwojowej i określenie ich ram finansowych. ▪ Przyjęcie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego uznającej Częstochowę za centrum Subregionu Północnego. ▪ Realizacja krajowych programów rozbudowy i modernizacji podstawowej infrastruktury poprawiającej dostępność komunikacyjną Częstochowy i jej bezpieczeństwo energetyczne. ▪ Przyjęcie Krajowej Polityki Miejskiej i skierowanie wsparcia na rozwój miasta, w tym na rewitalizację obszarów zdegradowanych, poprawę atrakcyjności inwestycyjnej, poprawę dostępności	▪ Zmniejszanie się populacji Polski i starzenie się społeczeństwa. ▪ Ograniczone możliwości adoptowania się do zmian technologicznych i społecznych pokolenia 50+. ▪ Koncentrowanie działań prorozwojowych w ośrodkach będących stolicami województw. ▪ Preferowanie w polityce rządowej silnych uczelni, zlokalizowanych w dużych miastach wojewódzkich. ▪ Rosnące rozwarstwienie społeczne i utrwalanie się zjawiska grup wykluczonych. ▪ Wprowadzanie przepisów blokujących wolność obrotu gospodarczego, wolność dysponowania nieruchomościami rolnymi, możliwości rozwoju energetyki odnawialnej. ▪ Perspektywiczne zagrożenia stabilności finansowej Polski przez nadmierne tempo zadłużania, niski poziom oszczędności krajowych i słabość polskiej waluty na rynkach globalnych. ▪ Zmiany klimatyczne prowadzące do wzrostu zagrożenia ekstremalnymi zjawiskami: powodzie, huragany, gradobicia, susze itp. ▪ Wzrost poparcia dla ruchów ekstremistycznych i separatystycznych w Europie. ▪ Brak politycznych gwarancji kontynuowania kierunków polityk określonych w przyjętych dokumentach

komunikacyjnej, ochronę środowiska. ▪ Stabilne i trwałe perspektywy rozwoju gospodarczego Polski. ▪ Utrwalenie zasad demokratycznego państwa prawa.	strategicznych i programowych.
Szanse	Zagrożenia
▪ Konsolidacja i stabilizacja polityczna UE, przy kontynuowaniu polityk spójności opartych na zasadach pomocniczości. ▪ Uzyskanie bezpieczeństwa finansowego przez trwałe powiązanie polskiej waluty finansowej z euro. ▪ Deeskalacja i zamrożenie konfliktów zbrojnych na obrzeżach UE. ▪ Wzrost współpracy międzynarodowej w zakresie bezpieczeństwa ograniczający niebezpieczeństwa ataków terrorystycznych na społeczeństwo polskie. ▪ Wprowadzenie skutecznych form adaptacji społecznej i kulturowej napływających do Polski imigrantów. ▪ Stabilna i konsekwentna realizacja narodowych polityk rozwojowych. ▪ Stworzenie mechanizmu skutecznego wspierania rewitalizacji miejskich obszarów zdegradowanych i budowy mieszkań na wynajem. ▪ Zwiększenie napływu do Polski inwestycji gospodarczych. ▪ Poprawa efektywności energetycznych i zdolności wdrażania rozwiązań innowacyjnych w gospodarce. ▪ Wzrost postaw prospołecznych i aktywności obywatelskiej. ▪ Wzmocnienie znaczenia uczelni częstochowskich w krajowym systemie edukacji wyższej.	▪ Eskalacja konfliktów na obrzeżach UE i niekontrolowany napływ uchodźców do polskich miast. ▪ Pogłębienie sporów między krajami wewnątrz UE powodujące paraliż decyzyjny, wyjście z UE niektórych państw lub tworzenie wąskiego kręgu państw decyzyjnych dyktujących swoje warunki słabszym. ▪ Odchodzenie przez UE od polityki spójności na rzecz unarodowienia polityk rozwojowych. ▪ Obciążenie samorządów polskich miast odpowiedzialnością finansową za opóźnienia we wdrożeniach dyrektyw unijnych chroniących środowisko. ▪ Negatywne zmiany społeczne zachodzące pod wpływem zagrożenia poczucia bezpieczeństwa zamachami terrorystycznymi lub realną groźbą konfliktu zbrojnego. ▪ Kryzys finansowy wynikający z upadku strefy euro lub zjawisk recesyjnych w Chinach. ▪ Pułapka „średniego wzrostu”; Polska traci atrakcyjność inwestycyjną ze względu na zbyt wysokie koszty płac w stosunku do rzeczywistej wydajności i zdolności innowacyjnych. ▪ Eskalacja sporów politycznych, przenosząca się na lokalne i regionalne podziały społeczne, powodująca paraliż decyzyjny w politykach rozwojowych.

	▪ Znaczący wzrost cen energii, przy braku poprawy efektywności energetycznej. ▪ Delegowanie zadań rządowych samorządom bez przekazania adekwatnych środków na realizację tych zadań. ▪ Brak stabilizacji prawnej, częste zmiany w przepisach uniemożliwiają planowanie długoletnie ▪ Załamanie się, ze względów finansowych, narodowych systemów ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych. ▪ Wzrost wydatków socjalnych powodowany przewidywalnym w bliskiej pespektywie pogorszeniem się sytuacji materialnej osób w wieku poprodukcyjnym.
--	--

5. Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe

(wyciąg z opracowania DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA - CZĘSTOCHOWA 2015)

DEMOGRAFIA

Z obserwowanych trendów demograficznych, przy świadomości ograniczonego wpływu na ograniczenie negatywnych skutków, wnioskować można:

- zmniejszanie się liczby mieszkańców miasta przy równoczesnym zjawisku "rozlewania miast";
- postępować będzie proces starzenia się populacji miejskiej, w największym stopniu dotyczyć to będzie takich dzielnic Częstochowy jak: Tysiąclecie, Śródmieście, Stare Miasto, Trzech Wieszczów, Wrzosowiak i Raków;
- za pięć lat liczba dzieci rozpoczynających naukę szkolną spadnie poniżej poziomu 1800 osób. Największy spadek przewidywany jest w dzielnicach o wysokim nasyceniu infrastrukturą szkolną: Śródmieście, Trzech Wieszczów i Tysiąclecie;
- nawet przy utrzymaniu przedłużonego wieku przechodzenia na emeryturę (67 lat), w perspektywie do 10 lat 25% mieszkańców Częstochowy będzie w wieku poprodukcyjnym; przy założeniu skrócenia wieku emerytalnego (65 lat mężczyźni, 60 lat kobiety) w perspektywie najbliższych 10 lat ponad 30% mieszkańców Częstochowy będzie emerytami;
- liczba osób wchodzących na rynek pracy (25-29 lat) wynosi 15,5 tys., liczba osób kończących aktywność zawodową (60-64 lata) ponad 20 tys. Oznacza to niebezpieczne dla rozwoju gospodarczego wyczerpywanie się zasobu pracowniczego w wieku produkcyjnym mobilnym;
- stały spadek liczby osób w wieku 20-24 lat, przy podobnym trendzie spadowym zauważalnym w całej Polsce, stanowi zagrożenie dla rozwoju, a nawet istnienia, w Częstochowie szkolnictwa wyższego;
- obecnie Częstochowa odczuwa korzyści z migracji sezonowej; zmniejsza ona presję na rynek pracy, transfery zarobionych przez migrantów pieniędzy poprawiają koniunkturę na rynku. W dłuższej perspektywie migracja sezonowa może jednak zmienić się w trwałe opuszczanie Częstochowy, a więc zubożyć miasto o cenne zasoby przedsiębiorczych i dobrze wykształconych ludzi w mobilnym wieku produkcyjnym.

Problemem dla Częstochowy staje się **zjawisko „rozlewania miast”**. Jest to też proces trwający od kilkadziesiąt lat, choć wyraźnie nasilający się wraz z wzrostem dobrobytu. Analizy strumieni dojazdów codziennych do szkół i zakładów pracy są potwierdzeniem, że ten charakter migracji nie oznacza przecięcia więzi z Częstochową. Na przestrzeni ostatnich 10 lat dodatnie saldo (przyrost mieszkańców) dotyczyło gmin: Konopiska, Mstów, Mykanów, Olsztyn, Poczesna, Rędziny, Starcza, Wręczyca, Kłobuck, Poraj. Wpływ migracji z Częstochowy widoczny był także w gminach Kamienica Polska, Kruszyna, Kłomnice, Janów. Mamy więc zjawisko podobne jak w przypadku Krakowa, Poznania, Warszawy, Katowic- narastającą migrację

polegającą na przesiedleniu się z centrum miast na tereny podmiejskie. Największy odpływ migracyjny w Częstochowie dotyczy dwóch grup: osób w wieku 35-45 lat, oraz młodzieży w wieku 18-25 lat. Przyjąć można, z dużym prawdopodobieństwem, że mamy dwa rodzaje migracji: przesiedlenie się osób o pewnym dorobku materialnym i wyższych od średniej dochodach na tereny podmiejskie (realizacja marzeń o własnym domu w atrakcyjnym otoczeniu); drugi rodzaj: migracja młodych ludzi na studia i do lepszej pracy (przeniesienie do miast metropolitalnych i za granicę).

Tabela 1. Liczba ludności, gęstość zaludnienia, przyrost naturalny, wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców 2014 r.

Kryterium	Rok odniesienia
	2014
Liczba ludności	230 123
Gęstość zaludnienia	1 441
Przyrost naturalny	- 954
Przyrost naturalny na 1000 ludności	- 4,1
Wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców	-3,5
saldo migracji gminnych wewnętrznych	-723
saldo migracji zagranicznych	-96

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 2. Liczba osób zameldowanych w dzielnicach 2016 r.

Dzielnica	Liczba osób zameldowanych na pobyt stały w Częstochowie dn. 23.02.2016 r.
Błeszno	4 129
Częstochówka-Parkitka	8 694
Dźbów	5 623
Gnaszyn-Kawodrza	5 332
Grabówka	4 370
Kiedrzyn	2 984
Lisniec	9 561
Mirów	2 274
Ostatni Grosz	8 514
Podjasnogórska	3 229
Północ	27 910
Raków	21 300
Stare Miasto	10 608
Stradom	11 474
Śródmieście	14 313

Trzech Wieszczów	10 122
Tysiąclecie	26 968
Wrzosowiak	24 360
Wyczerpy-Aniołów	8 920
Zawodzie-Dąbie	8 768
Suma	219 453

Źródło: Dane Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Częstochowy.

Tabela 3. Liczba ludności w dzielnicach (2013r.) z podziałem na grupy wiekowe

Dzielnica	0-18	19-64	>65
	2013	2013	2013
Błeszno	784	2 715	628
Częstochówka - Parkitka	1 470	6 170	1 008
Dźbów	972	3 753	851
Gnaszyn - Kawodrza	884	3 621	889
Grabówka	774	2 920	622
Kiedrzyn	560	1 918	460
Lisiniec	1 626	6 269	1 548
Mirów	430	1 499	338
Ostatni Grosz	1 017	4 211	1 295
Podjasnogórska	498	2 153	657
Północ	4 461	20 769	3 471
Raków	3 473	14 413	4 240
Stare Miasto	2 027	7 579	1 903
Stradom	1 971	7 700	1 927
Śródmieście	1 901	9 336	3 484
Trzech Wieszczów	1 662	6 876	2 189
Tysiąclecie	3 498	15 886	8 569
Wrzosowiak	4 315	19 300	3 966
Wyczerpy - Aniołów	1 735	6 299	1 215
Zawodzie - Dąbie	1 397	6 239	1 342
suma:	35 455	14 9626	40 602

Źródło: Dane Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Częstochowy.

SPOŁECZNOŚĆ

Zdrowie

Zmniejszająca się statystyczna ilość schorzeń rozpoznanych wśród dzieci i młodzieży wynika w pewnym stopniu ze zmian demograficznych. Nie powinno to jednak zwalniać z odpowiedzialności za działania profilaktyczne. Występujące licznie schorzenia, takie jak zaburzenia refrakcji i akomodacji oka, dychawica oskrzelowa, zniekształcenia kręgosłupa oraz

chorobliwa otyłość, mogą mieć bezpośredni związek z stylem życia i warunkami środowiskowymi. Stałym zagrożeniem zdrowotności młodego pokolenia jest nadużywanie alkoholu i innych środków psychoaktywnych.

Inną niebezpieczną tendencją jest nadopiekuńczość rodziców przejawiająca się niekiedy w postaci zachowań szkodzących zdrowiu dzieci. Uwidocznia się to w blokowaniu udziału, mimo chęci dzieci w zabawach ruchowych, rekreacyjnych, przyzwyczajania dzieci do biernego, „siedzącego” trybu życia, wpajaniu niewłaściwych nawyków żywieniowych.

Zwiększa się ilość osób w wieku podeszłym, co ma także swoje przełożenie na statystykę schorzeń. Zaobserwować można pewne tendencje pozytywne, związane ze zmianami trybu życia. Wyraźny spadek schorzeń układu oddechowego oraz chorób układu krążenia można łączyć ze zmniejszającą się liczbą osób uzależnionych od nikotynizmu. Poprawie służy moda na zdrowy styl życia, uwidaczniająca się bardziej u 40-latków, niż u młodzieży.

W statystyce chorób zakaźnych niepokojąco wysoki (co gorsze – rosnący) jest wskaźnik chorób wynikających z zaniedbań sanitarnych (wirusowe zapalenie wątroby typu B, salmonella i inne bakteryjne zatrucia pokarmowe). Widoczny jest także wzrost zachorowań na gruźlicę (z 123 przypadków w 2013 r. do 143 w 2014 r.), a więc choroby, która od dawna przestała być poważnym problemem społecznym.

Tabela 4. Stan zdrowia dzieci i młodzieży do 18 lat

Rozpoznanie - według najczęstszych schorzeń		Rok
		2014
Niedokrwistość		184
Choroby tarczycy		146
Niedożywienie		174
Otyłość		421
Zaburzenia refrakcji i akomodacji oka		1 273
Alergie:	dychawica oskrzelowa	1 105
	pokarmowe	355
	skórne	308
Zniekształcenia kręgosłupa		1 274
Choroby układu moczowego		171
Zaburzenia rozwoju:		348
w tym:	fizycznego	232
	psychomotorycznego	108

Źródło: opracowanie Wydziału Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.

Tabela 5. Stan zdrowia osób powyżej 19 lat

Rozpoznanie - według najczęstszych schorzeń	Rok 2014
Choroby tarczycy	2 225

Cukrzyca	7 535
Choroby układu krążenia	26 207
Przewlekły nieżyt oskrzeli, dychawica oskrzelowa	4 470
Przewlekłe choroby układu trawiennego	4 436
Choroby układu mięśniowo- kostnego i tkanki łącznej	5 455

Źródło: opracowanie Wydziału Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.

Tabela 6. Przyczyny zgonów mieszkańców (współczynnik na 100 tys. mieszkańców) 2014 r.

Przyczyny zgonów mieszkańców	Rok 2014
zgony z powodu nowotworów ogółem na 100 tys. ludności	311,0
zgony osób z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności	563,0
zgony kobiet z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. kobiet	588,4
zgony mężczyzn z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. mężczyzn	535,7
zgony osób w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności w tym wieku	96,5
zgony kobiet w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. kobiet w tym wieku	50,5
zgony mężczyzn w wieku do 65 lat z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. mężczyzn w tym wieku	144,1
zgony kobiet z powodu nowotworu złośliwego sutka na 100 tys. kobiet	35,9
zgony kobiet z powodu nowotworu szyjki macicy na 100 tys. kobiet	13,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 7. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności

	Ilość wydanych orzeczeń	wiek	
		do 16. r. ż.	powyżej 16. r. ż.
2015	12 895	935	11 960

Źródło: Dane Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

Zjawiska ubóstwa, starzenie się populacji, pomoc społeczna

Pomimo spadającego bezrobocia utrzymuje się stała duża liczba bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej. Wynikające z nierównowagi na rynku pracy niskie płace pracowników powodują, że od lat utrzymuje się wysoki poziom osób korzystających ze świadczeń społecznych.

Niepokojącym zjawiskiem jest, mimo zauważalnego spadku stopy bezrobocia, duża liczba osób w wieku produkcyjnym (na 8 239 beneficjentów – 5 038), w tym wieku produkcyjnym mobilnym (2 973), korzystająca z zasiłków pomocowych. Dostrzec w tym można niebezpieczny symptom uzależniania od pomocy, rezygnacji z własnych prób poprawy sytuacji materialnej.

Zmiany demograficzne powodują, że coraz większym problemem społecznym staje się

wsparcie osób starszych. Problem ten nie ujawnia się szczególnie w statystyce przyznawanych zasiłków z pomocy społecznej. Na ogólną liczbę osób korzystających w 2014 r. z pomocy społecznej 8 239, osób w wieku poprodukcyjnych było 738, w tym osób poniżej ustawowego minimum dochodowego 233.

Dane statystyczne pokazują społeczność zróżnicowaną pod względem materialnych warunków życia. Z zestawienia Izby Skarbowej za 2014 r. wynika, że z grona 1733 osób w województwie śląskim, których dochody przekroczyły milion złotych rocznie, aż 115 mieszka w Częstochowie. Stosunkowo duża liczba osób dobrze zarabiających nie zmienia faktu, że przy średnich wynagrodzeniach miesięcznych w wysokości 3 526,81 zł, poziom ten oznaczał 88,1% średniej w Polsce i 86% przeciętnej dla województwa.

Blisko 1/3 gospodarstw domowych utrzymuje się z dochodów poniżej minimum socjalnego (wyliczonego przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w marcu 2015 r. na poziomie od 1 067 zł w gospodarstwie 1 osobowym, po 870 zł per capita w gospodarstwie 3 osobowym). W rankingu 28 dużych miast, najgorsze oceny Częstochowa uzyskała w kategoriach „Poziom cywilizacyjny”: 27, „Dobrobyt materialny”: 27, „Patologie” (im wyższe miejsce tym więcej patologii): 4, „Dobrostan fizyczny”: 27, „Dobrostan psychiczny”: 23, „Stres życiowy”: 20. Średni wynik miasto uzyskało w kategorii „Dobrostan Społeczny”: 15, wysokie w kategorii „Kapitał społeczny”: 6.

Tabela 8. Liczba osób otrzymujących wsparcie z MOPS; powody przyznania świadczeń w 2014 r.

Powody przyznania pomocy rodzinie (na podstawie decyzji)	Liczba osób w 2014 r.
Ubóstwo	5085
sieroctwo	3
bezdomność	507
potrzeba ochrony macierzyństwa	221
bezrobocie	3802
niepełnosprawność	2900
długotrwała lub ciężka choroba	3222
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	997
przemoc w rodzinie	23
alkoholizm	262
narkomania	14
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	82
zdarzenie losowe	8
sytuacja kryzysowa	5

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 9. Średnia płaca w Częstochowie, wskaźnik w odniesieniu do województwa i kraju

w 2014 r.

	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto 2014 r.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) 2014r.
Częstochowa	3526,81	88,1
Powiat częstochowski	3097,47	77,4
województwo śląskie	4100,51	102,4
kraj	4003,99	100,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Kapitał ludzki i bezpieczeństwo

Od dziesięciu lat dostrzegalny jest wyraźny spadek liczby przestępstw. Na podobnym poziomie utrzymuje się przestępczość nieletnich.

Czynnikami niepokojącymi jest rosnąca liczba osób dotkniętych problemami patologicznymi. Ok. 2% (4 600 osób) populacji uzależniona jest od alkoholu, ok. 5-7% populacji nadużywa alkoholu w sposób szkodliwy, ofiarami przemocy domowej jest rocznie ok. 11 000 osób. Niepokojące są także wskaźniki trwałości rodziny.

Innymi niepokojącymi danymi jest zwiększenie liczby niewypłacalnych dłużników w rejestrze KRS obsługującym Częstochowę i podregion częstochowski. W 2005 r. było ich 717, w 2010 r.: 7 020, w 2013 r.: 12 202, w 2014 r.: 13 820.

Widoczny jest wzrost aktywności mieszkańców w liczbie stowarzyszeń rejestrowanych przez KRS w Częstochowie (rejon obejmuje statystyczny podregion częstochowski).

Budżet partycypacyjny: W I edycji w 2015 r. mieszkańcy zgłosili 532 propozycje, wybierając ostatecznie 72 zadania. Kwota przeznaczona na budżet partycypacyjny wyniosła 5,7 mln zł. W II edycji w 2016 r., przy kwocie podniesionej do 6,7 mln zł, zgłoszono 761 wniosków, wyłoniono 120 zadań. W głosowaniu w czasie I edycji brało udział ok. 15 tys. mieszkańców, w II edycji 36 tys. (18,3% uprawnionych).

Tabela 10. Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców; odniesienie do innych miast województwa.

	2014 r.					
Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych	Częstochowa	Bielsko- Biała	Gliwice	Katowice	Rybnik	Sosnowiec
ogółem	5697	5718	6715	17392	3013	7925
o charakterze kryminalnym	3999	3908	5059	11050	2091	4712
o charakterze gospodarczym	1085	1254	1128	5467	514	2695
drogowe	476	391	361	557	307	353
przeciwko życiu i zdrowiu	194	157	212	343	106	168
przeciwko mieniu	2957	2978	4275	10739	1804	3878
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	71,0	68,0	59,0	60,0	62,0	69,0

stwierdzonych przez Policję - ogółem (%)						
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - o charakterze kryminalnym (%)	62,0	58,0	48,0	40,0	50,0	52,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - o charakterze gospodarczym (%)	90,0	86,0	92,0	94,0	80,0	96,0
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję - drogowe (%)	97,7	97,2	97,8	97,1	98,0	99,4
ogółem na 1000 mieszkańców	24,61	32,96	36,30	57,34	21,51	37,69
o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców	17,27	22,53	27,35	36,43	14,93	22,41
o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców	4,69	7,23	6,10	18,02	3,67	12,82
drogowe na 1000 mieszkańców	2,06	2,25	1,95	1,84	2,19	1,68
przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców	0,84	0,91	1,15	1,13	0,76	0,80
przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców	12,77	17,17	23,11	35,41	12,88	18,44

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 11. Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych 2014 r.

	2014 r.
stowarzyszenia i organizacje społeczne	685
fundacje	137
razem	822

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 12. Budżet obywatelski: liczba wniosków i frekwencja w głosowaniu 2015 rok

	2015 r.
Ilość złożonych propozycji zadań	761
Ilość propozycji zadań poddanych pod głosowanie	459
W głosowaniu wzięło udział	36 621
Ilość osób głosujących przez aplikację elektroniczną	8 599
Ilość osób głosujących tradycyjnie	28 022
Ilość złożonych propozycji zadań	761
Ilość propozycji zadań poddanych pod głosowanie	459
Frekwencja	18,31 %

Źródło: <http://konsultacje.czestochowa.pl/>

Tabela 13. Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.

Sejmiki wojewódzkie

uprawnieni do głosowania (osób)	188 235
oddane głosy ogółem (szt.)	77 849
frekwencja wyborcza (%)	41,36
Rady gmin i rady miast w miastach na prawach powiatu	
uprawnieni do głosowania	188 006
oddane głosy ogółem	77 777
frekwencja wyborcza	41,37
Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - I tura wyborów	
uprawnieni do głosowania	188 006
oddane głosy ogółem	77 817
frekwencja wyborcza	41,39
Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - II tura wyborów	
uprawnieni do głosowania	188 016
oddane głosy ogółem	68 270
frekwencja wyborcza	36,31

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 14. Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 r.

Sejm	
uprawnieni do głosowania (osób)	184 337
liczba kart ważnych(szt.)	101 499
liczba głosów ważnych (szt.)	100 096
frekwencja wyborcza (%)	55,06
Senat	
uprawnieni do głosowania (osób)	184 337
liczba kart ważnych (szt.)	101 484
liczba głosów ważnych (szt.)	99 391
frekwencja wyborcza (%)	55,05

Źródło: www.parlament2015.pkw.gov.pl

Warunki mieszkaniowe

Przeciętna powierzchnia mieszkań wynosiła 61,8 m², na 1 mieszkańca: 26,3 m². Na 1000 mieszkańców przypadało 426,2 mieszkania. Do sieci wodociągowej podłączone było 98,5%, do sieci kanalizacyjnej 95,5%, do sieci gazowej 85% mieszkań.

Ponad 31 tys. mieszkańców Częstochowy mieszka w lokalach wybudowanych przed 1945 r. Budynki wielomieszkaniowe budowane w latach 1971-88 r. stanowią główny zasób mieszkaniowy miasta; mieszka w nich blisko 90 tys. mieszkańców.

W ostatnim okresie 25 lat wyraźnie spadł przyrost nowych budynków wielomieszkaniowych.

Ustalana na poziomie zapewniającym utrzymanie budynków wysokość opłat

czynszowych (opłat na fundusz remontowy) dla części mieszkańców stanowi problem materialny. W 2014 r. przyznano 49 086 dodatków mieszkaniowych na kwotę 12,3 mln zł, przy tym aż 20 419 dodatków na kwotę blisko 6 mln zł, stanowiło wsparcie dla mieszkańców zasobów gminnych. Miasto dysponuje jedynie 339 mieszkaniami socjalnymi. Potrzeby są nieporównywalnie większe: na wynajem mieszkań z zasobu gminy oczekuje 1709 wnioskodawców.

W ciągu ostatnich 5 lat wobec lokatorów zamieszkałych w zasobach komunalnych wykonano 72 wyroki eksmisyjne, 450 prawomocnych wyroków czeka na wykonanie. Ogólna liczba orzeczonych wyroków eksmisyjnych ze wszystkich zasobów oczekujących na dostarczenie lokalu socjalnego z zasobów gminy wynosi 1138. Z tego wykonano w ciągu ostatnich 5 lat jedynie 261 wyroków. Równie poważnym problemem jest konieczność zapewnienia lokali rodzinom z budynków, których stan techniczny uniemożliwia dalszą eksploatację.

Zaspokojenie podstawowych potrzeb mieszkaniowych dla mniej zamożnych mieszkańców Częstochowy wymaga wybudowania ok. 5 tys. mieszkań na wynajem oraz ok. 1000 mieszkań socjalnych.

Miasto dysponuje objętymi mpzp terenami pod budownictwo mieszkaniowe o obszarze przekraczającym potrzeby (ponad 300 ha). Wykorzystanie tych obszarów wymaga jednak przeprowadzenia prac scaleniowych, wykupu terenów pod inwestycje publiczne (drogi itp.), uzbrojenia terenu.

Tabela 15. Liczba nowooddanych mieszkań (budynki, inwestor, powierzchnia)

Mieszkania oddane do użytkowania	2014
Ogółem	
mieszkania	302
izby	1 432
powierzchnia użytkowa (m ²)	37 441
Spółdzielcze	
mieszkania	24
izby	78
powierzchnia użytkowa (m ²)	1 314
Komunalne	
mieszkania	0
izby	0
powierzchnia użytkowa (m ²)	0
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	
mieszkania	98
izby	342
powierzchnia użytkowa (m ²)	9 577

Indywidualne	
mieszkania	180
izby	1 012
powierzchnia użytkowa (m ²)	26 550
Indywidualne- realizowane z przeznaczeniem na użytek własny inwestora	
mieszkania	156
izby	873
powierzchnia użytkowa (m ²)	22 618
Indywidualne realizowane na sprzedaż lub wynajem	
mieszkania	24
izby	139
powierzchnia użytkowa (m ²)	3 932

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 16. Liczba mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej

Mieszkania w zasobach mieszkaniowych wyposażone w instalacje w 2014 r.					
Ogółem	Wyposażone w:				
	wodociąg	ustęp	łazienkę	centralne ogrzewanie	gaz z sieci
98 078	96 637	95 334	93 691	83 348	71 807

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 17. Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych w 2014

Dodatki mieszkaniowe- liczba i kwoty wypłacanych dodatków mieszkaniowych		2014
Ogółem:		
Liczba (szt.)		49 086
Kwota (zł)		12 263 264
W zasobie gminnym:		
Liczba (szt.)		20 419
Kwota (zł)		5 946 086
W zasobie spółdzielczym		
Liczba (szt.)		19 100
Kwota (zł)		3 887 890
W zasobie wspólnot mieszkaniowych		
Liczba (szt.)		788
Kwota (zł)		158 736
W zasobie prywatnym		
Liczba (szt.)		6 916
Kwota (zł)		1 811 207
W zasobie товариства будownицтва сполечного		

Liczba (szt.)	398
Kwota (zł)	108 970
W zasobie innym	
Liczba (szt.)	1 465
Kwota (zł)	350 375

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 18. Liczba wyroków eksmisyjnych (wydanych i wykonanych) stan na 2014 r.

Postępowania eksmisyjne i eksmisje z lokali mieszkalnych w zasobach gminnych	2014 r.
toczące się w sądzie postępowania eksmisyjne ogółem	102
z powodu zaległości w opłatach za mieszkanie	74
orzeczone przez sąd eksmisje ogółem	125
z powodu zaległości w opłatach za mieszkanie	111
wykonane eksmisje ogółem	20
z powodu zaległości w opłatach za mieszkanie	19

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Edukacja i wychowanie

Sieć przedszkoli tworzyła się organicznie przez kilkadziesiąt lat, odpowiadając na potrzeby z okresu tworzenia placówek. Nie jest ona w pełni dostosowana do potrzeb wynikających z demograficznego obrazu dzielnic. Zwiększona mobilność mieszkańców powoduje, że lokalizacja przedszkola w pobliżu miejsca zamieszkania nie jest już najważniejszą przesłanką wyboru miejsca. Istotniejsza staje się jakość placówki, rozumiana nie tylko jako standard techniczny budynku, ale też przyjazność i wszechstronność usług wychowawczo-edukacyjnych. Koszty opieki przedszkolnej w placówkach prowadzonych przez Miasto w większości są zbliżone. Standard obiektów jest zróżnicowany, zależny od miejsca.

Sieć szkolna tworzona była z uwzględnieniem potrzeb sprzed kilkadziesięciu lat. Stąd różnice kosztów kształcenia wynikające z ilości uczniów w stosunku do zatrudnionych nauczycieli.

Sieć gimnazjów tworzona była w 1999 r., po zmianach wprowadzonych reformą Ministra Edukacji Narodowej M. Handkego. Pomimo partykularnych nacisków udało się tak zorganizować usługi edukacji gimnazjalnej by zapewniły dobry dostęp mieszkańcom wszystkich dzielnic. Średni koszt kształcenia uczniów jest niższy niż w szkołach podstawowych (szkoły podstawowe 770 zł miesięcznie, gimnazja 727 zł). Mniejsze jest także zróżnicowanie kosztów.

Średni koszt kształcenia ucznia w liceum wynosił w 2014r. 599 zł. Wyższe koszty występowały w placówkach prowadzących oddziały specjalne i integracyjne. Po wprowadzanych w ostatnich latach zmianach tylko część placówek zachowała nazwę i profil kształcenia ogólnokształcącego (I LO im. Słowackiego, II LO im. Traugutta, IV LO im. Sienkiewicza, VI LO im. Dąbrowskiego, VII LO im. Kopernika, VIII LO Samorządowe, IX LO im. Norwida); w pozostałych klasy licealne włączono do zespołów szkół zawodowych tworząc wszechstronne Zespoły Szkół. Baza szkolna jest niezadowalająca. W większości szkoły mieszczą się

w obiektach budowanych w latach 60-70-tych XX w.

Dane z poziomu subregionu pokazują, że Częstochowa stanowi główny ośrodek kształcenia zawodowego, w którym wszelkie wprowadzane zmiany rzutują na jakość kapitału ludzkiego całej Ziemi Częstochowskiej.

Dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy jest od kilku lat przedmiotem niezwyklej uwagi. Pozytywnym zjawiskiem jest stopniowy powrót do modelu patronackiego (przedsiębiorstwa rynkowe bezpośrednio opiekują się szkołami zawodowymi dbając o jakość kształcenia). Najtrudniejszą rzeczą są zmiany świadomości. Aspiracje rodziców wyznaczają ścieżkę kariery dzieci: liceum – studia.

System edukacji policealnej obejmuje 27 szkół, 192 oddziały z 3 868 uczniami. Według danych z GUS za 2014 r. największą popularnością cieszyły się kierunki: biznes i administracja (704 osoby), higiena i bezpieczeństwo pracy (668), usługi dla ludności (474), ochrona i bezpieczeństwo (217), teleinformatyka (199). Od kilku lat wysokim popytem cieszą się formy kształcenia zawodowego pozwalające uzyskać akceptowane w UE uprawnienia pielęgniarские (741 osób w 2014 r.) i opiekuńcze (125 osób).

Ta forma szkolnictwa przejęta została przez podmioty niepubliczne. Miasto nie ma wpływu ani możliwości kontrolowania jakości kształcenia.

Częstochowski ośrodek akademicki tworzyły w 2014 r. następujące uczelnie: Politechnika Częstochowska (7 861 studentów na studiach stacjonarnych, 3 632 na studiach niestacjonarnych, ogółem 11 493), Akademia im. Jana Długosza (5 242 studentów na studiach stacjonarnych oraz 1 285 na studiach niestacjonarnych, ogółem 6 527), Akademia Polonijna (1 388 studentów), Wyższa Szkoła Zarządzania (597 studentów), Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki (364 studentów), Wyższa Szkoła Lingwistyczna (68 studentów na studiach stacjonarnych i 848 na niestacjonarnych), Centrum Języków Europejskich i Papieska Akademia Teologiczna – Wyższe Seminarium Duchowne. Ogółem na częstochowskich uczelniach kształciło się w 2014 r. 21 tys. osób.

Tabela 19. Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną w wieku 3-6 lat w 2014 r.

	Liczba wychowanków 2014 r.
liczba dzieci ogółem	6117
przedszkola bez specjalnych, dzieci, ogółem	5956
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	4803
przedszkola specjalne, dzieci, ogółem	36
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	26
dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych	866
punkty przedszkolne bez specjalnych, dzieci, ogółem	125

dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym i w wieku przedszkolnym w wieku 3-6 lat	7488
odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, ogółem w wieku 3-6 lat	89,9 %

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 20. Liczba przedszkoli gminnych i społecznych/ komercyjnych w 2014 r.

Typ placówki	Ilość 2014 r.
przedszkola ogółem	78
przedszkola bez specjalnych, ogółem	65
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	43
przedszkola specjalne, ogółem	3
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	2
oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	36
punkty przedszkolne bez specjalnych, ogółem	10

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 21. Liczba uczniów i szkół podstawowych gminnych w 2014 r.

	2014 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
szkoły podstawowe ogółem	58	11 831	
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych, ogółem	50	11 607	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	41	10 415	
szkoły podstawowe specjalne dla dzieci i młodzieży, ogółem	8	224	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	5	148	
uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych ogółem		18	
uczniowie przypadający na 1 oddział szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		20	
współczynnik skolaryzacji brutto			98,47%
współczynnik skolaryzacji netto			97,22%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 22. Liczba uczniów i szkół podstawowych społecznych w 2014r.

	2014 r.	
	Liczba szkół	Liczba wychowanków

		/uczniów
prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia	3	384
prowadzone przez organizacje wyznaniowe	3	521
prowadzone przez pozostałe organizacje	3	287
razem	9	1 192

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 23. Średnie wyniki uczniów w 2015 r.

Część sprawdzianu	2015 r.	
	Liczba uczniów	Średnia %
część pierwsza	1 637	68,67
język polski		76,23
matematyka		60,67
część druga- język obcy nowożytny- język angielski	1 636	80,85
część druga- język obcy nowożytny- język niemiecki	1	98,00

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 24. Liczba uczniów i szkół gimnazjalnych gminnych w 2014 r.

	2014 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
gimnazja ogółem	41	5 831	
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych, ogółem	32	5 538	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	22	4 869	
gimnazja specjalne dla dzieci i młodzieży, ogółem	8	162	
w tym prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	6	119	
uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach ogółem		21	
uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach bez specjalnych		23	
współczynnik skolaryzacji brutto			103,52
współczynnik skolaryzacji netto			97,05

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 25. Liczba uczniów i szkół gimnazjalnych społecznych w 2014 r.

	2014 r.	
	Liczba szkół	Liczba wychowanków

		/uczniów
prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia	5	448
prowadzone przez organizacje wyznaniowe	3	159
prowadzone przez pozostałe organizacje	2	62
razem	10	669

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 26. Średnie wyniki uczniów szkół gimnazjalnych w 2015 r.

Część sprawdzianu	2015 r.	
	Liczba uczniów	Średnia %
Część humanistyczna	1 856	
język polski		65,22
historia i wiedza o społeczeństwie		65,37
Część matematyczno-przyrodnicza	1 855	
matematyka		49,42
przedmioty przyrodnicze		51,34
Część z języka nowożytnego - język angielski na poziomie podstawowym	1 770	69,84
Część z języka nowożytnego - język niemiecki na poziomie podstawowym	76	61,58
Część z języka nowożytnego - język francuski na poziomie podstawowym	3	53,33
Część z języka nowożytnego - język rosyjski na poziomie podstawowym	4	67,00
Część z języka nowożytnego - język angielski na poziomie rozszerzonym	1 771	48,86
Część z języka nowożytnego - język niemiecki na poziomie rozszerzonym	20	60,05

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 27. Liczba uczniów i szkół licealnych ogólnokształcących miejskich

	2014 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów	Wskaźniki
Licea ogólnokształcące dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	16	5 648	
prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	10	5 264	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących		27	
absolwenci liceów ogólnokształcących w ogólnej liczbie absolwentów szkół			79,2%

ponadgimnazjalnych			
--------------------	--	--	--

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 28. Liczba uczniów i szkół ponadgimnazjalnych zawodowych

	2014 r.		
	Liczba szkół	Liczba wychowanków / uczniów	Wskaźniki
technika dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	15	5 201	
prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	11	5 064	
zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	9	1 559	
W tym prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	8	1 515	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży		21	
Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych dla młodzieży bez specjalnych		24	
Szkoły ponadgimnazjalne ogółem (bez policealnych), ogółem	68	15 049	
absolwenci zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			8,1%
absolwenci techników w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			27,8%
absolwenci zasadniczych szkół zawodowych oraz techników w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych			12,1%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 29. Zdawalność egzaminu maturalnego w sesji majowej w 2015 r.

2015 r.					
Wszyscy zdający		Nowa formuła egzaminu		Stara formuła egzaminu – tegoroczni absolwenci	
Liczba obecnych na wszystkich wymaganych egzaminach	Odsetek sukcesów	Liczba obecnych na wszystkich wymaganych egzaminach	Odsetek sukcesów	Liczba obecnych na wszystkich wymaganych egzaminach	Odsetek sukcesów
2 918	75,8	1 942	83,3	976	61,0

Zdawalność z języka polskiego					
2 918	98,8	1 942	99,0	976	98,5
Zdawalność z matematyki					
2 918	78,0	1 942	84,0	976	66,2
Zdawalność z języka angielskiego					
2 734	94,8	1 844	97,6	890	88,9
Zdawalność z języka niemieckiego					
161	89,4	80	100,0	81	79,0

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 30. Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie (powiat Częstochowa) w 2015 r. - nowy egzamin

Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe uczniów technikum, technikum uzupełniającego, szkoły policealnej oraz zasadniczej szkoły zawodowej 2015 r. (nowy egzamin – sesja od 25 maja do 6 lipca 2015 r.)					
Część pisemna		Część praktyczna		Wydane Świadectwa	
Liczba zdających	Zdawalność [%]	Liczba zdających	Zdawalność [%]	Liczba przystępujących do obu części egzaminu	Zdawalność [%]
2 782	85,5	2 773	87,2	2 714	75,8

Zestawienie obejmuje wyniki uczniów technikum, technikum uzupełniającego, szkoły policealnej oraz zasadniczej szkoły zawodowej

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 31. Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie (powiat Częstochowa) w 2015 r. - stary egzamin

Zdawalność egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po technikach i szkole policealnej 2015 r. (stary egzamin – sesja letnia)					
Etap pisemny		Etap praktyczny		Wydane dyplomy	
Liczba zdających	Zdawalność [%]	Liczba zdających	Zdawalność [%]	Liczba zdających	Zdawalność [%]
1 022	81,0	1 003	72,3	1 000	64,6

* dane obliczone na podstawie wyników absolwentów przystępujących do egzaminu po raz pierwszy.

Procent wydanych dyplomów został określony dla zdających obecnych na obu etapach egzaminu

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl

Tabela 32. Liczba uczniów i szkół pomaturalnych

	2014 r.	
	Liczba szkół	Liczba wychowanków /uczniów

szkoły policealne dla młodzieży bez specjalnych, ogółem	7	867
prowadzone przez samorząd powiatowy - miasta na prawach powiatu	1	74
uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach policealnych dla młodzieży bez specjalnych		14

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 33. Liczba wyższych uczelni, studentów i absolwentów w 2014

	2014 r.
Liczba szkół wyższych ogółem	6
Liczba studentów	16 784
Liczba absolwentów	5 549

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

GOSPODARKA

Zmiany zachodzące w Częstochowie odzwierciedlają podobne procesy dotyczące obszaru całej Polski. Po 1990 r. mieliśmy okres restrukturyzacji, odejścia od modelu dużych praco- i energochłonnych przedsiębiorstw państwowych na rzecz tworzenia sieci elastycznie dostosowujących się do rynku małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych. Na to nakładała się restrukturyzacja branżowa, utrata dotychczasowej pozycji branży hutniczej i włókienniczej. Podstawowy proces restrukturyzacji zakończony został na przełomie XX i XXI w. Trwa jednocześnie druga faza procesu modernizacji lokalnej gospodarki, od powodzenia której zależna jest perspektywiczna pozycja Częstochowy.

Przyjąć można, że w perspektywie najbliższych kilkadziesiąt lat trwać będzie rozwój dwutorowy. Będziemy mieli do czynienia z wzmocnionym nowymi technologiami rozwojem „starego przemysłu” oraz z nowymi formami „przemysłu jutra”, którego dziś nie da się nawet precyzyjnie określić. W obu jednak wypadkach zachowane zostaną podstawowe determinanty rozwojowe: dostępność zasobów i właściwy poziom skomunikowania umożliwiający zarówno transport surowców i produktów, jak i odpowiednią prędkość przesyłu informacji.

W ograniczonym stopniu na rozwój gospodarczy Częstochowy wpłynąć może wykorzystanie zasobów surowcowych. Przedmiotem gospodarczego wykorzystania są zasoby surowców mineralnych. Wykorzystanie zasobów surowcowych raczej nie będzie miało poważniejszego wpływu na rozwój gospodarczy. Walory środowiskowe miasta narzucają bariery ograniczające sposób prowadzenia działalności przemysłowej. W praktyce nie ma tu obszarów, gdzie można wskazać lokalizację dużego przedsiębiorstwa o wysokiej uciążliwości dla środowiska. Istniejące tego typu przedsiębiorstwa (huta stali, koksownia) musiały przeprowadzić kosztowne procesy modernizacji technologicznej by dostosować się do wymaganych norm ekologicznych.

Przyjęte mpzp otwierają na inwestycje tereny o wielkości 338 ha, dodać do tego należy ponad 300 ha niezainwestowanych terenów przemysłowych. Jest to wielkość wystarczająca do zaspokojenia potrzeb potencjalnych inwestorów.

W Częstochowie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach wyniosły w końcu 2013 r. 694,8 mln zł; w tym w przemyśle i budownictwie 459, 5 mln (66,1). Oznacza to wyraźny wzrost w odniesieniu do roku 2012, gdy nakłady inwestycyjne wyniosły 505, 6 mln zł, w tym 321, 8 mln zł w przemyśle i budownictwie.

Charakterystycznym wskaźnikiem ilustrującym stadium rozwoju Częstochowy jest wyraźna dominacja w przyroście nowych budynków niemieszkalnych obiektów przeznaczonych pod handel i usługi. Dostrzegalne w ostatnich latach jest przyspieszenie procesu koncentracji handlu.

Tego typu koncentracja stanowi zagrożenie dla dotychczasowego modelu handlu opartego na małych sklepach osiedlowych.

Wyraźne korzyści przynosi współpraca Miasta ze Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi. Do roku 2010 dzięki KSSE rozwinęły się takie przedsiębiorstwa jak Huta Szkła Guardian, zakłady Brembo, huta szkła Stolzle, TRW. Utworzenie w 2014 r. dwóch częstochowskich obszarów objętych przez KSSE oraz, dodatkowo, obszaru objętego przez SSE Europark, przyniosło już pozytywne decyzje.

Siłą lokalnej gospodarki są małe i średnie przedsiębiorstwa. Wysoka jakość przetwórstwa spożywczego, zastosowanie unikatowych receptur wynikających w części z lokalnych tradycji, poszukiwanie niezagospodarowanych nisz rynkowych, powodują że ta specjalizacja przynosi liczne sukcesy przedsiębiorcom.

Tabela 34. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w Częstochowie

	Podmioty gospodarcze w Częstochowie
	2014
Ilość ogółem	26 667
Osoby fizyczne	19 725
Spółki handlowe	2 844
Spółki handlowe z kapitałem zagranicznym	468

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Tabela 35. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w 2014

Rodzaj nakładów inwestycyjne w przedsiębiorstwach	Kwota nakładów w mln zł. 2014 r.
Nakłady ogółem	953,9
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	0,1
przemysł i budownictwo	493,7
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	416,6
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	13,8

pozostałe usługi	29,7
------------------	------

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Tabela 36. PKB per capita w 2013 r.

	PKB per capita 2013 PKB na 1 mieszkańca (zł)
Częstochowa	36.349

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Tabela 37. Liczba nowych obiektów budowlach (mieszkaniowych, przemysłowych, usługowo-handlowych) w 2014 r.

	2014 r.
nowe budynki mieszkalne (pozwolenia) ogółem	152
w tym budownictwo indywidualne	149
budynki ogółem, budynki, ogółem	159
w tym budownictwo indywidualne	155
budynki ogółem, mieszkania, ogółem	267
w tym budownictwo indywidualne	206
budynki jednorodzinne, pozwolenia, ogółem	148
w tym budownictwo indywidualne	147
budynki jednorodzinne, budynki, ogółem	155
w tym budownictwo indywidualne	153
budynki jednorodzinne, mieszkania, ogółem	155
w tym budownictwo indywidualne	153
budynki zbiorowego zamieszkania i niemieszkalne - pozwolenia	64
budynki zbiorowego zamieszkania i niemieszkalne - budynki	93
budynki biurowe - pozwolenia	1
budynki biurowe - budynki	1
budynki handlowo-usługowe - pozwolenia	24
budynki handlowo-usługowe - budynki	24
budynki transportu i łączności - pozwolenia	12
budynki transportu i łączności - budynki	39
budynki przemysłowe i magazynowe - pozwolenia	17
budynki przemysłowe i magazynowe - budynki	18

Źródło: Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl, Bank Danych Lokalnych

Tabela 38. Ilość firm korzystających ze wsparcia miasta/ ilość utworzonych w nich miejsc pracy
Stan na dzień 29.02.2016

	Stan na 29.02.2016r.
Liczba przedsiębiorców korzystających ze wsparcia	50
Ilość utworzonych miejsc pracy	263

Źródło: Wydziału Podatków i Opłat Urzędu Miasta Częstochowy

Rynek pracy

Średnia płaca w Częstochowie wynosząca 3 308,53 zł, była wyższa od średniej płacy w subregionie – 3 125,06 zł. Poziom bezrobocia w mieście był niższy niż wskaźnik bezrobocia w sąsiadujących powiatach. W bliskiej perspektywie firmy częstochowskie będą coraz częściej się sięgać po pracowników z powiatów, a to wymusi zmiany np. w układzie komunikacyjnym. Oznacza to stały napływ osób poszukujących pracy, gotowych zgodzić się na gorsze warunki płacowe. Dążąc do konkurencyjności, małe i średnie przedsiębiorstwa ograniczają do minimum koszty płacowe, stąd coraz większy zasięg zatrudniania na tzw. „umowy śmieciowe” lub bez umowy. Realna stawka płacy w handlu i gastronomii na stanowiskach podstawowych wynosi (według przeprowadzonego sondażu): 5-7 zł za godzinę pracy. Powszechnie stosowaną jest metoda omijania rygoru płacy minimalnej; formalnie zatrudnieni na część etatu pracownicy pracują przynajmniej 8 godz. dziennie, zarabiając netto poniżej 1 000 zł. Nadwyżka podaży niskowyszkolonych lub niedoświadczonych pracowników powoduje akceptację tego typu form zaniżania kosztów pracy.

Z analizy tendencji wieloletnich wynika, że podstawową barierą aktywności zawodowej jest niskie wykształcenie (zwłaszcza w grupie osób 50+). Oznacza to, że nawet przy zwiększonej dynamice rozwoju gospodarczego część osób nie będzie w stanie znaleźć pracy; ten rodzaj „bezrobocia naturalnego” można szacować w subregionie na 5%. Wśród młodych ludzi z wyższym wykształceniem najtrudniejsza wydaje się sytuacja kobiet - absolwentek uczelni. Prawdopodobną blokadą jest obawa pracodawców przed ponoszeniem kosztów społecznych opieki nad młodymi matkami.

Niepokojącym zjawiskiem jest wysoki udział w grupie bezrobotnych osób w najbardziej produktywnym okresie życia – 25–34 lata (7 559 w 2014 r.). W subregionie stanowili oni ponad 26 procent bezrobotnych. Kolejną grupę wiekową stanowili bezrobotni w przedziale wiekowym 35 - 44 lata, wyprzedzając kolejną, bardzo produktywną grupę 45-54 lata.

Odnutowane przez Wojewódzki Urząd Pracy główne tendencje na rynku pracy dotyczące Subregionu Północnego Województwa Śląskiego wskazują:

- poziom bezrobocia w subregionie częstochowskim był wyższy niż średnia województwa śląskiego i średnia ogólnopolska. Najwyższy poziom bezrobocia w skali województwa występował w powiatach częstochowskim i myszkowskim. Dynamika przyrostu bezrobocia w Częstochowie i powiecie częstochowskim była do 2012 r. wyższa niż średnia w województwie. Obecnie zauważalna jest wyraźna poprawa sytuacji w samej Częstochowie, spadek poziomu bezrobocia ma wyższą dynamikę niż średnia w województwie;
- zmniejsza się odsetek bezrobotnych kobiet. Zdecydowana większość kobiet poszukujących pracy była poprzednio zatrudniona. Szybciej wzrasta liczba bezrobotnych mieszkańców wsi niż miast. Bezrobocie agrarne cechuje także większa sezonowość – wzrost liczby bezrobotnych w okresie zimowym;
- większość bezrobotnych nie posiada prawa do zasiłku. Oznacza to, że podstawowy

ciężar pomocy osobom bezrobotnym spoczywał na samorządach, obciążając budżety wydatkami na cele pomocy socjalnej;

- wśród osób długotrwale bezrobotnych dominują osoby o niskiej jakości wykształcenia i z małym doświadczeniem zawodowym;
- stosunkowo mniejsza się wskaźnik bezrobocia wśród młodzieży do 25 lat. Najniższy poziom w subregionie widoczny jest w Częstochowie. Niski jest też udział osób młodych w grupie długotrwale bezrobotnych;
- najtrudniejsza jest sytuacja bezrobotnych w wieku 50+. Przeważają tu mężczyźni, z których prawie połowa jest długotrwale bezrobotna. Najwyższy wskaźnik bezrobocia osób 50+ występuje w Częstochowie. Ich sytuację utrudnia niski poziom wykształcenia;
- zwiększa się bezrobocie wśród osób niepełnosprawnych;
- rośnie liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym.

Tabela 39. Ilość bezrobotnych, z wyszczególnieniem grup (absolwenci, młodzież do 25 lat, długotrwale bezrobotni, kobiety, osoby 50+, niepełnosprawni)

Kategorie osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w 2014 r.	
Liczba bezrobotnych ogółem	12232
absolwenci	384
młodzież 24 lata i mniej	986
kobiety	6005
niepełnosprawni	1260
długotrwale bezrobotni (powyżej 12 miesięcy)	5533
Bezrobotni 45+	5507

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 40. Ilość bezrobotnych w podregionie częstochowskim/ odniesienie do średniej województwa i kraju w 2014

	Liczba bezrobotnych ogółem 2014 r.	Stopa bezrobocia rejestrowanego 2014 r.
Miasto Częstochowa	12 232	11,2%
Powiat częstochowski	8 160	18,0%
Podregion częstochowski	28 646	13,6%
województwo śląskie	175 675	9,6%
kraj	1 825 180	11,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 41. Zatrudnienie w przedsiębiorstwach (pow. 9 osób) w 2014r.

	Liczba zatrudnionych 2014 r.
Pracujący ogółem	70 805
mężczyźni	35 188

kobiety	35 617
---------	--------

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

Klasy bonitacyjne gruntów rolnych na terenie miasta są na ogół słabe lub średnie. Około 89% wszystkich gruntów rolnych przypada na klasy IV i V.

Lasy: Częstochowa posiada 568 ha lasów leżących w granicach miasta. Lasy te występują głównie na peryferiach miasta. Główne kompleksy leśne zlokalizowane są w północno - zachodniej części miasta, w dzielnicy Żabiniec i Grabówka oraz we wschodnim i południowo - wschodnim obrzeżu miasta, w dzielnicy Mirów i Bugaj. Na terenie miasta znajduje się również park o charakterze leśnym w dzielnicy Aniołów - „Las Aniołowski”. W mieście zostały wyznaczone strefy ochronne i cenne przyrodniczo stanowiska.

Atrakcyjność turystyczna miasta i jakość zdrowotna życia mieszkańców nakłania do ochrony posiadanych zasobów przyrodniczych. Podstawowymi narzędziem ochrony powinny być zapisy uchwał z zakresu planowania przestrzennego. Godnym rozważenia jest wprowadzanie we wskazanych najcenniejszych obszarach form ochrony rezerwatowej lub krajobrazowej. Zwrócić też szczególną uwagę należy na zachowania wartości dolin rzecznych i ciągów przestrzennych terenów zielonych. Są one naturalnymi korytarzami napowietrzania miasta, pełniąc przy tym rolę tras migracyjnych zwierząt i roślin.

Zidentyfikowane zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi obejmują:

- powódź (prawdopodobieństwo duże),
- ekstremalne temperatury: mrozy, susze (prawdopodobieństwo duże),
- intensywne opady śniegu, deszczu, gradu (prawdopodobieństwo duże).

Przyjmując, że zjawiska ekstremalne będą stałym zagrożeniem wynikającym z globalnych zmian klimatycznych, polityka miasta skoncentrować się powinna na działaniach prewencyjnych. Inwestycje w zabezpieczenia przeciwpowodziowe nie powinny być jedyną formą działań. Istotne znaczenie ma zwiększenie możliwości retencji wody na obszarze miasta, tak w formie minizbiorników, jak i poprzez utrzymanie odpowiedniej wielkości terenów zielonych. Na obszarach gęsto zabudowanych wskazane jest promowanie „domowych” zbiorników na wodę deszczową lub/i „zielonych dachów” (pokrytych roślinnością). Na pozostałych terenach plany zagospodarowania przestrzennego powinny zapobiegać nadmiernemu uszczelnianiu gruntu. Istotnym jest także ograniczanie zabudowy terenów zalewowych, czyniąc na nich – w miarę możliwości – rezerwy terenowe pozwalające przyjąć nadmiar wody w czasie katastrofy powodzi.

Efektem tych historycznych procesów rozwojowych jest kształt przestrzenny miasta, z wyraźnym, centralnym pasem (od dzielnicy Raków przez Śródmieście po dzielnicę Północ) gęsto zaludnionych obszarów z zabudową wielomieszkaniową, oraz otaczającym go obszarem zabudowy rozproszonej, niskiej, jednorodzinnej.

Rozwój budownictwa jednorodzinnego na obszarach otaczających centrum zatarł w większości tradycyjny kształt przestrzenny dawnych osad podmiejskich. Wprowadzony

w latach 90-tych podział miasta na dzielnice w wielu przypadkach nie uwzględniał historycznej tożsamości dawnych wsi i osad. O wyraźnej odrębności, widocznej w zagospodarowaniu przestrzeni i w tożsamości mieszkańców można mówić w dawnych wsiach i osadach wcielonych w ramach procesu rozszerzenia w latach 70-tych (Kiedrzyn, Grabówka, Dźbów, Mirów, Rząsawy). Przechowały się także pewne różnice tożsamościowe dzielące Raków (i nowe dzielnice na południu miasta) od Śródmieścia.

W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego z 2005r. zdiagnozowano, że struktura przestrzenna Częstochowy czyni wrażenia klarownej na co składa się:

- regularny kształt obszaru zurbanizowanego,
- czytelny układ zabudowy historycznego centrum,
- struktura zabudowy otaczającej centrum ze stopniowo rozluźniająca się i obniżającą zabudową, z dzielnicami budownictwa wielorodzinnego skupionymi na dwóch obszarach przylegających do śródmieścia z południa i północy,
- podstawowy układ dróg o czytelnej strukturze, z drogami o wysokich parametrach.

Jednocześnie w Studium zauważono niepokojące zjawiska braku ładu przestrzennego w postaci:

- przestrzennego rozproszenia zabudowy jednorodzinnej oraz wprowadzania tam obok funkcji mieszkalnej funkcji gospodarczej,
- niedokończonych, a przez to niefunkcjonalnych układów dróg lokalnych,
- braku ukształtowanych lokalnych centrów usługowo-handlowych w dzielnicach peryferyjnych,
- różnorodności form architektonicznych tworzącej poczucie chaosu,
- niekontrolowanych przestrzennie procesów powstawania nowych, dużych centrów handlowo-usługowych,
- braku zagospodarowania ulokowanych w centrum miasta terenów przemysłowych.

Tabela 42. Powierzchnia miasta pokryta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (stan na dzień 10.08.2016 r.)

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na podst. ustawy z 7 lipca 1994r. oraz ustawy z 27 marca 2003 r.	2016 r.
liczba planów zagospodarowania przestrzennego ogółem	56 szt.
powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami ogółem	3400 ha
udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem	21,3 %

Źródło: Dane Miejskiej Pracowni Urbanistyczno-Planistycznej Urzędu Miasta Częstochowy.

Stan środowiska

Stan jakości powietrza: obszar przekroczeń stężeń normatywnych pyłów, jak i benzo(a)pirenu obejmuje praktycznie całą centralną część miasta, w tym dzielnice: Śródmieście, Stare Miasto, południową część Dzielnicy Północ, Wyczerpy- Aniołów, Zawodzie,

Dąbie, Raków, Wrzosowiak, Bleszno, Ostatni Grosz, Bór, Stradom, Podjasnogórska, Trzech Wieszczów i Parkitkę. Występuje on na powierzchni ok. 31,5 km² i jest zamieszkiwany przez ok. 80% populacji Częstochowy, czyli ok. 200 tys. osób.

Walory przyrodnicze Subregionu, a także konieczność skutecznej ochrony cennego zasobu wód podziemnych, powoduje konieczność prowadzenia skutecznych form ograniczania niebezpieczeństwa zanieczyszczania powierzchni ziemi odpadami stałymi i płynnymi. Na obszarze Częstochowy wytworzono 66 852,51 Mg, w tym w gospodarstwach domowych: 48 404,51 Mg.

Problemem istotnym pozostaje usuwanie i unieszkodliwianie z obiektów mieszkalnych i przemysłowych materiałów zawierających azbest. Brak lokalnych możliwości składowania odpadów zawierających azbest zwiększa koszt ich usuwania.

Tabela 43. Dane dotyczące ścieków, odpadów

Kryterium	Ilość 2014 r.
Przemysłowe i komunalne oczyszczalnie ścieków	
Oczyszczalnie	
ogółem	5 szt.
z podwyższonym usuwaniem biogenów	2 szt.
Przepustowość	
ogółem	191 935 m ³ /dobę
z podwyższonym usuwaniem biogenów	90 800 m ³ /dobę
ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich	
ogółem	208 397 os.
z podwyższonym usuwaniem biogenów	208 397 os.
Oczyszczalnie przemysłowe	
mechaniczne	2 szt.
biologiczne	1 szt.
przepustowość projektowa oczyszczalni	
mechaniczne	101 115 m ³ /dobę
biologiczne	20 m ³ /dobę
Ludność korzystająca z oczyszczalni	
ogółem	208 397 os.
Odpady wytworzone w ciągu roku	
ogółem	194,6 tys. t
poddane odzyskowi	38,4 tys. t
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku	
ogółem	67 171,86 t
ogółem na 1 mieszkańca	290,1 kg

Gromadzenie i wywóz nieczystości ciekłych	
zbiorniki bezodpływowe	3 500 szt.
oczyszczalnie przydomowe	112 szt.
stacje zlewne	1 szt.
odprowadzone ogółem	9 754,0 dam ³
Ścieki przemysłowe odprowadzone w ciągu roku	
ścieki odprowadzone ogółem	2 927 dam ³
ścieki odprowadzone do sieci kanalizacyjnej	1 917 dam ³
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku	
ogółem	10 764,0 dam ³
Osady wytworzone w ciągu roku	
ogółem	3 288 t
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	
ogółem	14 325,6 dam ³
Wodociągi	
długość czynnej sieci rozdzielczej	600,3 km
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	221 462 os.
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	37,0 m ³
Kanalizacja	
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	562,0 km
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	201 908 os.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 44. Pomiary zanieczyszczeń powietrza na terenie miasta Częstochowy w 2012 r.

Wyniki pomiarów	2012 r.
Pył zawieszony PM10	
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego	
stężenie średnioroczne [µg/m ³]	46
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50 [µg/m ³]	83
stanowisko pomiarowe: Częstochowa ul. Baczyńskiego manualna	
stężenie średnioroczne [µg/m ³]	41
Liczba dni z przekroczeniem normy 24-godz. 50 [µg/m ³]	81
Pył zawieszony PM 2,5	
stanowisko pomiarowe: Częstochowa ul. Zana	
stężenie średnioroczne [µg/m ³]	30
benzo(a)piren	
stanowisko pomiarowe: manualne Częstochowa ul. Baczyńskiego	
stężenie średnioroczne [ng/m ³]	5

Dwutlenek siarki	
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Armii Krajowej	
Liczba przekroczeń normy 24-godz. 125 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	2
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego	
Liczba przekroczeń normy 24-godz. 125 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	2
Dwutlenek azotu NO2	
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Armii Krajowej	
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	41
stanowisko pomiarowe: automat Częstochowa ul. Baczyńskiego	
stężenie średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	21

Źródło: Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mający na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, Katowice 2014.

Transport

Istniejący układ komunikacyjny tworzy z Częstochowy węzeł łączący korytarze transportowe o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym. Do czasu wybudowania autostradowej obwodnicy A-1, przez gęsto zabudowany obszar miejski przebiegać będą główne potoki tranzytu transportowego.

W Częstochowie, mimo podejmowanych i realizowanych inwestycji nadal występują wielkie potrzeby w zakresie modernizacji istniejących odcinków i budowy nowych. Sytuacja taka spowodowana jest m.in.:

- nieuporządkowaniem pod względem technicznym i organizacyjnym – hierarchizacja sieci, niski poziom parametrów przepustowości oraz wieloletni okres funkcjonowania wielu elementów bez istotnych, nadążających za potrzebami zmian;
- niezadowalającym poziomem technicznym odpowiadającym niskiej hierarchii klas ulic, wyróżniającym się m.in.: złym stanem nawierzchni, niewłaściwą geometrią jezdni, niedostatecznymi przekrojami poprzecznymi, bliskością sąsiadującej zabudowy, różnorodną infrastrukturą pod jezdnią, wielofunkcyjnością (co powoduje, że ulice jednocześnie obsługują powiązania metropolitalne, powiązania międzydzielnicowe, zespoły osiedli mieszkaniowych i dzielnice przemysłowe);
- brakiem obwodnic zewnętrznych oraz „niedomkniętymi” drogami obwodowymi dzielnic miast, nierównomiernością geometrii, parametrów technicznych i warunków ruchowych ciągów dróg miejskich obciążonych ruchem zewnętrznym, wielofunkcyjnością dróg i ulic, powodującą przeplatanie się ruchu zewnętrznego i wewnętrznego (zwłaszcza na obszarach miejskich);
- zróżnicowaniem cech ilościowych i jakościowych ruchu ze względu na przeciążenie ruchowe na ulicach intensywnie "obudowanych", a historycznie zaliczonych do podstawowego układu przenoszącego ruch (dotyczy to zarówno ulic obsługujących śródmieścia miast, tranzyt międzydzielnicowy, jak i ruch zewnętrzny), brak dróg alternatywnych, umożliwiających rozprowadzenie ruchu na najbardziej obciążonych

relacjach. co generuje uciążliwości dla mieszkańców, wyrażające się efektem kanionu i rozcięciem sąsiedztwa, brak spójności kierunków i struktury zagospodarowania przestrzennego z rozwojem układu drogowo - ulicznego, często nadmierne postulatywne stosowanie środków i technik organizacji ruchu, prowadzące do ograniczenia przepustowości układu drogowo-ulicznego;

- niskim poziomem bezpieczeństwa niektórych dróg powiatowych (także gminnych) z uwagi na brak elementów bezpieczeństwa ruchu, segregacji ruchu: chodniki, ścieżki rowerowe.

Według danych Centrum Analiz Regionalnych, wykonanych na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego, Częstochowa jest drugim w województwie centrum generującym ruch dojeżdżających do szkół i miejsc pracy. Codzienna migracja szacowana jest na 40 tys. osób, w tym 22 tys. stanowią dojazdy do pracy.

Tabela 45. Stan dróg w Częstochowie

Sieć drogowa wymagająca remontu (stan na 01.01.2016 r.)			
Rodzaj drogi	Długość w km		Wskaźnik dekapitalizacji
	całkowita	wymagająca remontu	
Układ podstawowy			
Drogi krajowe	46,4	16,4	35,3
Drogi wojewódzkie	20,5	12,4	60,5
Drogi powiatowe	129,8	73,4	56,5
Układ obsługujący			
Drogi gminne	456,6	337,0	73,8
ogółem:	653,3	439,2	67,2

Źródło: Dane Miejskiego Zarządu Dróg i Transportu w Częstochowie.

Tabela 46. Ilość zarejestrowanych pojazdów (stan na koniec 2014 r.)

Pojazdy	2014
Pojazdy- ogółem:	
pojazdy samochodowe i ciągniki	138 500
motocykle ogółem	5 836
samochody osobowe	110 209
autobusy ogółem	504
samochody ciężarowe	18 641
samochody ciężarowo - osobowe	769
samochody specjalne (łącznie z sanitarnymi)	1 023
ciągniki samochodowe	1 351
ciągniki siodłowe	1 349

motorowery	4 069
przyczepy	2 750
naczepy	1 147
samochody ciężarowe o ładowności 15000 kg i więcej	172
Pojazdy samochodowe i ciągniki- wskaźniki:	
samochody osobowe na 1000 ludności	478,9
samochody ciężarowe na 1000 ludności	86,9
motocykle na 1000 ludności	25,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 47. Przewozy MPK (tramwaje, autobusy)
TABOR TRAMWAJOWY

ilość stan inwentarzowy taboru w (szt.)	Struktura wiekowa taboru w %						ilość niskopodłogowych
marka	do 5 lat	5 - 10 lat	powyżej 10 lat	powyżej 15 lat	powyżej 20 lat	średni wiek	
KONSTAL 105Na					44	32	0
PESA TWIST	7					3	7

KONSTAL 102N (zabytkowy) prod.1972

4N/1 (zabytkowy) prod. 1958

TABOR AUTOBUSOWY PRZED REALIZACJĄ PROGRAMU GAZELA I DOSTAWĄ 3 SOLBUSÓW

ilość stan inwentarzowy taboru w (szt.)	Struktura wiekowa taboru w %					% autobusów niskopodłogowych	% autobusów z silnikami EURO 5, EURO 6	% autobusów napędzanych innym paliwem niż ON
	do 3 lat	3 - 6 lat	6 - 10 lat	powyżej 10 lat	średni wiek			
150	10	25	34	81	13,7	58,7	23,3	0

TABOR AUTOBUSOWY PO REALIZACJI PROGRAMU GAZELA I DOSTAWIE 3 SOLBUSÓW

ilość stan inwentarzowy taboru w (szt.)	Struktura wiekowa taboru w %					% autobusów niskopodłogowych	% autobusów z silnikami EURO 5, EURO 6	% autobusów napędzanych innym paliwem niż ON
	do 3 lat	3 - 6 lat	6 - 10 lat	powyżej 10 lat	średni wiek			
178	53	11	48	66	10,5	72,5%	43,8%	22,5%

Źródło: Dane MPK Częstochowa Sp. z o.o.

Tabela 48. Długość ścieżek rowerowych

Długość ścieżek rowerowych	2014 r.
ścieżki rowerowe ogółem	51,0 km
ścieżki rowerowe na 10 tys. km ²	3187,5 km

ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności	2,2 km
--------------------------------------	--------

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl.

Kultura

Samorząd Miasta Częstochowy prowadzi następujące instytucje kultury:

- Biblioteka Publiczna im. W. Biegańskiego wraz z 22 filiami,
- Teatr im. Adama Mickiewicza,
- Miejska Galeria Sztuki,
- Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana,
- Muzeum Częstochowskie,
- Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater”,
- Miejski Dom Kultury.

Najbardziej znanym i cieszącym się największym prestiżem wydarzeniem kulturalnym w Częstochowie jest Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”, odbywający się od 1991 r. w pierwszych dniach maja. Drugim znaczącym wydarzeniem z kręgu muzyki poważnej jest Festiwal Wiolinistyczny im. Bronisława Hubermana, który miał swoją pierwszą edycję w 1997 roku. Ugruntowane pozycje w kalendarzu imprez kulturalnych mają między innymi Triennale Sztuki Sacrum (organizowane od 1991 r. przez Miejską Galerię Sztuki), Międzynarodowe Biennale Miniatury (organizowane od 2000 r. przez OPK „Gaude Mater”) i Przegląd Przedstawień Istotnych „Przez dotyk” (organizowane od 2007 r. przez Teatr im. Adama Mickiewicza). Od czterech lat realizowany jest projekt „Aleje - tu się dzieje!”, którego celem jest ożywienie kulturalne najważniejszej arterii miejskiej i tak np. w 2015 roku w ramach tego projektu zrealizowano 141 przedsięwzięć artystycznych. Częstochowa z sukcesami włącza się w organizację markowych, cieszących się uznaniem krytyków i publiczności wydarzeń artystycznych realizowanych przez śląskie instytucje i stowarzyszenia kulturalne. Należą do nich m.in. Festiwal Ars Cameralis oraz Festiwal jaZZ i okolice. Do największych cyklicznych imprez masowych organizowanych, bądź współorganizowanych przez miasto należą Dni Samorządu Terytorialnego, Festiwal Kultury Alternatywnej „Frytka Off”, Dni Częstochowy, uroczystości z okazji Święta Niepodległości, czy Sylwester. To wyłącznie wybrane propozycje z pełnej oferty, która z roku na roku powiększa się o kolejne projekty plenerowe, skupiając sporą rzeszę odbiorców zainteresowanych ofertą kulturalną.

Istotną działalność interdyscyplinarną prowadzi w Częstochowie Regionalne Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych w galerii Konduktorownia.

Szkoły artystyczne dostarczają społeczności częstochowskiej dobrze przygotowanych profesjonalnych twórców i uczestników życia kulturalnego. Ich aktywność przenosi się na różnorodność projektów. Efekty pracy szkolnictwa zawodowego widać także w branżach gospodarczych opartych na dobrej jakości wzornictwie

W rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wpisanych jest 150 nieruchomości, chronionych ze względu na wartości kulturowe. Wśród nich jest 15 obiektów sakralnych, ok. 100 kamienic, 4 pałace fabrykantów, dwa budynki bankowe. Oprócz najważniejszego zespołu

zabytkowego – Klasztoru Jasnogórskiego, pod nadzorem konserwatora zabytków są strefy urbanistyczne: Stare Miasto, Aleja Najświętszej Maryi Panny i otoczenie Jasnej Góry.

Miasto dwutorowo realizuje zadania z zakresu ochrony dziedzictwa materialnego. Podstawowym działaniem jest inwestowanie w odrestaurowanie należących do miasta obiektów zabytkowych. Dodatkowo z budżetu miasta od 2005 r. udzielano dotacji dla prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych. Do 2015 r. przeznaczono na ten cel ponad 2,5 mln zł, dotując 44 zadań, oszacowanych na 17,5 mln zł.

Tabela 49. Placówki, imprezy kulturalne, frekwencja w 2014 r.

Rodzaj placówki	2014 r.		
	Ilość obiektów	Ilość imprez kulturalnych	Ilość widzów / słuchaczy (w stałej sali)
Ośrodek Kultury Filmowej	1	308	36 783
Muzeum Częstochowskie	1		38 726
Teatr im. Adama Mickiewicza	1	253	68 813
Filharmonia	1	246	56 087

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 50. Szkoły artystyczne

	2014 r.	
	Liczba szkół	Liczba wychowanków / uczniów
Szkoły artystyczne średnie zawodowe razem	23	5 677
technika (wraz z ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe)	23	5 677
szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych, ogółem	1	177
ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe, ogółem	3	389
szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych, ogółem	2	61
Uczniowie przypadający na 1 oddział w ogólnokształcących szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe		24

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 51. Ilość obiektów zabytkowych poddanych renowacji korzystających z dotacji miejskich

Ilość obiektów zabytkowych poddanych renowacji	Kwota dotacji w 2015 r.
3	200.000 zł

Źródło: Dane Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju UM Częstochowy

Turystyka, sport, rekreacja

Tabela 52. Miejsca noclegowe i ich wykorzystanie w 2014 r.

	2014 r.						
	Obiekty hotelowe	Miejsca w obiektach	Noclegi całoroczne			Udzielone noclegi	
			Ilość	Korzystający ogółem	Turyści zagraniczni	Ogółem	Turyści zagraniczni
Częstochowa	12	2 456	1968	187564	31934	237 334	46 936

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

Tabela 53. Kluby sportowe

	2014 r.
Kluby sportowe	77
Sekcje sportowe	166
Członkowie	6 737
Ćwiczący ogółem,	6 174
w tym:	
- mężczyźni	4 399
- kobiety	1 775
Ćwiczący do lat 18,	4 074
w tym:	
- chłopcy	2 941
- dziewczęta	1 133

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl

6. Analiza SWOT czynników wewnętrznych

Analiza SWOT	
Wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe	
Mocne strony	Słabe strony
▪ Stabilny rozwój miasta zgodny z potrzebami mieszkańców. ▪ Atrakcyjność turystyczna Częstochowy wynikająca z zachowanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. ▪ Dobry poziom wykształcenia mieszkańców. ▪ Dostępne, dobrze przygotowane, tereny inwestycyjne. ▪ Zdywersyfikowany rozwój gospodarczy, brak uzależnienia rozwoju od koniunktury w jednej branży czy dominacji jednego, silnego podmiotu gospodarczego. ▪ Wysoki poziom kapitału społecznego i aktywności obywatelskiej mieszkańców. ▪ Realizacja części zadań własnych gminy przez organizacje pozarządowe. ▪ Stabilność polityczna i dobre zarządzanie rozwojem miasta. ▪ Położenie geograficzne w sąsiedztwie silnych ośrodków miejskich, przy międzynarodowym korytarzu komunikacyjnym. ▪ Dobry stan środowiska naturalnego, w tym dostęp do najlepszych w Polsce zasobów podziemnej wody pitnej. ▪ Rozpoznawalna w świecie marka Miasta z Jasną Górą. ▪ Dobry poziom kształcenia technicznego na Politechnice Częstochowskiej. ▪ Zachowane tradycje rzemieślnicze umożliwiające kształtowanie pozytywnych cech rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. ▪ Dobry system kształcenia podstawowego,	▪ Depopulacja i starzenie się społeczeństwa. ▪ Istnienie obszarów zdegradowanych pod względem społecznym, gospodarczym, technicznym i przestrzennym. ▪ Rosnące rozwarstwienie majątkowe, w tym pojawianie się zjawisk gentryfikacji zderzającej się z „dzielnicami biedy”. ▪ Niekontrolowane „rozlewanie się” miasta zwiększające koszty usług publicznych i prowadzące do chaosu przestrzennego. ▪ Nieład estetyczny, zagrożenie możliwości zachowania cennych obiektów dziedzictwa materialnego (zabytkowej architektury fabrycznej). ▪ Presja zabudowy na terenach o wysokiej wartości przyrodniczej i krajobrazowej, w tym zajmowanie naturalnych korytarzy ekologicznych. ▪ Wysoki stopień zużycia technicznego domów mieszkalnych i infrastruktury bytowej. ▪ Brak właściwej dostępności do terenów zielonych mieszkańców dzielnic gęsto zaludnionych (Raków, Wrzosowiak, Ostatni Grosz, Stare Miasto). ▪ Niska dostępność do specjalistycznych usług medycznych. ▪ Rosnące zagrożenia patologiami społecznymi (alkoholizm, uzależnienie od narkotyków i innych środków psychotropowych). ▪ Pojawienie się, także w centrum miasta, licznych przestrzeni zdegradowanych terenów przemysłowych.

gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego. ▪ Zachowanie naturalnych korytarzy ekologicznych umożliwiających wentylację centrum miasta. ▪ Dobrze zaplanowany i rozbudowany układ komunikacyjny. ▪ Stabilny, ciągły mimo zmian politycznych, przyjazny stosunek do inwestorów zewnętrznych. ▪ Dobry poziom bezpieczeństwa finansowego i wiarygodności Miasta na międzynarodowych rynkach kapitałowych. ▪ Wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa publicznego, niższy w odniesieniu do innych dużych miast wskaźnik przestępczości, wyższa wykrywalność. ▪ Dobry poziom bezpieczeństwa energetycznego, dywersyfikacja dostawców energii na potrzeby mieszkańców i miasta. ▪ Sposób uregulowania i zabezpieczenia węzła wodnego tworzonego przez Wartę i jej dopływy skutecznie chroniący mieszkańców przed powodzią. ▪ Lokalizacja w Częstochowie Centralnej Szkoły Państwowej Straży Pożarnej zwiększająca poczucie bezpieczeństwa. ▪ Dobrze zorganizowany system ratownictwa medycznego.	▪ Nadmierna ilość pojazdów samochodowych i anachroniczne, indywidualne systemy grzewcze powodujące zagrożenia emisją zanieczyszczeń do atmosfery. ▪ Niewystarczająca wobec potrzeb sieć powiązań uczelni z gospodarką. ▪ Niski poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym. ▪ Duża energochłonność budynków mieszkalnych i obiektów publicznych. ▪ Względnie wysoki wskaźnik osób długotrwale bezrobotnych świadczący o rosnącej grupie rodzin wykluczonych, niezdolnych do adaptacji się na współczesnym rynku pracy. ▪ Niepokojąco wysoki wskaźnik orzeczeń o niepełnosprawności, wzrost schorzeń „cywilizacyjnych” u dzieci (otyłość, choroby wzroku, skrzywienia kręgosłupa).
Szanse	Zagrożenia
▪ Stopniowy wzrost jakości i prestiżu specjalizacji kształcenia inżynierskiego na Politechnice Częstochowskiej. ▪ Otwarcie się uczelni na współpracę międzynarodową, w tym kształcenie obcokrajowców. ▪ Pozytywne procesy rozwojowe przedsiębiorstw powstałych	▪ Upadek znaczenia częstochowskich uczelni powodujący odpływ najzdolniejszej młodzieży do innych miast akademickich. ▪ Wyczerpywanie się zasobów pracowniczych, w tym przez odpływ migracyjny „za pracą” do innych ośrodków miejskich. ▪ Pogłębienie się negatywnych zjawisk

w Częstochowie dzięki inwestycjom zagranicznym: od prostych prac montażowych do specjalistycznego centrum badawczo-rozwojowego. ▪ Rozwój branż o wysokim poziomie innowacyjności. ▪ Utrwalony pozytywny obraz Częstochowy jako miasta przyjaznego inwestorom. ▪ Poprawa połączeń komunikacyjnych i skrócenie czasu dojazdu do Katowic, Warszawy, Wrocławia, Krakowa. ▪ Zmiany świadomości mieszkańców; wzrost oczekiwań dotyczących jakości zdrowotnej, estetycznej i ekologicznej miasta. ▪ Rosnąca aktywność społeczna, zawodowa, kulturalna i sportowa osób w wieku senioralnym. ▪ Przyrost transferów finansowych od osób pracujących za granicą. ▪ Zwiększenie akceptacji do form poszukiwania kompromisowego rozstrzygania sporów i konfliktów społecznych. ▪ Rosnąca grupa świadomych i aktywnych odbiorców oferty kulturalnej. ▪ Wzrost zainteresowania przeszłością miasta, świadczący o rosnącej tożsamości lokalnej. ▪ Organizowanie się różnorodnych środowisk i grup lobbystycznych działających na rzecz Częstochowy. ▪ Pronatalistyczna polityka rządu, która może przyczynić się do poprawy sytuacji demograficznej miasta. ▪ Przenoszenie do Częstochowy „dobrych wzorów” działań podpatrzonych w innych ośrodkach miejskich Polski i Europy. ▪ Zwiększona dostępność do sieci szybkiego przesyłu danych i skokowy wzrost	społecznych, w tym procesów „dziedziczenia biedy i niezaradności”. ▪ Pogorszenie się stanu zdrowotnego mieszkańców przez upowszechnienie niewłaściwych zachowań społecznych (brak aktywności fizycznej, uzależnienia, niezdrowa dieta itp.). ▪ Brak stabilności i niższy od rzeczywistych potrzeb poziom finansowania usług zdrowotnych przez NFZ, grożący ograniczeniem usług lecznictwa zamkniętego i pogorszeniem dostępu do usług specjalistycznych. ▪ Wzrost lokalnych konfliktów przestrzennych i środowiskowych. ▪ Brak dogodnej obsługi otaczającego Częstochowę obszaru funkcjonalnego komunikacją pasażerską zbiorową, powodujący wzrost indywidualnego ruchu samochodowego w centrum miasta. ▪ Pogłębienie, z braku środków na remonty, degradacji technicznej budynków mieszkalnych i infrastruktury bytowej, skutkującej ujemnym przyrostem substancji mieszkaniowej. ▪ Izolacja się „gett” społecznych. ▪ Znaczące zmniejszenie się ruchu pielgrzymkowego na Jasną Górę. ▪ Stopniowa utrata przez Częstochowę funkcji lidera subregionalnego; reorientacja gmin subregionu na współpracę z Katowicami lub innymi dużymi ośrodkami miejskimi. ▪ Błędy w zarządzaniu rozwojem skutkujące niewykorzystaniem szans na pomoc środkami UE. ▪ Odpływ inwestycji nastawionych na czerpanie korzyści z „taniej siły roboczej”.
---	---

cyfrowych umiejętności mieszkańców. ▪ Powszechna znajomość języka angielskiego wśród osób młodszego pokolenia, przed 45 rokiem życia.	▪ Wzrost liczby osób żyjących poniżej minimum socjalnego, na skutek przechodzenia na emerytury wyliczone według nowego systemu. ▪ Brak mechanizmów kanalizujących aktywność obywatelską prowadzący do zniechęcenia lub anarchizacji życia społecznego. ▪ Nie docenienie, także przy finansowaniu, znaczenia ważnych wydarzeń kulturalnych w życiu miasta, powodujące degradację postrzegania atrakcyjności miasta. ▪ Brak właściwej edukacji kulturowej pogłębiający atomizację społeczną i ograniczający poczucie tożsamości lokalnej. ▪ Brak elastycznego dostosowania szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy utrwalający model „kształcenia przyszłych bezrobotnych”.
--	---

7. Wyzwania rozwoju stojące przed miastem Częstochowa

(materiał będący wynikiem dyskusji warsztatu strategicznego z dnia 31 maja 2016r.)

WYZWANIA	
SPOŁECZEŃSTWO	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Rosnące znaczenie kreatywności i innowacyjności dla rozwoju lokalnego w aspekcie społecznym i gospodarczym.	Wspieranie procesu wzrostu poziomu kreatywności i innowacyjności miasta i jego mieszkańców: ▪ tworzenie kreatywnego rynku pracy, ▪ promowanie innowacyjności i przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.
2. Luka kompetencyjna odczuwalna na rynku pracy.	Rozwój szkolnictwa zawodowego i wyższego z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy. Współpraca samorządu, uczelni i przedsiębiorców w opracowaniu oferty edukacyjnej przystającej do rynku pracy.
3. Emigracja mieszkańców poszukujących atrakcyjniejszej pracy.	Pozyskiwanie inwestorów tworzących nowe, atrakcyjne miejsca pracy; wypracowanie długofalowej polityki podatkowej dla inwestorów.
4. Osłabienie relacji łączących mieszkańców miasta oraz wiążący się z tym niezadowalający poziom zaangażowania mieszkańców w rozwój wspólnoty lokalnej.	Wszechstronne działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz tworzenie warunków dla wyzwania inicjatywy mieszkańców. Wspieranie inicjatyw lokalnych podejmowanych przez mieszkańców. Wzmocnienie integracji mieszkańców.
5. Regres demograficzny obniżający pozycję miasta oraz osłabiający jego atrakcyjność inwestycyjną. Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci.	Realizacja polityki prorodzinnej: zapewnienie miejsc w żłobkach i przedszkolach dla dzieci w wieku 0-6 lat, wypracowanie polityki mieszkaniowej. Działania prorodzinne niwelujące bezradność i utrwalanie biedy, zwalczanie dysfunkcji w rodzinie. Promowanie rodzicielstwa zastępczego. Funkcja asystenta rodziny i rodziny wspierającej.
6. Proces starzenia się społeczeństwa – rozwiązywanie problemów starzejącego się społeczeństwa, poprawa jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych.	Realizacja polityki senioralnej z uwzględnieniem potrzeb różnych grup emerytów. Podejmowanie działań na rzecz podnoszenia aktywności zawodowej i społecznej osób starszych. Kompleksowa opieka wielodyscyplinarna uwzględniająca m.in. adaptację gminnych zasobów mieszkaniowych na potrzeby seniorów i osób niepełnosprawnych: tworzenie mieszkań chronionych - przygotowujących osoby tam przebywające pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia, tworzenie rodzinnych domów pomocy społecznej, które są

	alternatywą dla dużych domów pomocy społecznej lub zastępują pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę, są ogniwem pośrednim pomiędzy usługą opiekuńczą świadczoną w miejscu zamieszkania, a całodobową placówką specjalistyczną. Tworzenie mieszkań czynszowych dla seniorów wraz z opieką medyczną.
7. Przełamywanie zjawiska wykluczenia społecznego, segregacji i polaryzacji społecznej,	Rozwój aktywnych form pomocy i integracji społecznej. Rozwój zatrudnienia socjalnego i zatrudnienia wspieranego u pracodawcy. Rozwój przedsiębiorczości społecznej. Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w aktywizacji i integrowaniu środowiska lokalnego.
8. Niski poziom dostępności do usług zdrowotnych wynikający z rozwiązań systemowych w kraju.	Polityka prozdrowotna nakierowana na zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów.
9. Rosnące natężenie ruchu samochodowego w mieście.	Poprawa komunikacji miejskiej.
GOSPODARKA	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Nieukształtowany profil gospodarczy miasta oraz brak spójnej linii rozwoju gospodarczego..	Wykreowanie lokalnych marek jakości w oparciu o mocne branże (produkcja wózków, lamp, obuwia) oraz przyciąganie do miasta talentów związanych z tymi działalnościami. Stworzenie warunków dla przyciągnięcia dużego inwestora.
2. Wykorzystanie przedsiębiorczości lokalnej dla wzmocnienia gospodarki miasta.	Stworzenie atrakcyjnej wizji rozwoju ekonomicznego miasta angażującej mieszkańców. Preferencyjne warunki dla rozwoju firm lokalnych. Ułatwienie wszystkich procedur administracyjnych dotyczących prowadzenia bieżącej działalności gospodarczej.
3. Niski poziom dostosowania kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.	Stworzenie oferty edukacyjnej dla kreatywnych kadr. Kontynuacja wsparcia przez Urząd Pracy praktyk, staży, bonów zatrudnieniowych itp. Ścisłe powiązanie potrzeb przedsiębiorców z kierunkami dedykowanymi w szkołach zawodowych, średnich, wyższych.
4. Niewykorzystywany potencjał turystyczny miasta.	Wykorzystanie ruchu pielgrzymkowego do wykreowania usług turystycznych.
5. Wszechstronny rozwój kapitału ludzkiego w mieście.	Kreacja przestrzeni wspierających work-life balance. Tworzenie miejsc wypoczynku dla wszystkich pokoleń, kompleksy rekreacyjne, w tym z basenami.
6. Spójność komunikacyjna miasta na rzecz rozwoju gospodarczego.	Dogodna komunikacja: połączenia dróg krajowych, powiatowych i lokalnych, rozwiązania typu „zielona fala”).

KULTURA	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Niski poziom świadomości kulturalnej mieszkańców.	Zintensyfikowanie działań w zakresie edukacji kulturalnej wśród różnych grup wiekowych mieszkańców, w szczególności edukacja kulturalna w szkołach. Stworzenie programu edukacyjnego dla szkół podstawowych i gimnazjów z zakresu kultury.
2. Bariery finansowe utrudniające dostęp do kultury części mieszkańców.	System ulg finansowych dla osób uczestniczących w miejskich wydarzeniach kulturalnych.
3. Niski poziom tożsamości społeczności lokalnych.	Tworzenie warunków dla rozwoju lokalnych inicjatyw kulturalnych mieszkańców
4. Wysoki poziom wydarzeń kulturalnych niedostatecznie wykorzystywanych do kształtowania wizerunku miasta.	Promocja istniejących wydarzeń, łączenie wydarzeń w festiwale. Stworzenie jednej interaktywnej platformy informacyjnej dla podmiotów kultury z częścią informacyjną dla mieszkańców.
5. Marginalizowane przestrzenie w mieście, pozbawione oferty kulturalnej.	Aktywizacja terenów peryferyjnych miasta do działań kulturalnych.
6. Występowanie w mieście terenów zdegradowanych, niewykorzystywanych i obciążających wizerunek miasta.	Realizacja rewitalizacji (przestrzeni oraz społeczności) przy wykorzystaniu kultury.
7. Niedofinansowanie instytucji kultury utrudniające zarówno bieżące funkcjonowanie jak i rozwój oferty.	Przeznaczenie większych środków na kulturę – rozwój oferty, imprezy cykliczne, promocja oferty kulturalnej, generalne remonty i doposażenie. Zainteresowanie sektora biznesu i sektora pozarządowego włączaniem się w realizację działań kulturalnych – w aspekcie finansowym, organizacyjnym, lokalowym itp.
PRZESTRZEŃ, INFRASTRUKTURA, ŚRODOWISKO	
Wyzwanie	Reakcja na wyzwanie
1. Rozlewanie się miasta.	Niedopuszczanie do utraty wartości przez dotychczas użytkowane przestrzenie. Zintensyfikowanie działań z zakresu planowania i zagospodarowania przestrzennego; objęcie całego miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego zakładającymi właściwe proporcje i układ terenów o poszczególnych funkcjach – zapobieganie dalszemu rozproszaniu zabudowy i „rozlewania” się miasta.
2. Antropopresja na tereny cenne przyrodniczo.	Objęcia obszarową oraz obiektową formą ochrony przyrody cennych zasobów przyrodniczych występujących w mieście i ich ochrona przed stopniową zabudową i przekształcaniem.

	Zachowanie fragmentacji obszarów przyrodniczo aktywnych, w tym ciągów ekologicznych, stworzenie spójnego przestrzennie i funkcjonalnie układu terenów zieleni (urządzonej i nieurządzonej).
3. Niewykorzystany potencjał przestrzeni miasta w dziedzinie wypoczynku.	Istotne zwiększenia ilości terenów zieleni urządzonej, doprowadzenie do ich równomiernego rozkładu w obrębie miasta. Zagospodarowanie terenów nad Wartą w sposób wykorzystujący potencjał rzeki. Lepsze zagospodarowanie zieleni w Częstochowie – Warta, Lisiniec, parki, poprawa zagospodarowania istniejących i stworzenie nowych parków, stworzenie tras przyrodniczych, krajobrazowych, poznawczych, edukacyjnych. Wykorzystanie potencjału jaką dają obecność przepływającej przez miasto Wartę, stworzenie przestrzeni integrującej miasto z rzeką; odpowiednio zagospodarowane tereny kreujące atrakcyjność krajobrazów oraz całych zespołów urbanistycznych.
4. Konkurencja o inwestorów ze strony innych miast.	Tworzenie nowych i podniesienie jakości istniejących terenów inwestycyjnych. Przemyślane lokalizacje dla sklepów powierzchniowych.
5. Zaniedbane przestrzenie, w tym w centrum miasta, stara zabudowa wymagająca modernizacji.	Rewitalizacja przestrzeni miejskiej.
6. Dostosowanie infrastruktury technicznej do potrzeb nowoczesnej gospodarki i społeczeństwa.	Rozbudowa sieci energetycznych umożliwiającą zaopatrzenie nowych terenów rozwoju. Modernizacja istniejącej infrastruktury z dostosowaniem jej lokalizacji do poprawy jakości krajobrazu miejskiego.
7. Nieokreślona rola Alei NMP w mieście.	Rozstrzygnięcie funkcji Alei – deptak wyłączony z ruchu lub arteria komunikacyjna.
8. Liczne tereny przemysłowe możliwe do ponownego wykorzystania.	Zagospodarowanie terenów przemysłowych, w tym Elanex, browar, zapalczarnia.
9. Rozległość miasta i obciążenie ruchem drogowym.	Uporządkowanie układu drogowego miasta oraz dalsza poprawa jakości dróg. Rozwój publicznej komunikacji miejskiej – tania, sprawna, niezawodna, w tym tramwajowa. Rozwój węzłów komunikacyjnych i stacji przesiadkowych. Połączenia komunikacją publiczną z lotniskiem.
10. Niski poziom wykorzystania ruchu pielgrzymkowego dla rozwoju miasta.	Ruch pielgrzymkowy jako wsparcie dla rozwoju lokalnego biznesu – zatrzymanie pielgrzymów w mieście na dłużej.
11. Zanieczyszczenia powietrza w mieście.	Intensyfikacja działań w zakresie ograniczenia wpływu procesów energetycznych na środowisko ze szczególnym uwzględnieniem

	jakości powietrza. Poprawa jakości powietrza w mieście – likwidacja niskiej emisji, podłączenie do sieci ciepłowniczych. Budowa społeczeństwa obywatelskiego w obszarze poprawy efektywności paliw i energii oraz ograniczenia niskiej emisji. Utrzymanie pozycji Częstochowy jako lidera w kształtowaniu i wdrażaniu zrównoważonej gospodarki energetycznej na poziomie regionu i kraju.
12. Wzmocnienie pozycji Częstochowy w otoczeniu.	Kształtowanie pozycji Częstochowy jako lidera na obszarze subregionu północnego.

8. Uwarunkowania finansowe

(rozdział przygotowany przez służby finansowe Urzędu Miasta Częstochowy pracujące pod kierownictwem pani Skarbnik Ewy Wójcik)

Wskazanie możliwości finansowych określa realność działań wskazanych w Strategii Rozwoju Miasta. Przedstawione zostały dwa warianty prognoz sytuacji finansowej.

WARIANT I

Prognoza przyjęta na podstawie aktualnie obowiązującej Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Częstochowy na lata 2016-2031.

Podstawą przygotowania prognozy finansowej w tym wariantcie były dane zawarte w Wieloletniej Prognozie Finansowej Miasta Częstochowy na lata 2016-2031 przyjętej Uchwałą nr 236.XIX.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 30.12.2016 r. w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Częstochowy na lata 2016-2031.

I. PROGNOZA DOCHODÓW BUDŻETU MIASTA

Długoterminowa prognoza dochodów uwzględnia:

- prognozowany przez Ministerstwo Finansów wskaźnik inflacji i PKB,
- analizę danych historycznych,
- zmianę przepisów prawnych, mających wpływ na poszczególne źródła dochodów,
- indywidualne założenia dla poszczególnych kategorii dochodów budżetowych,
- możliwość pozyskania bezzwrotnych środków zewnętrznych.

W celu uzyskania porównywalnych wielkości w prognozie uwzględnione zostały dochody miasta mające rytmicznie powtarzający się charakter (podatki, opłaty, subwencje, dotacje).

Dochody budżetowe powiększone zostały również o środki pochodzące z Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zagranicznych nie podlegających zwrotowi. Środki te zaplanowano w wielkościach realnych do pozyskania. W prognozie dochodów na 2016 rok i lata następne uwzględniono również wpływy za zarządzanie i administrowanie miejskim zasobem lokalowym oraz dochody z opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Natomiast środki planowane do pozyskania, mające charakter jednorazowy oraz te, które budzą wątpliwości co do szans pojawienia się w budżecie, nie zostały uwzględnione w prognozie dochodów na rok 2016 i na lata przyszłe.

1. Prognoza poszczególnych źródeł dochodów bieżących

Założono, iż dochody bieżące, z wyłączeniem dotacji i środków unijnych, wzrosną o 4,5% w roku 2017, tj. na poziomie zakładanego w projekcie budżetu państwa wskaźnika PKB powiększonego o 40% zakładanej inflacji. Po roku 2017 dochody bieżące będą wzrastać o 2%, co wynika z ostrożności i niepewności co do kształtowania się makroekonomicznych

wskaźników w kolejnych latach.

2. Prognoza poszczególnych źródeł dochodów majątkowych

Dochody majątkowe z tytułu środków pozyskiwanych na realizację inwestycji zaplanowano na podstawie zawartych umów. Wyjątek stanowią dwa strategiczne zadania przewidziane do realizacji w bieżącym okresie programowania, dla których założono pełny montaż finansowy łącznie ze środkami unijnymi.

Dochody majątkowe wypracowywane z majątku miasta zaplanowano z uwzględnieniem posiadanego stanu majątku miasta oraz jego odtworzenia.

II. PROGNOZA WYDATKÓW BUDŻETU MIASTA

Do prognozy wydatków przyjęto następujące założenia:

- wykonanie wydatków w budżetach lat przeszłych, a w szczególności 2014 roku i przewidywanego wykonania 2015 roku,
- zachowanie dotychczasowej struktury poszczególnych kategorii wydatków,
- zabezpieczenia kwot na spłatę i obsługę długu oraz ewentualną spłatę poręczeń udzielonych przez gminę,
- zachowanie relacji wynikającej z art. 242 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, tj. planowane wydatki bieżące są niższe niż planowane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową z lat ubiegłych i wolne środki,
- kształtowanie się wskaźnika wydatków bieżących i inwestycyjnych w stosunku do wydatków ogółem na poziomie zabezpieczającym realizację zadań miasta,
- wydatki majątkowe na poziomie zabezpieczającym realizację zadań współfinansowanych ze środków UE oraz kontynuacji rozpoczętych inwestycji, a także z uwzględnieniem możliwości finansowania zadań inwestycyjnych z budżetów kolejnych lat.

1. Prognoza wydatków bieżących

Wydatki bieżące, bez obsługi długu, średniorocznie wzrastają o 0,05-0,1%. Nieznaczny wzrost wynika z konieczności zabezpieczenia w pierwszej kolejności wydatków na obsługę długu, kwot na ewentualną spłatę poręczeń, a także na zabezpieczenie spłat kredytów i pożyczek. W związku z tym, na pozostałe potrzeby wydatkowe nie przewiduje się znacznego wzrostu.

2. Prognoza wydatków majątkowych

Wydatki majątkowe w okresie 2016–2020 zaplanowano uwzględniając realizację zadań współfinansowanych środkami bezzwrotnymi zewnętrznymi oraz zakończenie zadań rozpoczętych w latach poprzednich. W latach kolejnych kwota wydatków majątkowych wynika

z możliwości budżetu miasta.

W zakresie zadań inwestycyjnych planowanych do współfinansowania środkami Unii Europejskiej w nowej perspektywie finansowej 2014-2020 ujęto jedynie kwoty wkładu własnego, z wyjątkiem dwóch zadań pn. „Budowa przedłużenia Alei Bohaterów Monte Cassino do ul. Dźbowskiej oraz rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 908 (ul. Dźbowska, Powstańców Warszawy, Gościnną)” oraz „Modernizacja części sieci oświetleniowej w Częstochowie”, dla których sporządzono pełny montaż finansowy.

III. PROGNOZOWANE WYNIKI BUDŻETU MIASTA CZĘSTOCHOWY

Założenia dotyczące deficytu budżetowego i źródeł jego pokrycia

Prognozy budżetowe wskazują, iż budżet roku 2016 zamknie się ujemnym wynikiem. Planuje się, że źródłem pokrycia deficytu budżetowego będzie kredyt.

Zakłada się, że budżety lat kolejnych począwszy od 2017 roku zamykać się będą nadwyżką budżetową, która zabezpiecza spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań.

IV. ZADŁUŻENIE MIASTA CZĘSTOCHOWY

Założenia dotyczące zadłużenia i jego spłaty

Planuje się, że na koniec 2015 roku będzie wynosiło 452 388 005 zł. Przy założeniu, że w roku 2016 do budżetu wpłynie kwota 33 mln zł z tytułu pozyskanego kredytu z EBI, planowane zadłużenie miasta Częstochowy z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek na koniec 2016 roku wyniesie 452 401 905 zł.

W przypadku wyższego zapotrzebowania na wydatki majątkowe niż wynika to z prognoz nie wyklucza się zaciągania kolejnych kredytów. Natomiast, przy założeniu, że poziom wydatków majątkowych będzie zgodny z założonym w prognozie, nie będzie potrzeby zaciągania długu.

W sporządzonej Wieloletniej Prognozie Finansowej ujęto spłatę rat w wielkościach wynikających z zawartych umów kredytowych. Odsetki od zadłużenia na lata 2016-2017 wyliczono przyjmując WIBOR na poziomie 3% oraz indywidualne marże banku zgodnie z zawartymi umowami, natomiast od roku 2018 przyjęto WIBOR na poziomie 3,5% powiększony o indywidualne marże banku zgodnie z zawartymi umowami.

Założenia dotyczące udzielonych poręczeń

Miasto Częstochowa poręczyło kredyty następującym podmiotom:

- Miejski Szpital Zespolony w Częstochowie – poręczenia ustanowione w 2007, 2013, 2014 i 2015 roku,
- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej TBS w Częstochowie Sp. z o.o. – dwa poręczenia ustanowione w 2010 roku,
- Częstochowskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. – poręczenie ustanowione w 2013 roku.

Splata ewentualnych zobowiązań z tytułu ww. poręczeń następować będzie z dochodów własnych miasta Częstochowy zgodnie z harmonogramami spłat wynikających z umów bankowych.

V. UDZIELONE POŻYCZKI

Miasto Częstochowa w latach poprzednich udzieliło swoim jednostkom nieoprocentowanych pożyczek, tj.:

- Miejskiemu Szpitalowi Zespolonemu w Częstochowie z przeznaczeniem na uregulowanie części zobowiązań krótkoterminowych i częściowe przywrócenie płynności finansowej,
- Agencji Rozwoju Regionalnego w Częstochowie z przeznaczeniem na realizację projektu pn. „Green IT Network Europe” w ramach programu Operacyjnego Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IVC.

Zarówno w roku 2016, jak i kolejnych latach przewiduje się wpływ środków z udzielonych przez miasto ww. podmiotom pożyczek, zgodnie z zawartymi umowami.

VI. WSKAŹNIKI BUDŻETOWE

Wszystkie wskaźniki budżetowe kształtują się na prawidłowym poziomie.

WARIANT I

STRATEGIA FINANSOWA MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2016-2030											
Lp.	Wyszczególnienie	ROK BUDŻETOWY									
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Dochody ogółem	1 005 864 343	1 061 376 642	1 047 235 975	1 047 436 965	1 061 649 128	1 082 877 533	1 104 530 505	1 126 506 710	1 148 915 464	1 171 893 773
1.1.	Dochody bieżące	966 041 021	1 003 543 019	1 020 472 463	1 040 836 965	1 061 649 128	1 082 877 533	1 104 530 505	1 126 506 710	1 148 915 464	1 171 893 773
1.2.	dochody majątkowe	39 823 322	57 833 623	26 763 512	6 600 000						
	w tym:										
	- planowane do pozyskania środki UE	26 412 892	27 633 623	12 963 512							
2.	Wydatki ogółem	1 028 409 943	1 026 277 190	1 010 358 018	1 016 172 058	1 029 032 091	1 046 950 496	1 067 893 468	1 089 869 673	1 112 278 427	1 135 330 764
2.1.	Wydatki bieżące	894 782 886	890 121 067	891 427 194	890 987 829	890 701 340	890 065 727	889 430 992	888 997 135	888 465 157	888 733 059
	w tym:										
	z tytułu poręczeń i gwarancji	6 030 000	6 338 024	6 151 124	5 082 531	4 639 800	4 775 900	4 745 000	4 019 600	3 534 200	3 510 300
	wydatki na obsługę długu	15 000 000	14 185 000	15 087 000	13 772 000	12 619 000	11 181 000	9 723 000	8 490 000	7 143 000	6 608 000
2.2.	Wydatki majątkowe	133 627 057	136 156 123	118 930 824	125 184 229	138 330 751	156 884 769	178 462 476	200 872 538	223 813 270	246 597 705
	w tym:										
	- planowane do pozyskania środki UE	26 412 892	27 633 623	12 963 512							
3.	Wynik budżetu	-22 545 600	35 099 452	36 877 957	31 264 907	32 617 037	35 927 037	36 637 037	36 637 037	36 637 037	36 563 009
4.	Przychody budżetu	55 531 700	1 781 000	1 830 200	1 630 200	1 630 200	1 620 200	910 200	910 200	910 200	910 200
4.1.	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych										
4.2.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt. 6 ustawy	21 000 000									
4.3.	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych	33 000 000									
4.4.	Inne przychody niezwiązane z zaciąganiem długu	1 531 700	1 781 000	1 830 200	1 630 200	1 630 200	1 620 200	910 200	910 200	910 200	910 200
5.	Rozchody budżetu	32 986 100	36 880 452	38 708 157	32 895 107	34 247 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 473 209
5.1.	Splaty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	32 986 100	36 880 452	38 708 157	32 895 107	34 247 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 473 209
6.	Kwota długu	452 401 905	415 521 453	376 813 296	343 918 189	309 670 952	272 123 715	234 576 478	197 029 241	159 482 004	122 008 795

WARIANT I

		STRATEGIA FINANSOWA MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2016-2030				
Lp.	Wyszczególnienie	ROK BUDŻETOWY				
		2026	2027	2028	2029	2030
1.	Dochody ogółem	1 195 331 649	1 219 238 282	1 243 623 048	1 268 495 509	1 293 865 418
1.1.	Dochody bieżące	1 195 331 649	1 219 238 282	1 243 623 048	1 268 495 509	1 293 865 418
1.2.	dochody majątkowe					
	w tym:					
	- planowane do pozyskania środki UE					
2.	Wydatki ogółem	1 165 940 558	1 189 120 691	1 217 205 457	1 248 772 795	1 282 232 084
2.1.	Wydatki bieżące	887 201 842	886 971 507	886 642 055	886 516 486	886 700 801
	w tym:					
	z tytułu poręczeń i gwarancji	3 461 334	3 389 596	1 820 000	1 785 000	1 800 000
	wydatki na obsługę długu	4 262 000	3 217 000	2 081 000	1 139 000	495 000
2.2.	Wydatki majątkowe	278 738 716	302 149 184	330 563 402	362 256 309	395 531 283
	w tym:					
	- planowane do pozyskania środki UE					
3.	Wynik budżetu	29 391 091	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
4.	Przychody budżetu	726 500	0	0	0	0
4.1.	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych					
4.2.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt. 6 ustawy					
4.3.	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych					
4.4.	Inne przychody niezwiązane z zaciąganiem długu	726 500				
5.	Rozchody budżetu	30 117 591	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
5.1.	Spląty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	30 117 591	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
6.	Kwota długu	91 891 204	61 773 613	35 356 022	15 633 308	3 999 974

WARIANT II

Prognoza uwzględniająca przyjęcie środków unijnych z perspektywy 2014-2020 w wysokości oszacowanej przez poszczególne wydziały Urzędu Miasta i jednostki realizujące.

1. Założono, iż dochody bieżące, z wyłączeniem dotacji i środków unijnych, wzrosną o 4,5% w roku 2017, tj. na poziomie zakładanego w projekcie budżetu państwa wskaźnika PKB powiększonego o 40% zakładanej inflacji. Po roku 2017 dochody bieżące będą wzrastać o 2%, co wynika z ostrożności i niepewności co do kształtowania się makroekonomicznych wskaźników w kolejnych latach.
2. Dochody majątkowe zaplanowano zgodnie z przygotowanymi przez wydziały/jednostki zestawieniami planowanych do pozyskania środków w latach 2016-2020 w ramach nowej perspektywy unijnej, niezbędnych do realizacji szeregu inwestycji miejskich.
3. Wydatki bieżące, bez obsługi długu, średniorocznie wzrastają o 0,05-0,1%. Nieznaczny wzrost wynika z konieczności zabezpieczenia w pierwszej kolejności wydatków na obsługę długu, kwot na ewentualną spłatę poręczeń, a także na zabezpieczenie spłat kredytów i pożyczek. W związku z tym, na pozostałe potrzeby wydatkowe nie przewiduje się znacznego wzrostu.
4. Wydatki majątkowe w okresie 2016-2020 zaplanowano zgodnie z przygotowanymi przez wydziały/jednostki zestawieniami planowanych do pozyskania środków w ramach nowej perspektywy unijnej na lata 2016-2020, niezbędnych do realizacji szeregu inwestycji miejskich.
5. Prognozy budżetowe wskazują, iż budżet roku 2016 zamknie się ujemnym wynikiem. Planuje się, że źródłem pokrycia deficytu budżetowego będzie kredyt. Zakłada się, że budżety lat kolejnych począwszy od 2017 roku zamykać się będą nadwyżką budżetową, która zabezpiecza spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań.
6. Pozostałe założenia dotyczące ewentualnych spłat poręczeń, udzielonych pożyczek kształtują się tak jak w wariantcie I.
7. Ze sporządzonych analiz wynika, iż po dokonaniu zwiększenia, zarówno strony dochodowej, jak i wydatkowej, o planowane do pozyskania środki unijne, wszystkie wskaźniki budżetowe będą kształtować się na prawidłowym poziomie.
Absorpcja środków unijnych powoduje wzrost wydatków ogółem. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem kształtować się będzie na poziomie średnio 20%.
Od 2021 roku realizacja zadań majątkowych będzie się odbywać ze środków własnych budżetu na poziomie ok. 16-20% wydatków ogółem.
Ewentualne zwiększenie wydatków majątkowych musiałoby odbyć się przez dofinansowanie ich realizacji zwrotnymi środkami zewnętrznymi.

WARIANT II

STRATEGIA FINANSOWA MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2016-2030											
Lp.	Wyszczególnienie	ROK BUDŻETOWY									
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Dochody ogółem	1 008 984 149	1 128 830 622	1 144 766 092	1 296 241 616	1 118 649 128	1 082 877 533	1 104 530 505	1 126 506 710	1 148 915 464	1 171 893 773
1.1.	Dochody bieżące	966 041 021	1 003 543 019	1 020 472 463	1 040 836 965	1 061 649 128	1 082 877 533	1 104 530 505	1 126 506 710	1 148 915 464	1 171 893 773
1.2	dochody majątkowe	42 943 128	125 287 603	124 293 629	255 404 651	57 000 000					
	w tym:										
	- planowane do pozyskania środki UE	29 532 698	95 087 603	110 493 629	248 804 651	57 000 000					
2.	Wydatki ogółem	1 031 529 749	1 093 731 170	1 107 888 135	1 264 976 709	1 086 032 091	1 046 950 496	1 067 893 468	1 089 869 673	1 112 278 427	1 135 330 764
2.1.	Wydatki bieżące	894 782 886	890 121 067	891 427 194	890 987 829	890 701 340	890 065 727	889 430 992	888 997 135	888 465 157	888 733 059
	w tym:										
	z tytułu poręczeń i gwarancji	6 030 000	6 338 024	6 151 124	5 082 531	4 639 800	4 775 900	4 745 000	4 019 600	3 534 200	3 510 300
	wydatki na obsługę długu	15 000 000	14 185 000	15 087 000	13 772 000	12 619 000	11 181 000	9 723 000	8 490 000	7 143 000	6 608 000
2.2.	Wydatki majątkowe	136 746 863	203 610 103	216 460 941	373 988 880	195 330 751	156 884 769	178 462 476	200 872 538	223 813 270	246 597 705
	w tym:										
	- planowane do pozyskania środki UE	29 532 698	95 087 603	110 493 629	248 804 651	57 000 000					
3.	Wynik budżetu	-22 545 600	35 099 452	36 877 957	31 264 907	32 617 037	35 927 037	36 637 037	36 637 037	36 637 037	36 563 009
4.	Przychody budżetu	55 531 700	1 781 000	1 830 200	1 630 200	1 630 200	1 620 200	910 200	910 200	910 200	910 200
4.1.	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych										
4.2.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt. 6 ustawy	21 000 000									
4.3.	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych	33 000 000									
4.3.1.	w tym na pokrycie deficytu budżetu	22 545 600									
4.4.	Inne przychody niezwiązane z zaciąganiem długu	1 531 700	1 781 000	1 830 200	1 630 200	1 630 200	1 620 200	910 200	910 200	910 200	910 200
5.	Rozchody budżetu	32 986 100	36 880 452	38 708 157	32 895 107	34 247 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 473 209
5.1.	Spląty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	32 986 100	36 880 452	38 708 157	32 895 107	34 247 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 547 237	37 473 209
6.	Kwota długu	452 401 905	415 521 453	376 813 296	343 918 189	309 670 952	272 123 715	234 576 478	197 029 241	159 482 004	122 008 795

WARIANT II

		STRATEGIA FINANSOWA MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2016-2030				
Lp.	Wyszczególnienie	ROK BUDŻETOWY				
		2026	2027	2028	2029	2030
1.	Dochody ogółem	1 195 331 649	1 219 238 282	1 243 623 048	1 268 495 509	1 293 865 418
1.1.	Dochody bieżące	1 195 331 649	1 219 238 282	1 243 623 048	1 268 495 509	1 293 865 418
1.2.	dochody majątkowe					
	w tym:					
	- planowane do pozyskania środki UE					
2.	Wydatki ogółem	1 165 940 558	1 189 120 691	1 217 205 457	1 248 772 795	1 282 232 084
2.1.	Wydatki bieżące	887 201 842	886 971 507	886 642 055	886 516 486	886 700 801
	w tym:					
	z tytułu poręczeń i gwarancji	3 461 334	3 389 596	1 820 000	1 785 000	1 800 000
	wydatki na obsługę długu	4 262 000	3 217 000	2 081 000	1 139 000	495 000
2.2.	Wydatki majątkowe	278 738 716	302 149 184	330 563 402	362 256 309	395 531 283
	w tym:					
	- planowane do pozyskania środki UE					
3.	Wynik budżetu	29 391 091	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
4.	Przychody budżetu	726 500	0	0	0	0
4.1.	Nadwyżka budżetowa z lat ubiegłych					
4.2.	Wolne środki, o których mowa w art. 217 ust. 2 pkt. 6 ustawy					
4.3.	Kredyty, pożyczki, emisja papierów wartościowych					
4.3.1.	w tym na pokrycie deficytu budżetu					
4.4.	Inne przychody niezwiązane z zaciągnięciem długu	726 500				
5.	Rozchody budżetu	30 117 591	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
5.1.	Spląty rat kapitałowych kredytów i pożyczek oraz wykup papierów wartościowych	30 117 591	30 117 591	26 417 591	19 722 714	11 633 334
6.	Kwota długu	91 891 204	61 773 613	35 356 022	15 633 308	3 999 974

WNIOSKI:

1. Przyjęte założenia do prognoz w Wariantcie I i II uwzględniają wzrost dochodów (bez środków UE) na poziomie ok. 2%. Wydatki bieżące przyjęto natomiast w kwotach niewykazujących żadnego realnego wzrostu.
A zatem zakłada się bardzo rygorystyczną politykę w zakresie wydatkowania środków publicznych bez przyjmowania do realizacji nowych zadań bieżących jeśli nie będą one miały źródła pokrycia w dochodach.
2. W wariantcie II przyjęto na podstawie danych zebranych z wydziałów, że średnio w latach 2016-2020, 43% wydatków majątkowych będzie finansowanych ze środków unijnych. Zakłada się, że środki UE zwiększą zarówno stronę dochodową, jak i wydatkową budżetu. Wydatki majątkowe w okresie 2016-2020 będą średniorocznie stanowić 20% wydatków ogółem, a kierunki wydatkowania środków będą zgodne z programami unijnymi. W latach 2021-2024 finansowanie zadań bez udziału jakichkolwiek środków zewnętrznych będzie stanowiło średniorocznie ok. 17% budżetu. Natomiast po 2025 roku, w przypadku niezwiększania długu i utrzymania wydatków bieżących na poziomie minimalnym, budżet miasta mógłby wyasygnować na wydatki inwestycyjne średniorocznie ok. 25%.
3. Słabą stroną przedstawionych prognoz mogą okazać się niskie limity na wydatki bieżące. Presja na nie może wymuszać zmniejszenie wydatków majątkowych bądź konieczność sięgnięcia po zewnętrzne zwrotne źródła finansowania.

Warunkiem istotnym dla utrzymania bezpieczeństwa finansowego miasta jest utrzymanie dobrej oceny wiarygodności finansowej Częstochowy na rynkach międzynarodowych. Fitch Ratings zmienił w 2015 r. perspektywę ratingów Miasta Częstochowy ze „stabilnej” na „pozytywną” oraz potwierdził międzynarodowe długoterminowe ratingi dla zadłużenia w walucie zagranicznej i krajowej na poziomie „BBB”.

Dostępność do instrumentów finansowania rozwoju, w tym długoterminowych kredytów Europejskiego Banku Inwestycyjnego, zależy od utrzymania przynajmniej tak wysokiej oceny ratingowej.

9. Wizja, cele strategiczne

Wizja Miasta

My, Częstochowianie, świadomi intelektualnego i materialnego dziedzictwa naszego Miasta, w sposób odpowiedzialny budując przyszłość, dążyć będziemy by w przyszłości, w perspektywie 2030 roku, Częstochowa była:

Miastem przyjaznym dla mieszkańców, oferującym wysoką jakość życia rozumianą nie tylko jako materialne warunki życia, zdrowie, edukację, aktywność ekonomiczną i kulturalną, czas wolny i relacje społeczne, osobiste bezpieczeństwo, jakość infrastruktury, środowiska przyrodniczego, lecz także dobrobyt subiektywny, rozumiany jako satysfakcja, jaką czerpią ludzie z różnych aspektów życia jako całości, samopoczucie psychiczne i odczuwane stany emocjonalne.

Miastem konkurencyjnym w skali ponadregionalnej, atrakcyjnym dla przedsiębiorców, jako miejsce lokowania i prowadzenia biznesu; miastem nowoczesnym, dysponującym dobrze wykształconymi zasobami pracowników, tworzącym stałe więzy kooperacji między nauką a przedsiębiorczością.

Miastem spójnym społecznie, ekonomicznie i przestrzenie, chroniącym bioróżnorodność, rewitalizującym najbardziej zdegradowane obszary, obsługiwanych przez efektywny transport publiczny. Miastem otwartym i dostępnym, rozwijającym się w sposób zrównoważony w kierunku miast zwartych przestrzennie, ale jednocześnie niepozbawionych dobrze zorganizowanych przestrzeni publicznych i terenów zieleni.

Miastem sprawnie zarządzanym w sposób skuteczny, efektywny i partnerski, poprzez coraz bardziej zintegrowane działania obejmujące całe miejskie obszary funkcjonalne oraz aktywną współpracę z mieszkańcami. Miastem w widoczny sposób ograniczającym zużycie zasobów, w tym zwłaszcza paliw, energii, wody i coraz lepiej przygotowującym się do skutków zmian klimatu.

Miastem z Jasną Górą, dumnym z tradycji otwartości i gościnności, tworzącym możliwie najlepsze warunki przybywającym tu od stuleci pielgrzymom, pamiętającym o symbolicznym znaczeniu „duchowej Stolicy Polski”, centrum pielgrzymkowym chrześcijańskiego świata.

Dążąc do realizacji takiej wizji Częstochowy kierujemy się zasadami:

- zrównoważonego rozwoju – oznaczającego dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców, trwałego rozwoju gospodarki oraz odpowiedzialnego korzystania z zasobów środowiska przy uwzględnieniu skutków ekonomicznych, społecznych i środowiskowych dla obecnych i przyszłych pokoleń;
- inteligentnego rozwoju – oznaczającego twórcze, kreatywne podejście do problemów, wdrażanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technologicznych w gospodarce miejskiej oraz wykorzystywanie nowoczesnych technik przetwarzania danych przy realizacji usług publicznych;
- pomocniczości – polegającej na rozwiązywaniu lokalnych problemów u źródła. Oznacza to delegowanie wykonania poszczególnych zadań lokalnym wspólnotom, organizacjom

pozarządowym oraz przedsiębiorcom, jeśli są w stanie je zrealizować, oraz wsparcia tych dziedzin, w których instytucje niższego rzędu nie są w stanie poradzić sobie same. Oznacza to także działanie poprzez partnerstwa publiczno-prywatne i publiczno-społeczne;

- skuteczności i gospodarności – oznaczającej dążenie do maksymalizacji efektów działań przy minimalizacji nakładów. Miasto powinno stale poprawiać skuteczność, odpowiedzialnie gospodarując ograniczonymi zasobami;
- koncentracji działań – polegającej na skupieniu działań na najważniejszych wyzwaniach w konkretnej przestrzeni Miasta. Wiąże się to z koniecznością dokonywania wyboru dotyczącego pierwszeństwa dla działań priorytetowych.

Dążąc do tworzenia miasta przyjaznego, zapewniającego mieszkańcom dobre i godne życie, miasta konkurencyjnego i spójnego społecznie, ekonomicznie i przestrzenne, ogniskujemy aktywność i wysiłek społeczności w czterech obszarach:

- A. Przestrzeń
- B. Praca
- C. Społeczeństwo
- D. Centrum

A. Przestrzeń

Częstochowa, dążąc do konkurencyjności i będąc liderem rozwoju regionalnego powinna być równocześnie dobrym miejscem do życia. Dzięki zastosowaniu standardów urbanistycznych przestrzeń miejska stanie się zagospodarowana w sposób racjonalny, charakteryzując się ładem przestrzennym. Centrum miasta będzie nie tylko dobrą lokalizacją dla siedzib firm i instytucji, ale również miejscem, w którym chętnie osiedlają się ich mieszkańcy, korzystając między innymi z wysokiej jakości przestrzeni publicznych. Energochłonny transport samochodowy wewnątrz miasta będzie skutecznie zastępowany przez zintegrowane systemy transportu publicznego, co przeciwdziała zanieczyszczeniu środowiska. Zmodernizowany i uzupełniony układ drogowy zapewni płynny tranzyt przez miasto oraz między dzielnicami miasta, by w ten sposób ograniczyć energochłonność transportu i jego negatywny wpływ na środowisko. Procesy „rozlewania się” miasta i niekontrolowanej suburbanizacji będą ograniczane przez sprawny system planowania przestrzennego. Zidentyfikowane obszary zdegradowane poddane zostaną procesom rewitalizacji, uwzględniającej przede wszystkim pozytywne efekty społeczne. Jednocześnie funkcjonalne obszary Częstochowy staną się atrakcyjnym miejscem do życia; ich mieszkańcy uzyskają dostęp do terenów zielonych czy przestrzeni rekreacyjnej, a także do dobrej jakości usług publicznych. Planowanie przestrzenne dążyć będzie do rozdzielania stref aktywności gospodarczej od terenów mieszkalnych. Rozwój budownictwa mieszkaniowego promować będzie rozwiązania zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Budownictwo będzie dążyło do ograniczania

materiałochłonności i energochłonności budynków w całym cyklu budowlanym – od projektu po eksploatację. Na terenach ośrodków miejskich dążyć się będzie do wdrażania takich rozwiązań, które umożliwią zagospodarowanie wód opadowych w obrębie nieruchomości i ograniczą konieczność odprowadzania tych wód kanalizacją deszczową.

B. Praca

Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, przy jednoczesnym inwestowaniu w podniesienie jakości kształcenia zawodowego, otworzyć powinno szansę dla wszystkich mieszkańców miasta na pracę zgodną z zainteresowaniem i wrodzonymi uzdolnieniami, pracę w godnych i zdrowych warunkach, właściwie wynagradzaną. Miasto dążyć będzie do konkurencji z innymi silnymi ośrodkami pod względem przygotowania terenów inwestycyjnych i wprowadzania zachęt materialnych, tak by skłonić poważnych inwestorów do lokowania tu planowanych przedsięwzięć. Jednocześnie Miasto aktywnie wspierać będzie lokalną małą i średnią przedsiębiorczość, promując zwłaszcza gospodarcze wykorzystanie lokalnych produktów, materiałów, usług oraz chroniąc lokalne, wynikające z tradycji specjalizacje i technologie. Zamawiając na otwartym rynku produkty i usługi miasto kierować się będzie zasadą eliminowania z grona dostawców przedsiębiorstw nieprzestrzegających podstawowych praw pracowniczych, w tym w zakresie minimalnego wynagrodzenia i warunków pracy.

Najcenniejszym zasobem Częstochowy dla rozwoju gospodarczego są ludzie: ich pracowitość, zdolność, kreatywność, wykształcenie. Miasto inwestując w rozwój szkolnictwa zawodowego dbać będzie o umocnienie tych cech. Bezpośrednia współpraca szkół z przedsiębiorcami umożliwi elastyczne dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Promowana i wspierana będzie współpraca przedsiębiorców z lokalnymi uczelniami wyższymi, w zakresie badań i wdrożenia nowych technologii. Miasto aktywnie promować będzie najlepsze przykłady produktów i usług częstochowskich, widząc w nich świadectwo jakości pracy częstochowian.

C. Społeczność

Nikt, nigdy i z żadnego powodu nie może czuć się osobą wykluczoną z praw do godnego życia, przysługującym naszej społeczności. Każdy powinien mieć równe szanse dostępu do podstawowych usług społecznych, w tym chroniących zdrowie, zapewniających dobrą edukację, a także wspierających rodzinę, opiekę nad małymi dziećmi, osobami niepełnosprawnymi i w podeszłym wieku, tworzącymi możliwość korzystania z dóbr kultury, z godziwej rozrywki, sportu i rekreacji. Promowana będzie aktywność obywatelska, tak by umacniać jakość kapitału społecznego, rozwijać umiejętność współpracy i wzajemnego zaufania. Szczególną funkcję w kreowaniu pozytywnych cech społecznych powinna odgrywać edukacja kulturalna, pozwalająca odkrywać i rozwijać wrodzoną kreatywność. Dążąc do poprawy jakości środowiska, zwiększając dostępność do zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji Miasto dbać będzie o poprawę jakości zdrowotnej życia ogółu

mieszkańców. W polityce społecznej podstawowymi zasadami wyznaczającymi sposób realizacji zadań będą: solidarność i pomocniczość. W imię solidarności wsparcie kierowane będzie tam, gdzie jest niezbędne; w pierwszym rzędzie promowana i wspierana będzie pomoc udzielana potrzebującym przez najbliższe otoczenie: rodzinę, wspólnotę sąsiedzką, lokalne organizacje pozarządowe.

D. Centrum

Potencjał miasta, jakość wytwarzanych tu usług publicznych oddziałuje na obszar szerszy, przekraczający nie tylko granice administracyjne miasta, lecz i granice subregionu. Współtworzy tym samym przyjazny model współpracy regionu śląskiego, łódzkiego i świętokrzyskiego. Zakres oddziaływania zależny jest od rozwoju częstochowskiego ośrodka akademickiego. Dostosowywane do potrzeb regionalnego rynku pracy są preferowane na uczelniach kierunki kształcenia. Działające w partnerstwie z uczelniami i rynkowymi przedsiębiorstwami centra badawczo - rozwojowe służą transferowi dorobku intelektualnego, w tym nowych technologii i rozwiązań organizacyjnych z zakresu efektywności energetycznej, energii odnawialnej, wdrażania nowych materiałów budowlanych oraz automatyki produkcji. Uczelnie udzielają intelektualnego wsparcia dla zachowania i rozwoju unikatowych, tradycyjnych specjalizacji rękodzielnictwa i wytwórczości opartej na wysokiej jakości wzornictwie przemysłowym. Jakość kształcenia i ścisła współpraca uczelni z przemysłem przyciąga do Częstochowy nowych, zdolnych i kreatywnych, obywateli.

Częstochowa staje się ośrodkiem kultury o znaczeniu ponadregionalnym. Wysoką renomą w kraju cieszy się ambitny repertuar filharmonii, teatru, wystawy muzealne i sztuki współczesnej. Cenione są organizowane w Częstochowie festiwale i prezentacje artystyczne.

Współpraca z samorządami subregionu pozwala wprowadzać standardy zagospodarowania przestrzennego chroniące walory przyrodnicze i krajobrazowe. Jura Krakowsko-Częstochowska i inne atrakcyjne krajobrazowo tereny subregionu, dzięki dobrej promocji, zyskują wysoką markę jako miejsca rodzinnego odpoczynku i aktywnej turystyki. Sprawny, zintegrowany system komunikacji zbiorowej zapewnia dogodny dojazd do pracy i szkół z obszaru otaczającego aglomerację częstochowską.

Miasto wykorzystuje skutecznie atut promocyjny jakim jest Jasna Góra. Tworzy i rozwija w mieście warunki odpowiadające różnym potrzebom milionów pielgrzymów z różnych krajów świata. W porozumieniu z innymi gminami dba o rozwój bazy pozwalający podtrzymać i rozwijać jedną z najstarszych w Europie tradycji pieszych pielgrzymek do Sanktuarium Jasnogórskiego.

Obszar:		A. PRZESTRZEŃ	
Cel strategiczny:		Kierunki działań:	
A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.		A.1.1 Określenie i wdrażanie nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. A.1.2 Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenów miasta przewidywanych w Studium jako obszary mieszkalne oraz przeznaczone pod produkcję i usługi. A.1.3 Stopniowe separowanie obszarów mieszkalnych od stref rozwoju produkcji i usług. A.1.4 Identyfikacja i wprowadzenie form ochrony miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej. A.1.5 Wyznaczenie i ochrona krajobrazu promującego dziedzictwo materialne Częstochowy. A.1.6 Zwiększanie ilości zagospodarowanych terenów zielonych i miejsc rekreacji dostępnych we wszystkich dzielnicach.	
A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.		A.2.1 Dokończenie rozbudowy i modernizacji podstawowego układu drogowego miasta, w tym połączenie centrum z węzłami autostradowymi i wylotami z miasta dróg krajowych. A.2.2 Modernizacja i remont dróg i ulic lokalnych, w sposób poprawiający bezpieczeństwo ruchu. A.2.3 Wprowadzanie stref „uspokojonego” i niskoemisyjnego ruchu w centrum miasta i w osiedlach mieszkaniowych. A.2.4 Wdrażanie inteligentnego systemu sterowania ruchem. A.2.5 Rozbudowa systemu ścieżek i dróg rowerowych. A.2.6 Rozwój i integracja pasażerskiego transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców miasta i związanego z nim, otaczającego obszaru funkcjonalnego.	
A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.		A.3.1 Wdrożenie stałego monitoringu pozwalającego wyznaczyć obszary miasta wykazujące cechy degradacji społecznej, gospodarczej, technicznej lub przestrzennej. A.3.2 Aktualizacja i wdrożenie Miejskiego Programu Rewitalizacji.	

	A.3.3 Zdiagnozowanie, wyznaczenie pod ponowne wykorzystanie zdegradowanych terenów przemysłowych i ich modernizacja infrastrukturalna.
A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.	A.4.1 Modernizacja i renowacja mieszkalnych budynków z zasobów zarządzanych przez jednostki miejskie, z uwzględnieniem poprawy efektywności energetycznej i zachowania ich walorów estetyczno-funkcjonalnych. A.4.2 Adaptacja i przeznaczenie na wynajem lokali mieszkalnych przystosowanych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, z zapewnieniem najemcom dostępu do usług opiekuńczych. A.4.3 Przygotowanie planistyczne i uzbrojenie infrastrukturalne terenów pod rozwój budownictwa mieszkaniowego. A.4.4 Realizacja, w tym z wykorzystaniem form partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, budynków z mieszkaniami na wynajem. A.4.5 Adaptacja zwalnianych lokali mieszkalnych w obiektach o gorszym standardzie na potrzeby lokali socjalnych. A.4.6 Zapewnienie wszystkim terenom przeznaczonym pod budownictwo mieszkaniowe, wskazanym w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, dostępu do sieci zaopatrzenia w wodę, odbioru ścieków, zaopatrzenia w gaz i energię elektryczną oraz sieci teleinformatycznych.
A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.	A.5.1 Zwiększenie ilości i powierzchni urządzonych terenów zielonych, w tym zapewnienie dostępności do nich mieszkańców gęsto zaludnionych dzielnic (Wrzosowiak, Raków, Ostatni Grosz, Tysiąclecie, Stare Miasto). A.5.2 Upowszechnianie różnorodnych form mikroretencji wód opadowych, w tym „zielonych dachów”, „rozszczelnionych” otoczeń domów, mikroziorników na wody deszczowe. A.5.3 Upowszechnianie „zielonych barier” i innych form skutecznie chroniących budynki mieszkalne od emisji hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych. A.5.4 Wdrażanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie rozwoju komunikacji publicznej.

	A.5.5 Eliminacja z centrum miasta i z dzielnic o wysokiej gęstości zamieszkania opartych na spalaniu węgla domowych palenisk i systemów grzewczych, poprzez zastąpienie ich systemami centralnego ogrzewania. A.5.6 Wsparcie na wymianę domowych palenisk i systemów grzewczych opartych na spalaniu węgla na instalacje niskoemisyjne w dzielnicach o przewadze budownictwa jednorodzinnego. A.5.7 Upowszechnienie systemów segregacji i recyklingu odpadów „u źródła”. A.5.8 Wspieranie dotacjami robót związanych z usuwaniem i utylizowaniem materiałów zawierającym azbest. A.5.9 Upowszechnianie form energetyki rozproszonej opartej na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii.
A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.	A.6.1 Wdrożenie programu efektywności energetycznej, kierowanego do wszystkich właścicieli i zarządców obiektów mieszkalnych, usługowych i przemysłowych na obszarze miasta, w zakresie poprawy skuteczności zarządzania i upowszechnienia dobrych wzorców efektywności. A.6.2 Utworzenie, przy współpracy z uczelniami, centrum upowszechniania efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii (transfer technologii i rozwiązań z zakresu zarządzania). A.6.3 Współpraca z jednostkami, funduszami i instytucjami europejskimi, narodowymi i regionalnymi w celu stworzenia systemu wsparcia finansowego inwestycji poprawiających efektywność energetyczną i zmniejszającą emisję zanieczyszczeń. A.6.4 Dotacje dla najuboższych grup mieszkańców na wspieranie form remontów i instalowania urządzeń zmniejszających zużycie energii w mieszkaniu. A.6.5 Narzucanie standardów budowlanych o wysokiej efektywności energetycznej na obiekty realizowane przez miasto.
Obszar:	B. PRACA

Cel strategiczny:	Kierunki działań:
B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.	B.1.1 Przygotowanie w porozumieniu z instytucjami rządowymi nowych obszarów przewidzianych do objęcia przez Specjalne Strefy Ekonomiczne. B.1.2 Wyznaczenie i przygotowanie planistyczne i infrastrukturalne stref aktywności gospodarczej, w pierwszej kolejności wykorzystujących istniejące tereny przemysłowe oraz tereny otaczające planowane węzły autostradowe. B.1.3 Wskazanie i przygotowanie miejsc rozwoju działalności logistycznej powiązanych infrastrukturalnie z sieciami autostrad, dróg krajowych, linii kolejowych i lotnisk w Pyrzowicach oraz „rezerwowym” w Rudnikach. B.1.4 Utrzymanie stabilnego systemu ulg podatkowych zachęcających do tworzenia nowych miejsc pracy, realizacji dużych inwestycji i wdrażania nowoczesnych technologii.
B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.	B.2.1 Utworzenie w porozumieniu z Izbą Rzemieśniczą i uczelniami centrum promocyjno-doradczego mającego na celu identyfikację, promocję, ochronę unikatowych specjalizacji lokalnych produktów i usług. B.2.2 Wsparcie form promocji i zbytu unikatowych specjalizacji lokalnych poprzez preferencje w wynajmie lokali użytkowych i organizacji targów, kiermaszów, wystaw. B.2.3 Wprowadzenie do kierunków kształcenia w szkolnictwie zawodowym nauki technik i wykorzystywania tradycyjnych lokalnych technologii. B.2.4 Preferowanie w zamówieniach publicznych związanych z zakupem materiałów promocyjnych produktów wytwarzanych zgodnie z lokalnymi technologiami lub opartych na lokalnych materiałach oraz wzornictwie.
B.3 Rozwój edukacji zawodowej.	B.3.1 Promocja i podniesienie atrakcyjności kształcenia w szkołach zawodowych w celu zwiększenia zainteresowania taką ofertą kształcenia uzdolnionych młodych ludzi. B.3.2 Modernizacja bazy edukacyjnej szkolnictwa zawodowego, w tym doposażenie w nowoczesne urządzenia warsztatów praktycznej nauki zawodu.

	B.3.3 Przywrócenie modelu patronackiego, w którym duże przedsiębiorstwa rynkowe bezpośrednio wpływają na wybór kierunków i jakość kształcenia swoich przyszłych kadr zawodowych. B.3.4 Wprowadzenie form partnerstwa szkół zawodowych z małymi i średnimi przedsiębiorstwami oraz zakładami rzemieślniczymi w zakresie rozwoju praktycznej nauki zawodu. B.3.5 Rozszerzenie systemu dokształcania i doskonalenia zawodowego poprzez realizację przez szkolnictwo zawodowe form szkoleń realizowanych na zamówienie przedsiębiorstw rynkowych. B.3.6 Zniesienie barier architektonicznych, technicznych i mentalnościowych blokujących dostępność do zdobycia dobrych kwalifikacji zawodowych przez osoby niepełnosprawne lub z innych przyczyn wykluczone społecznie. B.3.7 Stworzenie, przy współpracy Miasta i przedsiębiorstw rynkowych, systemu stypendiów wspierających zdobycie przez młodych ludzi wyższych kwalifikacji zawodowych, przy założeniu zwrotnego charakteru wsparcia (obowiązku odpracowania w firmie fundującej). B.3.8 Wdrożenie programu powtórnej edukacji zawodowej osób w wieku 45+, umożliwiającej adoptowanie wcześniej nabytych umiejętności do zmian wynikających z postępu technologicznego.
B.4 Wspieranie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.	B.4.1 Wspieranie form współpracy uczelni z przedsiębiorcami w zakresie badań i wdrożeń. B.4.2 Wspieranie tworzenia form start-up umożliwiających rozpoczynanie przez studentów i absolwentów samodzielnej działalności gospodarczej. B.4.3 Promowanie wykorzystywania potencjału intelektualnego pracowników naukowych i studentów przy pracach zleconych w ramach outsourcingu. B.4.4 Wspieranie wprowadzenia rodzaju patronatu dużych przedsiębiorstw rynkowych nad rozwojem kierunków i specjalności na wyższych uczelniach.
B.5 Aktywna ochrona podstawowych praw	B.5.1 Upowszechnienie, w jednostkach podległych samorządowi Miasta Częstochowa,

pracowniczych.	standardów ochrony podstawowych praw pracowniczych: zatrudnianie na stałe umowy, przy wynagrodzeniu nie mniejszym niż płaca minimalna, w warunkach zgodnych z przepisami prawa. B.5.2 Wprowadzenie formy dialogu społecznego, na poziomie miasta, między reprezentantami pracodawców i pracowników. B.5.3 Wprowadzenie standardu stosowanego przez zamówieniach publicznych finansowanych z budżetu miasta, dotyczącego wymogu uwzględniania przez wykonawcę kosztów związanych z zagwarantowaniem podstawowych prac pracowniczych (wynagrodzenia nie mniejsze od płacy minimalnej, opłacane ubezpieczenia społeczne, zagwarantowanie warunków pracy zgodnych z przepisami BHP).
Obszar: C. SPOŁECZNOŚĆ	
Cel strategiczny:	Kierunki działań:
C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.	C.1.1 Wprowadzenie powszechnego prozdrowotnego monitoringu i wsparcia profilaktycznego dla dzieci od urodzenia do ukończenia szkół podstawowych. C.1.2 Wsparcie na rzecz przeciwdziałania nieszczęściu bezpłodności. C.1.3 Wdrażanie nowych form wsparcia dla kobiet brzemiennych i we wczesnym okresie macierzyńskim, w tym upowszechnienie możliwości wykonywania pracy zawodowej zdalnej oraz udziału w szkoleniach doskonalenia zawodowego umożliwiających powrót do aktywności zawodowej. C.1.4 Rozwój bazy rekreacyjno-sportowej i promowanie aktywności fizycznej, zdrowego odżywiania i stylu życia wśród dzieci i młodzieży. C.1.5 Zwiększenie dostępności mieszkańców do specjalistycznych usług medycznych. C.1.6 Upowszechnienie aktywności fizycznej i zdrowego stylu życia w grupie wiekowej 45+. C.1.7 Wprowadzenie, na podstawie Karty Seniora, preferencji dla osób starszych w dostępie do usług medycznych.

	C.1.8 Wdrażanie programu rozwoju Miejskiego Szpitala Zespolonego. C.1.9 Utrzymanie standardu czasu interwencji zespołów ratunkowych: 15 minut od powiadomienia. C.1.10 Wdrażanie i dofinansowanie programów profilaktycznych finansowanych z budżetu miasta na podstawie wskazań wynikających ze statystyk zachorowalności. C.1.11 Wspieranie form opieki hospicyjnej gwarantującej zachowanie godności odchodzącym i pomoc psychologiczną rodzinom żegnającym najbliższych.
C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.	C.2.1 Poprawa dostępności do form opieki nad dziećmi do lat 3, w tym wspieranie rozwoju punktów opieki nad małymi dziećmi i tworzenia żłobków przy zakładach pracy. C.2.2 Zagwarantowanie dostępu do przedszkoli lub oddziałów przedszkolnych dla wszystkich dzieci w wieku 3-6 lat. C.2.3 Dofinansowanie programów uzupełniających wzmacniających zdolności intelektualne dzieci w wieku przedszkolnym. C.2.4 Wprowadzenie standardów jakości nauczania (minimalna i maksymalna ilość uczniów w klasach, ilość uczniów na jednego zatrudnionego nauczyciela itp.) by zagwarantować równy dostęp do usług edukacyjnych. C.2.5 Promowanie szkół osiągających najlepsze wyniki na egzaminach zewnętrznych, wprowadzanie „programów naprawczych” tam gdzie wyniki odzwierciedlają złą jakość kształcenia. C.2.6 Upowszechnienie na poziomie szkół poradnictwa psychologicznego i poradnictwa w zakresie wyboru zawodu. C.2.7 Wprowadzenie, jako programu dodatkowego, edukacji kulturalnej dla szkół wszystkich rodzajów, mobilizując nauczycieli do korzystania z oferty miejskich placówek kultury. C.2.8 Utrzymanie i rozwój systemu stypendialnego wzmacniającego szanse kształcenia uzdolnionych dzieci i młodzieży z rodzin uboższych.
C.3 Rozwój usług społecznych,	C.3.1 Przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym, w tym objęcie szczególną opieką rodzin osób

przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.	uzależnionych. C.3.2 Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych poprzez organizację prac interwencyjnych i wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej. C.3.3 Kontynuacja i rozwój form wsparcia osób niepełnosprawnych, w sposób umożliwiający im pełną aktywność zawodową, społeczną, obywatelską, kulturalną, sportową. C.3.4 Rozwój lokalnych centrów samopomocy społecznej mobilizujących wspólnotę sąsiedzką do wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem. C.3.5 Tworzenie mieszkań „chronionych” umożliwiających usamodzielnianie osób dotkniętych niepełnosprawnością lub osamotnieniem w starszym wieku. C.3.6 Wprowadzanie, przy współpracy z ruchem Uniwersytetów Trzeciego Wieku i wspólnotami sąsiedzkimi, różnorodnych form wsparcia aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej, obywatelskiej osób w wieku senioralnym. C.3.7 Znoszenie barier architektonicznych, dostosowanie przestrzeni publicznej miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych, starszych, kobiet brzemiennych i z małymi dziećmi. C.3.8 Kontynuacja działań na rzecz ochrony minimalnych praw dziecka, w tym ochrony przed przemocą, zagwarantowania potrzebującym posiłku, miejsca rozwoju intelektualnego oraz niezbędnego wypoczynku. C.3.9 Rozwój działań na rzecz rodzin i osób bezdomnych zmierzających do wyprowadzenia z bezdomności tych rodzin oraz osób, w tym poprzez tworzenie mieszkań chronionych.
C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.	C.4.1 Rozwijanie form wsparcia ochrony i właściwego wykorzystania zachowanego dziedzictwa materialnego dla rozwoju poczucia lokalnej tożsamości. C.4.2 Upowszechnianie wiedzy o przeszłości i teraźniejszości Częstochowy i regionu częstochowskiego. C.4.3 Wspieranie amatorskiej aktywności kulturalnej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży oraz grup senioralnych. C.4.4 Promowanie i wspieranie rozwoju lokalnych grup artystycznych i częstochowskich

	wybitnych twórców. C.4.5 Utrzymanie i stopniowe rozszerzanie na inne obszary miasta projektów: „Aleje, tu się dzieje” oraz „Nocy Kulturalnej” jako form tworzenia współpracy między różnorodnymi organizatorami, instytucjami, wykonawcami kreacji kulturalnych. C.4.6 Wsparcie rozwoju Uniwersytetów Trzeciego Wieku, przy promowaniu w nich aktywności umacniającej tożsamość lokalną słuchaczy. C.4.7 Rozszerzenie oferty edukacyjnej miejskich instytucji kultury. C.4.8 Tworzenie warunków do zwiększenia udziału mieszkańców w życiu kulturalnym miasta poprzez ułatwiony dostęp do kultury i poprawę stanu bazy materialnej istniejących instytucji kultury.
C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.	C.5.1 Wyznaczenie i monitorowanie rejonów szczególnie zagrożonych i wprowadzenie skuteczniejszych form przeciwdziałania przypadkom naruszenia bezpieczeństwa osobistego mieszkańców, w tym objęcie wskazanych rejonów monitoringiem wizyjnym. C.5.2 Doinwestowanie bazy, taboru i sprzętu Policji, Straży Pożarnej i Straży Miejskiej w celu skuteczniejszej walki z zagrożeniami. C.5.3 Poprawa skuteczności działań przeciw zjawiskom patologicznym, w tym ograniczenie dostępu do narkotyków, innych substancji psychoaktywnych (dopalaczy) i alkoholu ze źródeł nielegalnych. C.5.4 Wdrożenie programów profilaktycznych umacniających współpracę wspólnot sąsiedzkich z Policją i Strażą Miejską. C.5.5 Upowszechnienie szkoleń kształtujących właściwe zachowanie mieszkańców wobec zagrożeń nowego typu (zamachów terrorystycznych, katastrof, zagrożeń ze strony niekontrolowanych zbiegowisk itp.). C.5.6 Uwzględnianie, od etapu planowania przestrzennego i projektowania obiektów, zagrożeń bezpieczeństwa, w tym także zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi. C.5.7 Realizacja projektowanych zadań na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa

	przeciwpowodziowego i wprowadzenie stałego monitoringu stanu urządzeń przeciwpowodziowych. C.5.8 Zapewnienie w zasobach komunalnych rezerwy mieszkań zastępczych dla rodzin – ofiar kataklizmów i katastrof. C.5.9 Wspieranie i promowanie form samoorganizacji obywatelskiej, przygotowanych, w ramach szeroko rozumianej obrony cywilnej, do przeciwdziałania zagrożeniom. C.5.10 Wyznaczenie w sieci układu komunikacyjnego punktów szczególnie niebezpiecznych dla użytkowników ruchu drogowego i uwzględnianie ich przy planowaniu modernizacji i remontów.
C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.	C.6.1 Utrzymanie i rozwój form obywatelskiej partycypacji w zarządzaniu Miastem (budżet obywatelski, zasada konsultacji społecznej, publiczne debaty nad budżetem i dokumentami strategicznymi, wspieranie lokalnych inicjatyw itp.). C.6.2 Tworzenie, zwłaszcza w dzielnicach obrzeżnych centrów aktywności obywatelskiej, służących debatom społecznym i inicjowaniu lokalnych działań. C.6.3 Określanie w perspektywie kilkuletniej programów wspierania organizacji pozarządowych, by zagwarantować ciągłość finansowania ich zadań. C.6.4 Utrzymanie stałej formy Forum Organizacji Pozarządowych, by w sposób partnerski uzgadniać z nim kierunki i zasady rozwoju Miasta. C.6.5 Utrzymanie formy inkubatora organizacji pozarządowych i centrum wolontariatu, wspierając przez to skuteczność działań społecznych. C.6.6 Stwarzanie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście. C.6.7 Nowoczesna i trwała struktura dostępu do informacji, w tym o zasobach i wydarzeniach kulturalnych miasta i regionu, na bazie sieci miejskich bibliotek publicznych.
Obszar:	D. CENTRUM
Cel strategiczny:	Kierunki działań:

D.1 Rozwój akademickiego ośrodka oddziałującego na rozwój regionu.	D.1.1 Przygotowanie przez uczelnie i uzgodnienie z Miastem zakresu wsparcia dla rozwoju ośrodka akademickiego. D.1.2 Wspieranie sieci współpracy uczelni częstochowskich z ośrodkami naukowymi w Polsce i innych krajach europejskich. D.1.3 Pomoc w zaadaptowaniu się studentów i zatrudnianych pracowników naukowych przybyłych z innych krajów. D.1.4 Preferowanie uczelni lokalnych przy zamawianiu badań i opracowań dotyczących Częstochowy i regionu częstochowskiego. D.1.5 Wspieranie rozwoju kultury studenckiej.
D.2 Tworzenie w partnerstwie uczelni i przedsiębiorstw rynkowych centrów badawczo-rozwojowych i form transferu technologii o znaczeniu ponadregionalnym.	D.2.1 Utworzenie, w partnerstwie z uczelniami, Ośrodka Badań Regionalnych prognozującego i monitorującego kierunki rozwoju i zmiany w kształtowaniu specjalizacji gospodarczych. D.2.2 Promowanie różnorodnych form współpracy dużych podmiotów gospodarczych z województwa śląskiego z uczelniami częstochowskimi. D.2.3 Inicjowanie i zachęcanie uczelni do aktywności w ramach regionalnych klastrów gospodarczych. D.2.4 Wsparcie powstawania centrów badawczo-rozwojowych ukierunkowanych na współpracę z regionalnymi podmiotami gospodarczymi, zgodnie z prognozowanymi rozwojowymi specjalnościami gospodarczymi.
D.3 Kreowanie wysokiej jakości oferty kulturalnej.	D.3.1 Utrzymanie wysokiego poziomu placówek kulturalnych miasta (biblioteki, domu kultury, filharmonii, galerii sztuki, muzeum, ośrodka kultury, teatru); wsparcie ich aktywnej obecności w krajowym i europejskim obiegu kultury (udział w festiwalach, przeglądach, prezentacjach itp.). D.3.2 Wykreowanie, przynajmniej kilku dużych wydarzeń kulturalnych (tj. Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”, Festiwal Wiolinistyczny im B. Hubermana, Międzynarodowe Triennale Sztuki „Sacrum” itp.) by stały się świadectwem potencjału kulturalnego miasta.

	D.3.3 Wsparcie dla rozwoju szkolnictwa artystycznego. D.3.4 Promowanie i wspierania środowiskowych inicjatyw kulturalnych, takich jak tworzenie Muzeum Monet i Medali im Jana Pawła II, Muzeum Produkcji Zapałek, autorskich galerii plastycznych. D.3.5 Wsparcie dla wydawnictw promujących w kraju częstochowską literaturę i krytykę kulturalną. D.3.6 Organizacja dużych wydarzeń z zakresu kultury popularnej lub sportowych promujących miasto.
D.4 Wypełnienie historycznej misji Miasta z Jasną Górą, poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.	D.4.1 Dążenie do wpisania zespołu klasztornej Jasnej Góry wraz z jego otoczeniem na listę Dziedzictwa Światowego UNESCO. D.4.2 Współpraca promocyjna z Klasztorem Jasnogórskim uwypuklająca wartość przechowywanych w Sanktuarium zasobów dziedzictwa kulturowego i historycznego. D.4.3 Wspieranie rozwoju bazy schronisk młodzieżowych, hosteli i innych miejsc noclegowych nakierowanych na przyjmowanie zorganizowanych grup młodzieży szkolnej odwiedzających Klasztor Jasnogórski w ramach programów edukacyjnych. D.4.4 Utrzymywanie działań zapewniających wysokie poczucie bezpieczeństwa u osób odwiedzających Częstochowę. D.4.5 Wzmocnienie form ochrony krajobrazowej otoczenia Jasnej Góry i historycznego centrum miasta, w tym eliminacja „krzykliwych” form reklamy, estetyczne dostosowanie kolorystyki i architektury ulokowanych tam obiektów, eliminacja obiektów substandardowych. D.4.6 Wspieranie oferty turystycznej, kulturalnej, rekreacyjnej uzupełniającej atrakcyjność pobytu pielgrzymów na Jasnej Górze. D.4.7 Współpraca z samorządami subregionu częstochowskiego, z innymi instytucjami świeckimi i kościelnymi, z organizacjami pozarządowymi, na rzecz utrzymania i promocji europejskiego fenomenu kulturowego jakim jest kilkuwiekowa tradycja pieszego

	pielgrzymowania na Jasną Górę.
D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu.	D.5.1 Utworzenie systemu stałego monitoringu codziennej migracji mieszkańców subregionu częstochowskiego do pracy i szkół D.5.2 Integracja różnych form komunikacji pasażerskiej zbiorowej (komunikacja kolejowa, autobusowa miejska, autobusowa podmiejska, przewozy busami itp.), w tym wprowadzenie normy „jednego biletu” respektowanego przez różnych przewoźników oraz uzgodnienie z nimi tras i rozkładów jazdy. D.5.3 Utworzenie centrów przesiadkowych dogodnie łączących różne formy komunikacji pasażerskiej. D.5.4 Uzgodnienie podstawowego standardu pojazdów przeznaczonych do obsługi komunikacji pasażerskiej zbiorowej, w tym narzucenie niezbędnych ochronie środowiska norm niskoemisyjnych.
D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej.	D.6.1 Utrzymanie i instytucjonalizacja Klubu Wójtów, Burmistrzów, Prezydentów i Starostów Ziemi Częstochowskiej jako przedstawicielstwa samorządów Subregionu Północnego Województwa Śląskiego. D.6.2 Wprowadzenie zasady wzajemnych uzgodnień między jednostkami samorządowymi działań oddziałujących na rozwój subregionu (w tym istotniejszych planów zagospodarowania przestrzennego, planów ważniejszych inwestycji liniowych: dróg, infrastruktury medialnej oraz inwestycji rzutujących na zmiany w krajobrazie, dokumentów strategicznych itp.). D.6.3 Realizacja i monitoring efektów przyjętej w Subregionie Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych. D.6.4 Opracowanie i przyjęcie wspólnego programu ochrony przeciwpowodziowej Subregionu, obejmującego także niezbędny zakres współdziałania przy ograniczaniu skutków innych katastrof naturalnych (huraganowe wiatry, opady gradu lub śniegu, pożary lasów, susze itp.)

	D.6.5 Współpraca przy promocji atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej Subregionu. D.6.6 Współpraca przy budowie infrastruktury IT i budowie społeczeństwa informacyjnego w Subregionie.
--	---

10. Zgodność celów strategicznych z programowaną pomocą unijną

Obszar: A. PRZESTRZEŃ				
Cel strategiczny	Umowa Partnerska UE	RPO	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.		II.5 Oś Priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów II.5.3 Dziedzictwo kulturowe II.5.4 Ochrona różnorodności biologicznej		
A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.	Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej Priorytet 7i, 7a (FS/EFRR) Wspieranie multimodalnego jednolitego europejskiego obszaru transportu poprzez inwestycje w TEN-T Priorytet 7b. (EFRR) Zwiększanie	II.4 Oś Priorytetowa IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna II. 4.5 Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie II.6 Oś Priorytetowa VI Transport II.6.1 Drogi wojewódzkie	Oś priorytetowa IV Infrastruktura drogowa dla miast Działanie 4.1 Zwiększenie dostępności transportowej ośrodków miejskich leżących w sieci drogowej TEN-T i odciążenie miast od nadmiernego ruchu drogowego. Działanie 4.2 Zwiększenie dostępności transportowej ośrodków miejskich leżących poza siecią drogową TEN-T i odciążenie miast od nadmiernego ruchu drogowego.	

	mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi Priorytet 7ii, 7c (FS/EFRR) Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej		Oś priorytetowa VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach Działanie 6.1 Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach.	
--	--	--	--	--

A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.	Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami Priorytet 6iv, 6e (FS/EFRR) Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania działań służących zmniejszaniu hałasu	II.10 Oś Priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna II.10.3 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych II. 10.4 Poprawa stanu środowiska miejskiego	Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Działanie 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego	
---	--	--	--	--

A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.		II.10 Oś Priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna II.10.2 Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomagane i chronione oraz infrastruktury usług społecznych		
A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.	Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami Priorytet 6i, 6a (FS/EFRR) Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez	II.5 Oś Priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów II.5.2 Gospodarka odpadami II.5.4 Ochrona różnorodności biologicznej	Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska Działanie 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna Działanie 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki Działanie 1.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł	

	państwa członkowskie Priorytet 6ii, 6b (FS/EFRR) Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie. Priorytet 6c (EFRR) Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego Priorytet 6iii, 6d (FS/EFRR) Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług		odnawialnych Działanie 1.2 Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach	
--	--	--	--	--

	ekosystemowych, także poprzez program Natura 2000 i zieloną infrastrukturę			
A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.	Cel tematyczny 4. Wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach Priorytet 4i, 4a (FS/EFRR) wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych Priorytet 4ii, 4b (FS/EFRR) Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach Priorytet 4iii, 4c (FS/EFRR) Wsparcie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania	II.4 Oś Priorytetowa IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna II.4.1 Odnawialne źródła energii II.4.2 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach II.4.3 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej II.4.4 Wysokosprawna kogeneracja II. 4.5 Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie	Oś priorytetowa I Zmniejszenie emisyjności gospodarki Działanie 1.1 Wsparcie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych Działanie 1.2 Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach Działanie 1.3 Wsparcie efektywności energetycznej w budynkach Działanie 1.4 Rozwijanie i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji działających na niskich i średnich poziomach napięcia. Działanie 1.5 Efektywna dystrybucja ciepła i chłodu. Działanie 1.6	

	odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym Priorytet 4e, 4v (FS/EFRR) Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu Priorytet 4g, 4vi (EFRR/FS) Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe		Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe.	
--	---	--	--	--

Obszar: B. PRACA				
Cel strategiczny	Umowa Partnerska UE	RPO	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
B.1 Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej poprzez przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych i wprowadzanie zachęt materialnych dla inwestorów.	Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR) Priorytet 3a. (EFRR) Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości Priorytet 3c (EFRR) Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności	II.3 Oś Priorytetowa III Konkurencyjność MŚP II.3.1 Poprawa warunków do rozwoju MŚP		

	w zakresie rozwoju produktów i usług			
B.2 Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, w sposób promujący lokalne produkty i usługi, chroniący unikalne, lokalne specjalizacje i technologie.	Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR) Priorytet 3a. (EFRR) Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	II.3 Oś Priorytetowa III Konkurencyjność MŚP II.3.1 Poprawa warunków do rozwoju MŚP II.3.2 Innowacje w MŚP II.3.3 Technologie informacyjno-komunikacyjne w działalności gospodarczej II.3.4 Dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości II.1 Oś Priorytetowa I Nowoczesna gospodarka II.1.1 Kluczowa dla regionu infrastruktura badawcza II.1.2 Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach II.1.3 Profesjonalizacja IOB II.7 Oś Priorytetowa VII Regionalny rynek pracy II.7.3 Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej II.7.4 Wspomaganie procesów adaptacji do zmian na regionalnym rynku pracy (działania z zakresu outplacementu) II.7.5 Wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności		

		gospodarczej poprzez instrumenty finansowe		
B.3 Rozwój edukacji zawodowej.	Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników Priorytet 8b (EFRR) wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako elementu strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształceniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększenia dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych Priorytet 8i (EFS) zapewnianie dostępu do zatrudnienia	II.11 Oś Priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego II.11.2 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe uczniów II.11.3 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe osób dorosłych II.11.4 Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób dorosłych II.12 Oś Priorytetowa XII Infrastruktura edukacyjna II.12.2 Infrastruktura kształcenia zawodowego II.7 Oś Priorytetowa VII Regionalny rynek pracy II.7.1 Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu II.7.2 Poprawa zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia		OŚ PRIORYTETOWA I OSOBY MŁODE NA RYNKU PRACY <i>Działanie 1.1. Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy</i> <i>Działanie 1.2 Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy</i> <i>Działanie 1.3 Wsparcie osób młodych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji</i> OŚ PRIORYTETOWA II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI <i>Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym</i> <i>Działanie 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty</i> <i>Działanie 2.12 Zwiększenie wiedzy o potrzebach kwalifikacyjno-zawodowych</i> <i>Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie</i> <i>Działanie 2.15 Kształcenie i szkolenie zawodowe</i>

	osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników Priorytet 8ii (EFS) trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych, zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych także poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży Priorytet 8iii (EFS) samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy			<i>dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki</i>
--	---	--	--	--

B.4 Wsparcie współpracy przedsiębiorców z wyższymi uczelniami.	Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji Priorytet 1a (EFRR) Udoskonalanie infrastruktury B+I i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie B+I oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR) Priorytet 3a. (EFRR) Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności	II.1 Oś Priorytetowa I Nowoczesna gospodarka II.1.1 Kluczowa dla regionu infrastruktura badawcza II.1.2 Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach II.1.3 Profesjonalizacja IOB		OŚ PRIORYTETOWA III SZKOLNICTWO WYŻSZE DLA GOSPODARKI I ROZWOJU <i>Działanie 3.1 Kompetencje w szkolnictwie wyższym</i> <i>Działanie 3.2 Studia doktoranckie</i>
--	--	--	--	--

	poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości			
B.5 Aktywna ochrona podstawowych praw pracowniczych.	Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników Priorytet 8b (EFRR) wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako elementu strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształceniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększenia	II.8 Oś Priorytetowa VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy II.8.1 Wspieranie rozwoju warunków do godzenia życia zawodowego i prywatnego II.8.2 Wzmacnianie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw, przedsiębiorców i ich pracowników II.8.3 Poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy II.8 Oś Priorytetowa VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy II.8.2 Wzmacnianie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw, przedsiębiorców i ich pracowników		

	dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych Priorytet 8iv (EFS) równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego Priorytet 8v (EFS) adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian Priorytet 8vii (EFS) modernizacja instytucji działających na rynku pracy, takich jak publiczne i prywatne służby zatrudnienia oraz lepsz dostosowanie do potrzeb rynku pracy, w tym poprzez przedsięwzięcia służące zwiększaniu ponadnarodowej mobilności pracowników oraz systemy mobilności oraz lepszej współpracy instytucji i właściwych zaangażowanych			
--	--	--	--	--

	podmiotów			
Obszar: C. SPOŁECZNOŚĆ				
Cel strategiczny	Umowa Partnerska UE	RPO	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.		II.10 Oś Priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna II.10.1 Infrastruktura ochrony zdrowia	Oś priorytetowa IX Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia Działanie 9.1 Infrastruktura ratownictwa medycznego Działanie 9.2 Infrastruktura ponadregionalnych podmiotów leczniczych	OŚ PRIORYTETOWA V WSPARCIE DLA OBSZARU ZDROWIA <i>Działanie 5.1 Programy profilaktyczne</i> <i>Działanie 5.2 Działania pro jakościowe i rozwiązania organizacyjne w systemie ochrony zdrowia ułatwiające dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych</i>
C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.	Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie Priorytet 10i (EFS) ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie	II.12 Oś Priorytetowa XII Infrastruktura edukacyjna II.12.1 Infrastruktura wychowania przedszkolnego II.12.3 Instytucje popularyzujące naukę II.11 Oś Priorytetowa XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego II.11.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego		OŚ PRIORYTETOWA II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI <i>Działanie 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty</i>

	równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia Priorytet 10ii (EFS) poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć Priorytet 10iii (EFS) wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym			
--	---	--	--	--

	wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji			
C.3 Rozwój usług opiekuńczych, przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu.	Cel tematyczny 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją Priorytet 9a (EFRR) inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie	II.9 Oś Priorytetowa IX Włączenie społeczne II.9.1 Aktywna integracja II.9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne II.9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie II.10 Oś Priorytetowa X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna II.10.2 Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomagane i chronione oraz infrastruktury usług społecznych		OŚ PRIORYTETOWA II EFEKTYWNE POLITYKI PUBLICZNE DLA RYNKU PRACY, GOSPODARKI I EDUKACJI <i>Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna</i> <i>Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych</i> <i>Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym</i> <i>Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym</i> <i>Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej</i>

	włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych Priorytet 9b (EFRR) wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich Priorytet 9i (EFS) aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności Priorytet 9iv (EFS) ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie			
--	--	--	--	--

	ogólnym Priorytet 9v (EFS) wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników Priorytet 8vi (EFS) aktywne i zdrowe starzenie się.			
C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.		II.5 Oś Priorytetowa V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów II.5.3 Dziedzictwo kulturowe	Oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury	
C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.	Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem Priorytet 5 ii., 5b. (FS/EFRR) Wspieranie inwestycji		Oś priorytetowa II Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu Działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne	

	ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń, przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami		oraz monitoring środowiska	
C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.		II.9 Oś Priorytetowa IX Włączenie społeczne II.9.1 Aktywna integracja		OŚ IV INNOWACJE SPOŁECZNE I WSPÓŁPRACA PONADNARODOWA <i>Działanie 4.1 Innowacje społeczne</i>
Obszar: D. CENTRUM				
Cel strategiczny	Umowa Partnerska UE	RPO	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
D.1 Rozwój akademickiego ośrodka oddziałującego na rozwój regionu.	Cel tematyczny 10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie Priorytet 10i (EFS)			OŚ PRIORYTETOWA III SZKOLNICTWO WYŻSZE DLA GOSPODARKI I ROZWOJU <i>Działanie 3.1 Kompetencje w szkolnictwie wyższym</i> <i>Działanie 3.2 Studia doktoranckie</i> <i>Działanie 3.3 Umieędzynarodowienie polskiego szkolnictwa wyższego</i> <i>Działanie 3.4 Zarządzanie</i>

	ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia Priorytet 10ii (EFS) poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć Priorytet 10iii (EFS) wyrównywanie			<i>w instytucjach szkolnictwa wyższego</i>
--	--	--	--	---

	dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji Priorytet 10iv (EFS) lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich			
--	--	--	--	--

	jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami Priorytet 10a (EFRR) inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej			
D.2 Tworzenie w partnerstwie uczelni i przedsiębiorstw rynkowych centrów badawczo- rozwojowych i form transferu technologii o znaczeniu ponadregionalnym.	Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji Priorytet 1a (EFRR) Udoskonalanie infrastruktury B+I i zwiększanie zdolności do osiągnięcia	II.1 Oś Priorytetowa I Nowoczesna gospodarka II.1.1 Kluczowa dla regionu infrastruktura badawcza II.1.2 Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach		

	doskonałości w zakresie B+I oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy			
D.3 Kreowanie wysokiej jakości oferty kulturalnej.			Oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury	
D.4 Wypełnienie historycznej misji Miasta z Jasną Górą, poprzez rozwój i poprawę jakości usług kierowanych wobec pielgrzymów i turystów.			Oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury	
D.5 Tworzenie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej obsługującej mieszkańców subregionu.	Cel tematyczny 4. Wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach Priorytet 4e, 4v (FS/EFRR) Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów	II.4 Oś Priorytetowa IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna II. 4.5 Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie	Oś priorytetowa VI Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach Działanie 6.1 Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach	

	terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu			
D.6 Rozwijanie współpracy z samorządami subregionu w zakresie planowania przestrzennego, ochrony środowiska, realizacji Regionalnych Inwestycji Terytorialnych oraz promocji turystycznej.				

11. Wskaźniki rezultatu

Lp.	Nazwa wskaźnika	Źródło	Wartość wskaźnika	Jednostka miary
Wskaźniki ogólne				
1	Przyrost naturalny na 1000 ludności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	-4,10	-
2	Wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	-3,50	osoba
3	Migracje na pobyt stały gminne - saldo migracji gminnych wewnętrznych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	-723,00	osoba
4	Migracje na pobyt stały gminne - saldo migracji zagranicznych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	-96,00	osoba
5	Gęstość zaludnienia - ludność na 1 km ² (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1 441,00	osoba
Wskaźniki obciążenia demograficznego				
6	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	60,80	osoba
7	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	149,80	osoba
9	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	36,50	osoba
10	Dochody budżetu miasta per capita (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	4 555,20	zł
11	Dochody własne budżetu per capita (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 409,92	zł
12	Dochody z udziału w podatku PIT per capita (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	959,54	zł

13	Poziom wydatków majątkowych w stosunku do ogółu wydatków (rok bazowy 2014)	System Analiz Samorządowych, www.sas24.org	15,26	-
14	Poziom wydatków majątkowych per capita (rok bazowy 2014)	System Analiz Samorządowych, www.sas24.org	704,12	Zł
15	Wskaźnik procentowy zadłużenia miasta w stosunku do dochodów ogółem (rok bazowy 2014)	System Analiz Samorządowych, www.sas24.org	41,86	%
16	Zadłużenie miasta per capita (rok bazowy 2014)	System Analiz Samorządowych, www.sas24.org	1 906,82	Zł
17	Pracujący ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	73 525	Osoba
18	Stopa bezrobocia rejestrowanego (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	11,2	%
19	Produkt krajowy per capita (rok bazowy 2013)	Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	36 349,00	Zł
Obszar A. Przestrzeń A.1 Wprowadzanie ładu przestrzennego, tworzącego warunki zdrowego i bezpiecznego życia, poprawiającego funkcjonalność i estetykę miasta.				
1	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	17,5	%
2	Obszary prawnie chronione (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1 012	Ha
3	Wielkość zagospodarowanych obszarów zielonych na terenie miasta (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	487,33	Ha
4	Wielkość zagospodarowanych obszarów zielonych na obszarze dzielnic: Śródmieście, Stare Miasto, Ostatni Grosz, Raków (obszar wskazany do rewitalizacji)	Dane Wydziału Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Urzędu Miasta Częstochowy	22,65	Ha
A.2 Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego.				

5	Stan techniczny dróg publicznych (całkowita długość, wymagająca remontu, wskaźnik dekapitalizacji):	-	-	-
a	- drogi krajowe (całkowita długość) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	46,4	Km
b	- drogi krajowe (wymagająca remontu) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	16,4	Km
c	- drogi krajowe (wskaźnik dekapitalizacji) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	35,3	%
d	- drogi wojewódzkie (całkowita długość) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	20,5	Km
e	- drogi wojewódzkie (wymagająca remontu) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	12,4	Km
f	- drogi wojewódzkie (wskaźnik dekapitalizacji) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	60,5	%
g	- drogi powiatowe (całkowita długość) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	129,8	Km
h	- drogi powiatowe (wymagająca remontu) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	73,4	Km
i	- drogi powiatowe (wskaźnik dekapitalizacji) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	56,5	%
j	- drogi gminne (całkowita długość) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	456,6	Km
k	- drogi gminne (wymagająca remontu) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	337	Km
l	- drogi gminne (wskaźnik dekapitalizacji) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	73,8	%
ł	- ogółem (całkowita długość) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	653,3	Km
m	- ogółem (wymagająca remontu) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	439,2	Km
n	- ogółem (wskaźnik dekapitalizacji) (rok bazowy 2016)	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	67,2	%

6	Pomiary ruchu pojazdów na drogach krajowych ogółem (średni dobowy ruch roczny SDRR):	-	-	-
a	- Kruszyzna - Częstochowa (rok bazowy 2015)	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	35 414	poj./dobę
b	- Częstochowa – Poczesna (rok bazowy 2015)	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	48 493	poj./dobę
c	- Kłobuck – Częstochowa (rok bazowy 2015)	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	10 434	poj./dobę
d	- Blachownia – Częstochowa (rok bazowy 2015)	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	11 455	poj./dobę
e	- Częstochowa – Janów (rok bazowy 2015)	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	4 489	poj./dobę
f	- Rędziny – Częstochowa (rok bazowy 2015)	https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/w/wyniki-generalnego-pomiaru-ruchu_21637//WYNIKI_GPR2015_DK.pdf	7 525	poj./dobę
7	Ilość pojazdów zarejestrowanych w Częstochowie:	-	-	-
a	- ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	284 728	szt.
b	- samochody osobowe (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	110 209	szt.
c	- samochody ciężarowe (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	18 641	szt.
8	Pojazdy na 1000 mieszkańców:			
a	- samochody osobowe na 1000 ludności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	478	szt.
b	- samochody ciężarowe na 1000 ludności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	86,9	szt.
9	Wypadki drogowe na 100 tys. ludności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	201,6	Osoba
10	Roczne przewozy pasażerów autobusami miejskimi			Osoba

11	Roczne przewozy pasażerów tramwajami			Osoba
12	Długość ścieżek rowerowych na terenie miasta (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	51	Km
13	Wskaźnik: ścieżki rowerowe na 10 tys. km kw. (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 187,5	Km
14	Liczba osób korzystających z usług centrum przesiadkowego	Miejski Zarząd Dróg i Transportu w Częstochowie	0	Osoba
A.3 Rewitalizacja zaniedbanych obszarów mieszkalnych i terenów przemysłowych.				
15	Wskaźniki podstawowe z Diagnozy obszaru zdegradowanego MPR			
a	Wielkość obszaru terenów przemysłowych, zmodernizowanych z przeznaczeniem pod nowe inwestycje			
A.4 Rozwój budownictwa mieszkaniowego i dobrej jakości usług bytowych.				
16	Liczba oddanych budynków mieszkalnych ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	192	szt.
17	Liczba oddanych budynków wielomieszkaniowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	11,00	szt.
18	Średnia powierzchnia użytkowa mieszkań (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	61,8	m2
19	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	26,3	m2
20	Mieszkania na 1000 mieszkańców (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	426,2	szt.
21	Mieszkania oddane do użytkowania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	98	szt.
22	Liczba oddanych do użytkowania lokali socjalnych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	339	szt.
23	Liczba funkcjonujących mieszkań chronionych (rok bazowy 2015)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	6	szt.

24	Mieszkania wyposażone w instalacje:	-	-	-
a	- wodociągi (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	96 637	szt.
b	- ustęp (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	95 334	szt.
c	- łazienka (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	93 691	szt.
d	- gaz z sieci (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	71 807	szt.
e	- centralne ogrzewanie (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	83 348	szt.
25	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności:	-	-	-
a	- wodociągi (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	96,2	%
b	- kanalizacja (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	87,7	%
c	- gaz sieciowy (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	73,3	%
26	Mieszkania wyposażone w instalacje w % ogółu mieszkań:	-	-	-
a	- wodociąg (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	98,5	%
b	- łazienka (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	95,5	%
c	- centralne ogrzewanie (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	85,0	%
A.5 Ochrona zasobów przyrodniczych i poprawa jakości środowiska przez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu.				
27	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	208 397	Osoba

28	Odpady wytwarzane w ciągu roku ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	194,6 tys	T
29	Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku, ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	67 171,86	T
30	Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	290,1	Kg
31	Zużycie wody na potrzeby przemysłu (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 879	dam3
32	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	221 462	Osoba
33	zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	37	m ³
34	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	201 908	Osoba
35	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	562	Km
36	Długość kanalizacji deszczowej (rok bazowy 2014)	Biuro Inżyniera Miejskiego Urzędu Miasta Częstochowy	454,60	Km
37	Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM10 (stanowisko pomiarowe ul. Armii Krajowej) (norma 40 ug/m ³) (rok bazowy 2014)	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, „Stan środowiska w województwie śląskim w 2014 roku” http://www.katowice.pios.gov.pl/index.php?tekst=monitoring/rapor ty/i	48	ug/m ³
38	Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM2,5 (stanowisko pomiarowe ul. Zana) (norma 26 ug/m ³) (rok bazowy 2014)	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, „Stan środowiska w województwie śląskim w 2014 roku” http://www.katowice.pios.gov.pl/index.php?tekst=monitoring/rapor ty/i	30	ug/m ³
39	Ozon (stanowisko pomiarowe ul. Baczyńskiego) (norma 125 ug/m ³) (rok bazowy 2014)	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, „Stan środowiska w województwie śląskim w 2014 roku” http://www.katowice.pios.gov.pl/index.php?tekst=monitoring/rapor ty/i	148	ug/m ³
40	Średnioroczne stężenie benzo(a)pirenu (stanowisko pomiarowe ul. Baczyńskiego) (norma 1 ug/m ³) (rok bazowy 2014)	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, „Stan środowiska w województwie śląskim w 2014 roku” http://www.katowice.pios.gov.pl/index.php?tekst=monitoring/rapor ty/i	3	ng/m ³

41	Średnioroczne stężenie dwutlenku siarki (stanowisko pomiarowe ul. Armii Krajowej) (norma 125 ug/m ³) (rok bazowy 2014)	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, „Stan środowiska w województwie śląskim w 2014 roku” http://www.katowice.pios.gov.pl/index.php?tekst=monitoring/raporty/i	69	ug/m ³
42	Średnioroczne stężenie dwutlenku azotu (stanowisko pomiarowe ul. Armii Krajowej) (norma 40 ug/m ³) (rok bazowy 2014)	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, „Stan środowiska w województwie śląskim w 2014 roku” http://www.katowice.pios.gov.pl/index.php?tekst=monitoring/raporty/i	19	ug/m ³
A.6 Poprawa efektywności energetycznej miasta.				
43	Liczba odbiorców energii elektrycznej w gospodarstwach domowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	98 385	szt.
44	Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	704,8	kWh
45	Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	124,40	m ³
46	Zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	37	m ³
47	Liczba obiektów publicznych należących do miasta w których przeprowadzono termomodernizację (rok bazowy 2015)	Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych Urzędu Miasta Częstochowy	0	szt.
48	Liczba budynków mieszkalnych zarządzanych przez jednostkę miejską w których przeprowadzono termomodernizację (rok bazowy 2015)	Biuro Gospodarki Lokalowej i Usług Komunalnych Urzędu Miasta Częstochowy	15	szt.
Obszar B. Praca				
1	Wielkość terenów w Częstochowie objętych przez Specjalne Strefy Ekonomiczne (rok bazowy 2015)	Wydział Funduszy Europejski i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	118,9	Ha
2	Wielkość wyznaczonych, przygotowanych planistycznie i infrastrukturalnych pod potrzeby inwestora terenów inwestycyjnych (rok bazowy 2015)	Wydział Funduszy Europejski i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	36,5	Ha

3	Liczba podmiotów gospodarczych korzystających z pomocy publicznej Miasta związanej z tworzeniem nowych miejsc pracy (rok bazowy II.2016)	Wydział Podatków i Opłat Urzędu Miasta Częstochowy	50	szt.
4	Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach korzystających z pomocy publicznej Miasta na ten cel (rok bazowy II.2016)	Wydział Podatków i Opłat Urzędu Miasta Częstochowy	263	szt.
5	Podmioty gospodarki narodowej ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	26 667	szt.
6	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Częstochowie (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	19 725	Osoba
7	Liczna spółek prawa handlowego zarejestrowanych w KRS (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 844	szt.
8	Liczba spółek prawa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	468	szt.
9	Wyniki finansowe przedsiębiorstw zatrudniających pow.10 osób:	-	-	-
a	Przychody	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	13 922,7 mln	Zł
b	Koszty	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	13 751,8 mln	Zł
c	Wynik finansowy	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	170,9 mln	Zł
d	Wynik finansowy brutto	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	171,5 mln	Zł
e	Wynik finansowy netto	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	148,9 mln	Zł
10	Wskaźniki kosztów, rentowności i płynności finansowej w podmiotach zatrudniających pow. 10 os.	-	-	-
a	Wskaźnik kosztów (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	98,8	

b	Wskaźnik rentowności obrotu brutto (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1,2	
c	Wskaźnik rentowności obrotu netto (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1,1	
d	Wskaźnik płynności finansowej I stopień (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	21,0	
e	Wskaźnik płynności finansowej II stopień (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	70,9	
f	Wskaźnik płynności finansowej III stopień (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	107,8	
11	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	953,9	mln zł
12	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	10 642,7	mln zł
13	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca) (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	46248	Zł
14	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 526,81	Zł
15	Liczba uczniów szkół zawodowych (Szkoly średnie zawodowe razem) (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5677	Osoba
16	Liczba absolwentów średnich szkół zawodowych (Szkoly średnie zawodowe razem) (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1120	Osoba
17	Zdawalność egzaminu maturalnego w średnich szkołach zawodowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	68,2	%
18	Zdawalność egzaminu zawodowego (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	75,8	%
C. Społeczność C.1 Poprawa warunków zdrowotnych życia w mieście.				

1	Liczba osób w wieku do 18 lat dotkniętych schorzeniami:			
a	- zaburzenia refrakcji i akomodacji oka (rok bazowy 2014)	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa	1 273,00	Osoba
b	- zniekształcenia kręgosłupa (rok bazowy 2014)	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa	1 274,00	Osoba
c	- dychawica oskrzelowa (rok bazowy 2014)	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa	1 105,00	Osoba
d	- otyłość (rok bazowy 2014)	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa	421,00	Osoba
2	zgony na 1000 ludności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	11,83	-
3	zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5,6	Promil
4	zgony z powodu nowotworów ogółem na 100 tys. ludności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	311	-
5	zgony osób z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	563,6	-
6	Schorzenia osób w wieku powyżej 19 lat:			
a	- choroby układu krążenia (rok bazowy 2014)	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.	26 207	Osoba
b	- choroby układu mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej(rok bazowy 2014)	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.	5 455	Osoba

c	- cukrzyca (rok bazowy 2014)	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.	7 535	Osoba
d	- przewlekły nieżyt oskrzeli, dychawica oskrzelowa (rok bazowy 2014)	Wydział Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy na podstawie danych Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach – stan zdrowia mieszkańców województwa Śląskiego 2014 – powiaty/m. Częstochowa.	4 470	Osoba
e	- nowotwory złośliwe			
7	Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności (rok bazowy 2015)	Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności	12 895	szt.
a	- do 16 roku życia (rok bazowy 2015)	Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności	935	szt.
b	- powyżej 16 roku życia (rok bazowy 2015)	Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności	11 960	szt.
8	Liczba osób ćwiczących w klubach sportowych	-	-	-
a	- ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	6 174	Osoba
b	- do 18 roku życia (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	4 074	Osoba
C.2 Zagwarantowanie wszystkim mieszkańcom dostępności do form zorganizowanej opieki nad dziećmi i do usług edukacyjnych dobrej jakości.				
9	Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	200	Miejsce
10	Wskaźnik uprzedzszkolnienia dzieci 3-6 lat (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	89,9	%
11	Wskaźnik uprzedzszkolnienia dzieci w wieku 3 - 4 lat (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	82,8	%
12	Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych; szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	20	Osoba

13	Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych; szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi) (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5	Osoba
14	Uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach; gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych) (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	23	Osoba
15	Uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach; gimnazja dla dzieci i młodzieży specjalne) (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	6	Osoba
16	Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach ogólnokształcących; licea ogólnokształcące dla młodzieży bez specjalnych) (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	27	Osoba
17	Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych; zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży specjalne (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	9	Osoba
18	Uczniowie przypadający na 1 oddział w zasadniczych szkołach zawodowych; szkoły specjalne przysposabiające do pracy zawodowej (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	6	Osoba
19	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (język polski, przedmioty przyrodnicze, język angielski):			
a	język polski (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	65,22	%
b	historia i wiedza o społeczeństwie (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	65,37	%
c	matematyka (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	49,42	%
d	przedmioty przyrodnicze (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	51,34	%
e	język angielski na poziomie podstawowym (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	69,84	%
20	Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach pogimnazjalnych ogólnokształcących (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	75,8	%

21	Średni wynik egzaminu maturalnego			
a	język polski (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	65,6	%
b	matematyka (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	54,2	%
c	język angielski podstawowy (rok bazowy 2015)	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie, www.oke.jaworzno.pl	78,3	%
22	Zdalność egzaminu maturalnego w szkołach pogimnazjalnych zawodowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	68,2	%
23	Średni wynik egzaminu maturalnego w szkołach pogimnazjalnych zawodowych (język polski, matematyka, język angielski podstawowy) (rok bazowy)			%
24	Liczba uczniów uczestniczących w edukacji kulturalnej prowadzonej przez miejskie placówki kulturalne		b.d.	Osoba
a	- szkoły podstawowe		b.d.	osoba
b	- szkoły gimnazjalne		b.d.	Osoba
c	- szkoły pogimnazjalne ogólnokształcące		b.d.	osoba
d	- szkoły pogimnazjalne zawodowe		b.d.	osoba
C.3 Rozwój usług społecznych, przeciwdziałających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.				
25	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej:			
a	- osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	11 524	Osoba
b	- z powodu ubóstwa (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5 085	Osoba

c	- bezrobocia (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 802	Osoba
d	- niepełnosprawności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 900	Osoba
e	- długotrwałej lub ciężkiej choroby (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 222	Osoba
f	- bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	997	Osoba
g	- alkoholizmu (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	262	Osoba
h	- narkomanii (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	14	Osoba
i	- potrzeby ochrony macierzyństwa (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	221	Osoba
j	- bezdomności (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	507	Osoba
26	Liczba rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy domowej	-	-	-
27	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	387	Osoba
a	- rodzinna piecza zastępcza (rok bazowy 2014)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	394,00	Osoba
b	- rodziny spokrewnione z dzieckiem (rok bazowy 2014)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	275,00	Osoba
c	- rodziny zastępcze niezawodowe (rok bazowy 2014)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	109,00	Osoba
d	- rodziny zastępcze zawodowe (rok bazowy 2014)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	3,00	Osoba
e	- rodzinny dom dziecka (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	7	Osoba

28	Liczba dzieci objętych dożywianiem w szkołach (rok bazowy 2014)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	1 982	Osoba
29	Liczba osób korzystających z Karty Seniora (rok bazowy XII 2015)	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie	7220	Osoba
30	Liczba osób korzystających z Karty Rodzony Wielodzietnej (rok bazowy 2015)	Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy	646	Osoba
C.4 Ochrona tożsamości i rozwój kultury lokalnej.				
31	Liczba obiektów zabytkowych korzystających z dotacji miasta na renowację (rok bazowy 2015)	Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	3	Obiekt
32	Liczba zarządzanych przez Miasto obiektów zabytkowych poddanych renowacji (rok bazowy 2015)	Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	0	Obiekt
33	Liczba czytelników w miejskich placówkach bibliotecznych (czytelnicy w ciągu roku) (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	41 663	Osoba
34	Frekwencja zwiedzających Muzeum Częstochowskie (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	38 726	Osoba
35	Frekwencja zwiedzających Miejską Galerię Sztuki (rok bazowy 2014)	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	33 447	Osoba
36	Liczba dzieci uczestniczących w zajęciach edukacyjnych Miejskiego Domu Kultury (rok bazowy 2014)	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	9 703	Osoba
37	Liczba seniorów uczestniczących w zajęciach Miejskiego Domu Kultury		b.d.	Osoba
38	Liczba wydarzeń kulturalnych w ramach „Aleja, tu się dzieje”	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	152	szt.
39	Liczba wydarzeń kulturalnych, partnerów organizacyjnych i uczestników „Nocy Kulturalnej”		b.d.	szt.
40	Liczba słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku (rok bazowy 2015)	Informacja Uniwersytetu Trzeciego Wieku	1 650	Osoba
C.5 Umocnienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.				

41	Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych:	-	-	-
a	- ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5 697	szt.
b	- kryminalnych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 999	szt.
c	- gospodarczych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	1 085	szt.
d	- drogowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	476	szt.
e	- przeciw życiu i zdrowiu (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	194	szt.
f	- przeciwko mieniu (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 957	szt.
42	Wskaźnik wykrywalności przestępstw:	-	-	-
a	- ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	71	%
b	- kryminalnych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	62	%
c	- gospodarczych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	90	%
d	- drogowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	97,7	%
e	przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	0,84	%
f	przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	12,77	%
43	Interwencje Straży Miejskiej (rok bazowy 2015)	Komenda Straży Miejskiej w Częstochowie	46 002	szt.
44	Wskaźnik interwencji Straży Miejskiej na 1000 mieszkańców (rok bazowy 2015)	Komenda Straży Miejskiej w Częstochowie	210	szt.

C.6 Kształtowanie kapitału społecznego poprzez rozwój różnych form aktywności obywatelskiej.

45	Liczba organizacji pozarządowych:	-	-	-
a	- stowarzyszeń organizacji społecznych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	685	szt.
b	- fundacji (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	137	szt.
46	Budżet partycypacyjny:			
a	- frekwencja (rok bazowy 2014)	www. http://konsultacje.czestochowa.pl/	18,31	%
b	- liczba zgłoszonych wniosków (rok bazowy 2014)	www. http://konsultacje.czestochowa.pl/	761	szt.
47	Frekwencja w wyborach parlamentarnych i samorządowych:	-	-	-
a	frekwencja w wyborach samorządowych - Sejmiki wojewódzkie (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	41,36	%
b	frekwencja w wyborach samorządowych - Rady gmin i rady miast w miastach na prawach powiatu (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	41,37	%
c	frekwencja w wyborach samorządowych - Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - I tura wyborów (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	41,39	%
d	frekwencja w wyborach samorządowych - Wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast - II tura wyborów (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	36,31	%
e	Frekwencja w wyborach parlamentarnych - sejm (rok bazowy 2015)	www.parlament2015.pkw.gov.pl	55,06	%
f	Frekwencja w wyborach parlamentarnych - senat (rok bazowy 2015)	www.parlament2015.pkw.gov.pl	55,05	%

Obszar D. Centrum				
1	Liczba szkół wyższych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	6	szt.
2	Liczba studentów szkół wyższych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	16 784	Osoba
3	Liczba absolwentów – ogółem (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	5 549	Osoba
a	- kobiety (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	3 368	Osoba
b	- mężczyźni (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 181	Osoba
4	Frekwencja na imprezach Juwenaliowych		b.d.	Osoba
5	Liczba obcokrajowców studiujących na uczelniach publicznych		b.d.	Osoba
6	Ilość podpisanych umów partnerskich przez Politechnikę i AJD z uczelniami w innych krajach		b.d.	szt.
7	Ilość podmiotów gospodarczych współpracujących z Politechniką i AJD w zakresie badań i wdrożeń		b.d.	szt.
8	Ilość funkcjonujących w Częstochowie centrum badawczo-rozwojowych	Centrum Obsługi Inwestora, Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju	1	szt.
9	Frekwencja widzów Teatru (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	68 813	Osoba
10	Frekwencja na koncertach symfonicznych Filharmonii (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	56 087	Osoba
11	Liczba występujących i widzów MFMS Gaude Mater (rok bazowy 2015)	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	7 000	Osoba
12	Liczba uczniów szkoły artystyczne ogólnokształcące dające uprawnienia zawodowe (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	389	Osoba

13	Liczba uczniów szkoły artystyczne niedające uprawnienia zawodowe (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	177	Osoba
14	Liczba studentów wydziałów artystycznych		b.d.	Osoba
15	Szacunkowa liczba uczestników największych wydarzeń kulturalnych:			
a	- Sylwester (rok bazowy 2014)	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	3 000	Osoba
b	- Festiwal Off Frytka (rok bazowy 2014)	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	5 000	Osoba
c	- Europejskie Dni Kultury Ludowej	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	10 000	Osoba
d	- Dni Samorządu Terytorialnego (rok bazowy 2014)	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	4 000	Osoba
e	- Dni Częstochowy (rok bazowy 2014)	Wydział Kultury, Promocji i Sportu Urzędu Miasta Częstochowy	6 000	Osoba
16	Liczba pielgrzymów przybywających na Jasną Górę (rok bazowy 2015)	Jasna Góra http://www.jasnagora.com/tematy/Statystyki%20pielgrzymkowe/temat_61	3 700 000	Osoba
17	Liczba pielgrzymek przybywających na Jasną Górę (rok bazowy 2015)	Jasna Góra http://www.jasnagora.com/tematy/Statystyki%20pielgrzymkowe/temat_61	204	szt.
18	Liczba pieszych pielgrzymek przybywających na Jasną Górę (rok bazowy 2015)	Jasna Góra http://www.jasnagora.com/tematy/Statystyki%20pielgrzymkowe/temat_61	267	szt.
19	Liczba miejsc noclegowych (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	2 456	szt.
20	udzielone noclegi (rok bazowy 2014)	Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny w Katowicach, www.stat.gov.pl	237 334	szt.
21	Liczba osób dojeżdżających do pracy w Częstochowie (rok bazowy 2012)	Centrum Analiz Regionalnych, na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego województwa śląskiego	22 000	Osoba
22	Liczba osób dojeżdżających do szkół (rok bazowy 2012)	Centrum Analiz Regionalnych, na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego województwa śląskiego	18 000	Osoba

23	Liczba osób wyjeżdżających do innych gmin do pracy		b.d.	Osoba
24	Liczba osób wyjeżdżających do innych gmin do szkół		b.d.	Osoba
25	Liczba jednostek samorządowych realizujących Strategię RIT dla Subregionu Północnego w ramach RPOWSL 2014-2020 (rok bazowy 2015)	Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy http://fe.czystochowa.pl/data/other/porozumienie_z_dnia_6_marca_2015r.pdf	34	JST
26	Liczba projektów zrealizowanych w ramach Strategii Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (rok bazowy 2015)	Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy	0	szt.

12. Wdrożenie, monitoring, ewaluacja

Strategia Rozwoju Miasta wyznacza ogólne ramy dla działań prorozwojowych władz samorządu Miasta Częstochowy oraz jej partnerów lokalnych, w tym środowiska akademickiego, przedsiębiorców, aktywistów organizacji pozarządowych. Strategia, wraz ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, w ramach określonych Wieloletnią Prognozą Finansową, wskazuje kierunek polityki prorozwojowej realizowanej za pośrednictwem instrumentów wdrażania:

- polityk i programów sektorowych wskazujących w perspektywie kilkuletniej (do 2020r.) rozwój w poszczególnych sferach działań priorytetowych;
- projektów o charakterze wieloletnim lub jednorocznym.

Działania określone w instrumentach wdrażania są ujmowane w Wieloletnim Planie Inwestycyjnych, stanowiącym podstawę corocznego planowania budżetu Miasta.

Wdrażanie Strategii Rozwoju Miasta wymaga przyjęcia lub aktualizacji następujących polityk i programów sektorowych.

Nazwa dokumentu	Cel strategiczny	Termin przygotowania /aktualizacji
Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego	A.1	2017
Miejski Program Rewitalizacji	A.3	2016
Strategia Rozwoju zrównoważonego transportu miejskiego	A.2	2017
- Wieloletni program modernizacji układu komunikacyjnego	A.2.1, A.2.2, A.2.3, A.2.4, A.2.5	2017
- Zintegrowany plan transportowy z zakresu zbiorowego transportu pasażerskiego dla aglomeracji częstochowskiej	A.2.6, D.5	2018
Strategia rozwoju budownictwa mieszkaniowego	A.4	2018
Program Ograniczania Niskiej Emisji	A.5	2018
Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Częstochowy	A.6	2017
Plan działań na rzecz zrównoważonej energii dla miasta Częstochowy (SEAP)	A.6	2018
Lokalny plan działań dotyczący efektywności energetycznej dla miasta Częstochowy (CEEAP)	A.6	2018
Program wspierania przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy w Częstochowie na lata 2013-	B.1, B.2, B.3, B.4	2018

2018		
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych	C.1, C.3	2017
Wieloletni Plan Profilaktyki Prozdrowotnej	C.1	2018
Program Rozwoju Usług Edukacyjnych	C.2	2018
Program Rozwoju Kapitału Społecznego	C.4, C.6, D.3, D.4	2018
„Bezpieczna Częstochowa” Program Działań na rzecz porządku publicznego i bezpieczeństwa	C.5	2018
Plan zabezpieczenia miasta przed skutkami katastrof i ekstremalnych zjawisk pogodowych	C.5	2018
„Akademicka Częstochowa” Program działań na rzecz poprawy jakości usług edukacyjnych uczelni częstochowskich /przygotowany przez środowisko akademickie/	D.1, D.2	2018

Wymieniony katalog nie zwalnia z obowiązku przygotowywania programów wskazanych jako obligatoryjne dla samorządu w ustawach, dokumentach rządowych i programach regionalnych oraz innych programów wskazanych do przygotowania przez Radę Miasta Częstochowy.

Każdy z wymienionych programów sektorowych, za wyłączeniem ustawowo zdefiniowanych (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Miejski Program Rewitalizacji, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych) powinien zawierać:

- szczegółową diagnozę stanu miasta w określonym obszarze,
- analizę SWOT,
- priorytety, cele strategiczne i kierunki działań,
- wykaz niezbędnych projektów służących realizacji programu,
- wskazanie partnerów realizujących zadania/ działania wskazane w programie,
- określenie ram finansowania projektów,
- wskaźniki pomiaru założonych efektów,
- analizy czynników ryzyka,
- procedurę wdrażania i monitorowania programu.

Instrumentem uzupełniającym realizację Strategii są projekty składane przez jednostki samorządu Miasta Częstochowy i partnerów w realizacji Strategii, dotyczące szczegółowo ukierunkowanych działań lub zadań. Zgłoszenie projektu /wzór Karty załącznik nr 1/ powinno zawierać:

- nazwę projektu,
- lokalizację/ zasięg przestrzenny,
- wykaz partnerów realizujących projekt,

- cel strategiczny projektu,
- rezultaty projektu, wraz ze wskaźnikami pomiaru,
- zakres projektu,
- nakłady niezbędne dla uruchomienia,
- szacunkowe koszty funkcjonowania projektu,
- wymiar czasowy projektu,
- czynniki ryzyka.

Identyczne wymogi dotyczą także wykazu projektów wskazanego w programach sektorowych. Zgłoszenia projektów powinny zostać przekazane odpowiedniej komórce Urzędu Miasta Częstochowy nie później niż do 30 czerwca roku poprzedzającego realizację projektu.

Konieczność ochrony walorów przestrzennych Częstochowy skłaniać powinna do aktywnego wykorzystania instrumentów wynikających z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W szczególności dotyczy to, po przeprowadzeniu w myśl art. 10 ust 1 pkt 4a audytu krajobrazowego, wyznaczenia obszaru krajobrazu priorytetowego, określonego art. 2 pkt 16f ww. ustawy. Audyt krajobrazowy potwierdzić też może wskazanie podjęcia, przy współpracy z samorządem Gminy Mstów, działań na rzecz uchwalenia przez Sejmik Samorządowy Województwa Śląskiego ochrony przyrodniczej obszaru „Mirowskiego Przełomu Warty” w formie wskazanej w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w art.6 ust 1 pkt 4 i art 23 jako obszar chronionego krajobrazu.

Przeprowadzona Diagnoza Społeczno-Gospodarcza Częstochowy wskazuje na występowanie na obszarze, wskazanym w załączniku 5 Strategii, cech określonych w ustawie z dnia 9 października 2015 o rewitalizacji, w art. 9 ust 1.; tym samym uznać należy ten obszar za mający cechy obszaru zdegradowanego rekomendując podjęcie działań przewidzianych w ustawie o rewitalizacji.

Koordinacją i wdrożeniem Strategii oraz wynikających z niej programów sektorowych zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta stały Zespół ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta. W skład zespołu wchodzi: zastępcy Prezydenta Miasta, Skarbnik i Sekretarz Miasta, naczelnicy/kierownicy kluczowych wydziałów/jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta, wyznaczeni dyrektorzy gminnych jednostek organizacyjnych i przedstawiciele spółek komunalnych świadczących usługi użyteczności publicznej. Zespołowi przewodniczy wyznaczony przez Prezydenta Miasta zastępca Prezydenta Miasta. Za obsługę administracyjną i przygotowanie prac zespołu odpowiada Naczelnik wydziału właściwego ds. strategii rozwoju miasta.

Oceną procesu wdrażania i realizacji Strategii zajmuje się powołany przez Prezydenta Miasta, przy współpracy z Radą Miasta Częstochowy, Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele Rady Miasta, rad dzielnic, Miejskiej Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miasta, reprezentanci środowiska akademickiego,

środowiska przedsiębiorców, związków zawodowych oraz innych organizacji pozarządowych i środowisk łączących mieszkańców Częstochowy. Zespół jest gremium opiniotawczo-doradczym, pracującym społecznie, przedstawiającym przyjęte stanowiska Prezydentowi Miasta i Radzie Miasta. Zasady powołania Zespołu i regulamin jego pracy określa Prezydent Miasta w drodze zarządzenia.

Obsługę administracyjną zespołu zapewnia Naczelnik Wydziału właściwego ds. strategii rozwoju miasta.

Podstawowym zadaniem Zespołu ds. wdrażania i realizacji Strategii i dziedzinowych programów rozwoju miasta jest analizowanie i wybór bieżących działań i zadań służących realizacji strategii i programów. W szczególności Zespół dokonuje wyboru projektów zgłoszonych w programach sektorowych lub indywidualnie na kartach zgłoszeń i ustala termin ich realizacji przez wpisanie do Wieloletniej Prognozy Finansowej. Dokonując wyboru Zespół kieruje się następującymi kryteriami:

- możliwości finansowe budżetu miasta wraz z oceną możliwości uzyskania współfinansowania zewnętrznego w zakresie uruchomienia i utrzymania projektu,
- zgodność projektu z celami Strategii Rozwoju Miasta,
- stan i poziom przygotowania projektu,
- przy projektach realizowanych w partnerstwie: ocena podziału kosztów i ryzyka w zakresie uruchomienia i utrzymania projektu,
- mierzalne korzyści budżetowe, gospodarcze lub społeczne wykazane wskaźnikami,
- wpływ projektu na rozwój partnerstwa społecznego,
- ocena ryzyka występującego na etapie uruchomienia i utrzymania projektu.

Rekomendowane przez Zespół projekty, wpisane do projektu WPF, zostają przedstawione Radzie Miasta wraz z projektem budżetu miasta w terminie określonym ustawą. Wykaz projektów zgłoszonych indywidualnie na Kartach Zgłoszeń wraz z oceną Zespołu jest publikowany w terminie zbieżnym z ustawowym terminem publikacji projektu budżetu miasta. Ocena Zespołu jest ostateczna, nie przysługuje od niej prawo odwołania.

Zespół ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta dokonuje cyklicznej oceny procesu realizacji Strategii. W szczególności raz w roku, do dnia 15 października, przedstawia Prezydentowi Miasta raport oparty na wskaźnikach rezultatu wskazanych w Strategii Rozwoju Miasta oraz własną ocenę wykonania strategii i wynikających z niej programów sektorowych. W ramach tej oceny zespół może wnioskować o wprowadzenie zmian lub korekt w treść Strategii lub w procedury jej realizacji.

Prezydent Miasta, przynajmniej dwa razy w ciągu swojej kadencji, przedstawia Radzie Miasta sprawozdanie z realizacji Strategii Rozwoju Miasta. Pierwszy termin wiąże się z otwarciem kadencji; sprawozdanie powinno zostać złożone radnym Rady Miasta nie później niż 3 miesiące od dnia objęcia funkcji przez Prezydenta Miasta (od dnia złożenia przysięgi na sesji Rady Miasta). Drugi obligatoryjny termin to: nie później niż na 6 miesięcy

przed końcem kadencji. W ramach sprawozdania Prezydent Miasta przedstawia:

1. zaktualizowaną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej miasta,
2. ocenę wdrożenia i realizacji strategii uzasadnioną mierzalnymi wskaźnikami,
3. porównanie podstawowych mierzalnych wskaźników rozwoju Częstochowy z innymi miastami polskimi o podobnym potencjale ludnościowym,
4. wykaz najważniejszych, wynikających z wdrażania Strategii działań i zadań zrealizowanych,
5. ocenę realizacji wynikających ze Strategii programów sektorowych.

Uzupełniając, ocenę realizacji Strategii i programów sektorowych przedstawia w imieniu Zespołu ds. monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta Przewodniczący Zespołu lub osoba przez niego upoważniona.

Warunkiem niezbędnym utrzymania Częstochowy na drodze trwałego zrównoważonego rozwoju jest powszechna akceptacja społeczna i aktywny udział obywatelski w urzeczywistnieniu wizji rozwojowej wskazanej w Strategii. Potrzebna jest stała partycypacja społeczna, nie tylko na etapie przygotowania Strategii, ale także w procesie jej realizacji i zarządzania miastem. Wymaga to określenia, gwarantujących partycypację społeczną, procedur konsultowania procesu przygotowania i realizacji wynikających ze Strategii programów sektorowych oraz procesu wyboru projektów uwzględnianych w planowanych Wieloletnich Prognozach Finansowych. W doborze tych projektów preferowane powinny być rozwiązania zakładające partnerstwo publiczno-społeczne lub partnerstwo publiczno-prywatne. Urząd Miasta Częstochowy powinien wprowadzić program edukacji obywatelskiej kierowany do mieszkańców Częstochowy i Subregionu Północnego informujący nie tylko o Strategii i wdrażanych politykach lokalnych, ale także o zasadach nowej polityki wspólnotowej Unii Europejskiej wobec miast, polityce miejskiej prowadzonej przez władze Rzeczypospolitej Polskiej oraz roli miast w regionalnych strategiach i programach operacyjnych. Wskazane jest tworzenie mechanizmu wymiany doświadczeń, pokazywania dobrych wzorców działań, a także uruchomienie forum wymiany poglądów między mieszkańcami Częstochowy. Od poziomu wiedzy, doświadczenia i świadomości mieszkańców zależna jest przyszłość każdego miasta; z tego względu niezbędny jest właściwie opracowany i prowadzony program edukacji obywatelskiej.

Równie niezbędnym warunkiem realizacji strategii rozwoju jest stałe podnoszenie poziomu usług świadczonych przez instytucje samorządowe. Inwestowanie w sprawną administrację wymaga:

- podnoszenia poziomu pracy urzędników samorządowych,
- rozwoju usług świadczonych drogą elektroniczną,
- wspierania nowoczesnych narzędzi oceny poziomu zarządzania samorządem (metoda CAF, PRI, inne),
- utrzymania wysokiej pozycji miasta w ramach benchmarkingu wśród miast na prawach

powiatu.

Sprawną administracją partnersko współpracującą z lokalną społecznością jest gwarancją skuteczności podejmowanych działań.

Opracowanie „Strategii Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+”

Referat Strategii i Rozwoju, Wydział Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy:

- Barbara Ruksza,
- Jarosław Kapsa,
- Małgorzata Narolska,
- Marcin Urbańczyk.